

**NOUA
DREAPTĂ**

**MARS PENTRU ROMANIA
SI BASARABIA**

INTERVIU CU PIERRE
MARTIN (22 Iunie 2003)
ORATOR
MUZEUL DE ISTORIE
(Piața Universității)

SPUNETI NU RĂZBOIULUI!

**STOP
THE**

INTOLERANȚĂ DISCRIMINARE AUTORITARISM

în opinia publică

Institutul pentru Politici Publice - România 2003

**NU
NU
NU
HOMOSEXUALITĂȚII**

**MIȘCAREA LEGIUI
-75 DE ANI- PRIGONIRI SI DI**

Informații contact: 021 210 00 00
www.mlc.ro

PO
NA
RO
(ZB)

RUSINE!

RUSINE!

**pasă de
ară?**

mie de tine!

Joi 16
Adres
proape d
odul 5
Tel
Mișcarea L
GA

Intoleranță, discriminare și autoritarism în opinia publică

România
Septembrie 2003

Cuprins

Introducere	5
Metodologia cercetării	6
Profilul eșantionului	7
De ce intoleranță și politici publice în 2003 în România?	8
Prezentarea grafică a rezultatelor	
I. Contextul românesc: deprivare, frustrare și sentimente anomice	11
II. Identitate națională și naționalism	17
III. Religiozitate și fundamentalism religios	21
IV. Autoritarism și atitudini conservatoare	27
V. Aitudini față de minorități etnice, sexuale și imigranți	33
VI. Opinia publică despre extremism, PRM și Corneliu Vadim Tudor	47
Comentarii	53
Anexa tehnică	

Intoleranță, discriminare și autoritarism în opinia publică - România 2003, este un sondaj realizat de Institutul pentru Politici Publice (IPP) în cadrul proiectului „Extremism în România”. Finanțarea acestui proiect este asigurată de către *The German Marshall Fund of the United States*. The German Marshall Fund of the United States este o instituție americană a cărei misiune este aceea de a stimula schimbul de idei și de a promova colaborarea dintre Europa și Statele Unite în spiritul Planului Marshall post - război.

O contribuție importantă în cadrul proiectului a avut-o Fundația pentru o Societate Deschisă (FSD). Pentru desfășurarea activităților legate de prezentul sondaj, un rol major l-a avut colaborarea cu The Gallup Organization Romania, reprezentanților căreia dorim să le mulțumim pentru sprijinul acordat.

Analiza datelor a fost realizată de echipa Institutului pentru Politici Publice (IPP) în colaborare cu experți independenți după cum urmează: Gabriel Andreescu, Cristian Preda și Dumitru Sandu.

Pentru pretestarea întrebărilor s-au organizat consultări cu partide, instituții relevante pentru tema cercetării, ziariști și experți internaționali. Le mulțumim pentru colaborare. Mulțumim Renatei Weber, Președinta Fundației pentru o Societate Deschisă pentru sugestiile oferite în decursul pregătirii acestui sondaj și Smarandei Enache care a găsit timp pentru consultările solicitate de Institut.

De asemenea, dorim să mulțumim Ralucăi Popa pentru contribuția adusă în cadrul acestui proiect.

Institutul pentru Politici Publice
București

G | M | F Transatlantic Center
for Central and Eastern Europe
THE GERMAN MARSHALL FUND OF THE UNITED STATES

Adrian Moraru, Coordonator programe IPP
Ovidiu Voicu, Consultant IPP
Monica Tobă, Asistent IPP

București
Septembrie 2003

Institutul pentru Politici Publice
Bdul. Hristo Botev 3, ap. 3
Sector 3
Tel/Fax (+ 4 021) 314 1542
E-mail office@ipp.ro
www.ipp.ro

Introducere

La începutul anului 2003 Institutul pentru Politici Publice (IPP) a inițiat proiectul “Extremismul în România”, prin care își propune să conștientizeze reprezentanții clasei politice, ai mass-media și ai societății civile în legătură cu manifestările extremiste și în același timp să identifice politici și programe care să promoveze toleranța și să reducă extremismul, în vederea consolidării democrației în România.

Am pornit în acest studiu de la premisa că extremismul nu este un fenomen marginal, în sensul de fenomen izolat de dinamica întregii societăți. Dimpotrivă, extremismul este simptomul cel mai vizibil al intoleranței și/sau deprivărilor sociale, caracteristice societății românești în istoria ei mai îndelungată, sau recentă. În prima fază a proiectului, atenția echipei de cercetători a IPP s-a concentrat asupra potențialului extremist al unor atitudini fondate cultural, precum discriminarea și intoleranța față de minorități etnice, religioase și sexuale, sau înclinația spre autoritarism și fundamentalism religios. Aceste atitudini care agregă potențial dimensiunea extremismului social în România sunt examinate și din perspectiva tendinței de vot extremist pe care o pot genera. Sondajul de opinie de față este elementul central al primei etape a cercetării.

Cercetarea, realizată în luna septembrie 2003, surprinde atitudinile și opiniile românilor cu privire la „ceilalți” (minorități naționale, religioase sau de alt fel), la rolul statului și al bisericii în societate, precum și la sensul ideii de națiune. Principalele rezultate sunt prezentate grafic în paginile următoare. Cele mai interesante aspecte ale sondajului sunt comentate de experții care au colaborat la realizarea sondajului.

Chestionarul are la bază întrebări și scale care au fost verificate și folosite și în alte cercetări din România, Ungaria și Statele Unite, ceea ce permite accesul la date comparative. Perspectiva comparativă poate fi realizată însă doar parțial, studiul de față fiind primul cu această tematică și de această amploare din România.

Schema standard de eșantionare folosită pentru selecția persoanelor a fost realizată de prof. univ. dr. Dumitru Sandu. Aplicarea schemei pentru obținerea eșantionului reprezentativ național a fost făcută de Alexandru Toth.

Accesul la datele sondajului, în această reprezentare grafică, este liber și gratuit. Caietul de prezentare poate fi descărcat gratuit (în format PowerPoint) de pe pagina de web a IPP, la adresa www.ipp.ro. Cercetătorii interesați în a obține baza de date (în format SPSS) sunt rugați să îl contacteze pe domnul Adrian Moraru, coordonatorul proiectului, la numerele de telefon și fax + 4 021 314 1542 sau e-mail adrian@ipp.ro.

Culegerea și introducerea datelor, precum și prelucrarea statistică, au fost realizate de **The Gallup Organization România**. Metodologia aplicată este prezentată mai departe.

Metodologia cercetării

- **Volumul eșantionului:** 1500 persoane de 18 ani și peste
- **Tipul eșantionului:** eșantion stratificat, probabilist, tri-stadial
- **Criterii de stratificare:** 18 arii culturale grupate pe provincii istorice, mediu rezidențial (urban - rural), mărimea localităților urbane (4 tipuri), gradul de dezvoltare al localităților rurale (3 categorii).
- **Eșantionare:** selecție probabilistă a localităților (106), a punctelor de eșantionare (secții de votare, 147) și a persoanelor. Pentru selecția persoanelor au fost utilizate în principal ultimele liste electorale. Pentru a corecta efectul de "îmbătrânire a listelor electorale" a fost realizat un eșantion aleator separat de tineri.
- **Reprezentativitate:** eșantionul este reprezentativ pentru populația adultă neinstituționalizată a României, cu o eroare tolerată de $\pm 2,7 \%$.
- **Validare:** eșantionul a fost validat pe baza datelor INS și a Recensământului populației din 2002.
- Valorile prezentate sunt cele rezultate direct din teren (nu s-au făcut ponderări).
- Interviuurile s-au desfășurat la domiciliile subiecților.
- În afară de erorile de eșantionare, modul de formulare a întrebărilor și dificultățile practice de culegere a datelor de pe teren pot introduce alte erori care să afecteze rezultatele sondajului.
- **Ancheta de teren:** 1-15 septembrie 2003.

Profilul eșantionului

Indicatori de calitate a eșantionului	Date la nivel de total populație ¹	Eșantion Gallup (sep. 2003)
Pondere femei de 18 ani și peste	52,0	56,0
Vârsta medie femei (ani)	46,4	48,6
Vârsta medie bărbați (ani)	44,0	44,9
% absolvenți de facultate	8,4	8,6
% absolvenți liceu	24,7	24,5
% absolvenți școală profesională și de ucenici	17,6	17,5
% persoane căsătorite	61,7	61,7
Distanța medie de la sat la cel mai apropiat oraș (km)	-	22,4
Ponderea persoanelor din eșantion selectate de pe liste electorale	-	81,3
Rata de răspuns		50,4

¹ Institutul Național de Statistică, Recensământul Populației și Locuințelor, 2002

Sondajul a fost realizat utilizând o schemă de eșantionare probabilistă, tristadială, cu stratificare în primul stadiu.

Pentru stratificare au fost folosite straturi rezultate din intersectarea ariei culturale și a tipului de localitate (comune sărace, comune mediu dezvoltate, comune dezvoltate, orașe sub 30 mii locuitori, 30 - 100 mii, 100 - 200 mii, peste 200 mii).

Conform fundamentării din literatura de specialitate, sunt considerate ca arii culturale următoarele grupări de județe: Crișana-Maramureș (1), Banat (2), Oltenia (3), Muntenia (4), București (5), Dobrogea (6), Transilvania (7), Moldova (8).

- MM SM - AR BH	1	- BUCUREȘTI	5
- TM CS	2	- TL CT	6
- OT DJ MH - GJ VL	3	- AB HD - BV SB - CJ MS - CV HG - BN SJ	7
- AG DB PH - BZ BL - GR TR IL CL	4	- GL IS - BT VS - BC NT VR SV	8

De ce intoleranță și politici publice în 2003 în România?

După eforturi, succese și eșecuri, societatea românească rămâne astăzi insuficient echipată pentru funcționarea unui sistem cu adevărat democratic. Diagnosticul acordat de cercetători străini și români rămâne incomplet. Este adevărat că societatea românească nu are o cultură a democrației solidă, dar este la fel de adevărat că această cultură se poate stimula prin politici adecvate. Decidenții politici, mass-media, societatea civilă, în general toți cei care sunt implicați într-o formă sau alta în modelarea opiniei publice au un rol esențial în construirea unei culturi democratice în România. Un simptom anti-democratic al societății românești este apetența pentru intoleranță, înscrisă în patternurile culturale ale ultimelor secole și argumentată de istoria recentă a sărăciei, inegalității, corupției și a slăbiciunii statului de drept. Un astfel de simptom poate genera manifestări extremiste, cu atât mai ușor de diseminat pe o scenă politică înclinată spre populism, cum este cea românească.

Având în vedere aceste probleme legate de consolidarea democrației în România, Institutul pentru Politici Publice (IPP) iniția, la începutul anului 2003, proiectul "Extremismul în România", prin care își propune să conștientizeze reprezentanții clasei politice, ai mass-media și ai societății civile în legătură cu manifestările extremiste prin prezentarea celor mai relevante cauze, din multiple unghiuri de vedere. Printr-o cercetare de amploare, prima de acest tip din România, IPP aduce decidenților elemente analizate care să constituie suportul elaborării unor politici publice eficiente pentru consolidarea democrației în România.

Urmându-și misiunea asumată de a contribui la creșterea calității proceselor de elaborare a politicilor publice în România, IPP urmărește prin acest proiect să pună la dispoziția autorităților publice centrale și locale, liderilor politici, un instrument de analiză a fenomenului extremism în România. Facem acest lucru din dorința de a preveni eventuale deturnări de la sensul firesc, al consolidării democrației pe care politicile publice elaborate trebuie să îl urmeze. Există un fond de nemulțumiri sociale de care elaboratorii politicilor publice trebuie să țină cont, astfel ca actul guvernării ca și acțiunile politice în general să fie cu adevărat concepute realist și aplicate eficient. Pe un fond social marcat de nemulțumiri din partea majorității populației, politicile inadecvate agravează distanțele sociale existente, moment de la care înmulțirea manifestărilor de intoleranță și a atitudinilor discriminatorii nu mai reprezintă decât un pas.

IPP și-a asumat obiectivul de a realiza un prim studiu de amploare, bazat pe cercetare empirică extinsă, pe tematica extremismului în România. Cu alte cuvinte, ceea ce analizele anterioare abordau secvențial, demersul de față urmărește să trateze într-o manieră integrată, prin explorarea celor mai importante cauze care generează intoleranță și atitudini discriminatorii și care se constituie mai departe în voturi pentru ofertele electorale extremiste. Temele tratate în plan secundar în alte cercetări asemănătoare au fost nu numai aprofundate, dar și complex corelate cu alți indicatori relevanți pentru înțelegerea problemei intoleranței în România. Am pornit în acest studiu de la premisa că extremismul este o manifestare vizibilă a unor stereotipuri și prejudecăți de respingere a minorităților prezente în patternul cultural

românesc, pe fondul frustrărilor generate de un grad mare de inegalitate socială și sărăcie. În prima fază a proiectului, atenția echipei de cercetători a IPP s-a concentrat asupra potențialului extremist al unor atitudini fondate cultural, precum discriminarea și intoleranța față de minorități etnice, religioase și sexuale, sau înclinația spre autoritarism și fundamentalism religios. Sondajul de față măsoară aceste atitudini care agregă potențial dimensiunea extremismului cultural în România, examinându-le și din perspectiva tendinței de vot extremist pe care o pot genera.

Sondajul de față se adresează în primul rând actualilor și viitorilor lideri politici, în poziții influente în sfera deciziilor publice, cărora le aduce acum în atenție, cu argumentele datelor, așa cum se pot citi mai departe în caietul de sondaj, situația actuală (percepții și opinii în legătură cu teme ce țin de intoleranța din societatea noastră) cu privire la câteva amenințări la adresa democrației. Nereușita în planul politicilor publice viitoare (fie că sunt slab elaborate, fie că sunt insuficient sau greșit aplicate, fie chiar - foarte probabil - ambele) poate genera, și sondajul de față arată că există premisele, o serie de reacții radicale și că acestea pot foarte ușor forma un curent de opinie favorabil unor grupări politice extremiste, cu un mesaj îndreptat împotriva principiilor fundamentale ale democrației și ale statului de drept.

Apropierea anului electoral 2004 este, din acest punct de vedere, un moment important pentru evoluția democrației în România și pentru estomparea sau temperarea unor tendințe anti-minoritare și naționaliste pe care România le cunoaște astăzi. Tocmai din această cauză apreciem că o dezbatere asupra cauzelor, dar și tendințelor care se observă în privința accelerării manifestărilor de intoleranță este nu numai necesară, dar și oportună. O astfel de dezbatere ar cuprinde numeroase teme sensibile pentru societatea românească. Cu atât mai mult o radiografie a opiniilor românilor, oferită de studiul de față reprezintă un prim pas esențial. Deschidem, prin urmare acest subiect (în sensul de prezentare a unor explicații relaționate pentru prezența mare în spațiul public a atitudinilor intolerante și discriminatorii) și către comunitatea de analiști, specialiști din organizații neguvernamentale, ziariști – comentatori, societate în general. Mai ales pentru că vizează o serie de teme sensibile cultural din societatea românească, este nevoie de o discuție deschisă pentru a clarifica acțiunile de care este nevoie pentru ca manifestările de intoleranță, atitudinile discriminatorii și tendințele extremiste în final să nu capete o amploare care să pună cu adevărat în pericol relațiile sociale, relațiile politice, stabilitatea construcției politice din România.

Societatea românească este permeabilă la extremism nu doar din cauza instabilității regimului democratic, ci și datorită înclinației spre populism a partidelor politice. Nu doar partidele extremiste, ci oricare grupare politică răspunde într-o măsură mai mare sau mai mică tentației de a prelua teme controversate, dar populare, pentru a obține un capital politic facil. Mecanismul prin care radicalismul devine capital politic este unul simplu. Ideile pe care le putem numi extremiste se nasc în general ca proiecte ideologice, în cadrul unor grupuri marginale (anarhiști, comuniști, fasciști, adepți ai diverselor forme de radicalism etc.). Aceste grupuri au o capacitate mare de a genera idei, de obicei într-o formă abstractă, dar o capacitate redusă de a disemina propriile credințe în spațiul public. Totuși, o parte din ideologia produsă (sau împrumutată) de astfel de grupuri ajunge în zona publică. Atunci când există compatibilitate între ideile extremiste și patternul cultural predominant primele devin cunoscute și chiar acceptate într-un grad mai mare. În momentul în care se atinge un anumit grad de

cunoaștere și acceptare în spațiul public, astfel de idei devin interesante pentru grupările politice în căutare de aderenți.

Practica preluării unor teme din registrul intoleranței, discriminării și extremismului în discursul unor partide politice a avut cel mai mare succes în alegerile parlamentare și prezidențiale din anul 2000, un succes îngrijorător și în mare măsură încă neexplicat. Este momentul să formulăm o explicație pentru creșterea voturilor pentru extremă în alegerile parlamentare și prezidențiale din 2000, care să ne ferească de o nouă surpriză în scrutinul pentru alegerile viitoare și care să ajute partidele să adopte din timp măsurile corespunzătoare pentru crearea unui climat tolerant în campanie. IPP își propune să ofere politicienilor un instrument complex de măsurare a efectelor produse de politicile publice în creșterea sau diminuarea atitudinilor (in)tolerante, ca alternativă la simpla preluare a acestor atitudini în discursul politic. Monitorizarea modului în care partidele politice cad sau nu în capcana populismului va reprezenta o direcție de continuare a acestei cercetări în anul electoral 2004.

Sondajul de opinie de față este elementul central al primei etape a cercetării. Acest sondaj este o contribuție la explicarea profilului votantului formațiunilor extremiste. Suntem conștienți că un asemenea material se poate constitui într-un ghid practic pentru cum pot partidele extremiste însele să își atragă și mai mulți adepți, cunoscându-le și exploatându-le sensibilitățile. Discutarea transparentă a acestei teme și a implicațiilor sale este însă singura metodă prin care politicile publice pot avea impactul necesar pentru consolidarea democrației în România mai departe.

Faptul că anul 2004 marchează un nou început de mandat, în plan politic și implicit în planul guvernării (atât locale cât și centrale) nu poate fi ratat pentru a impulsiona și chiar profesionaliza calitatea politicilor publice din România, cu atât mai mult cu cât aceasta ne poate apropia sau îndepărta de spațiul european.

I. Contextul românesc: deprivare, frustrare și sentimente anomice

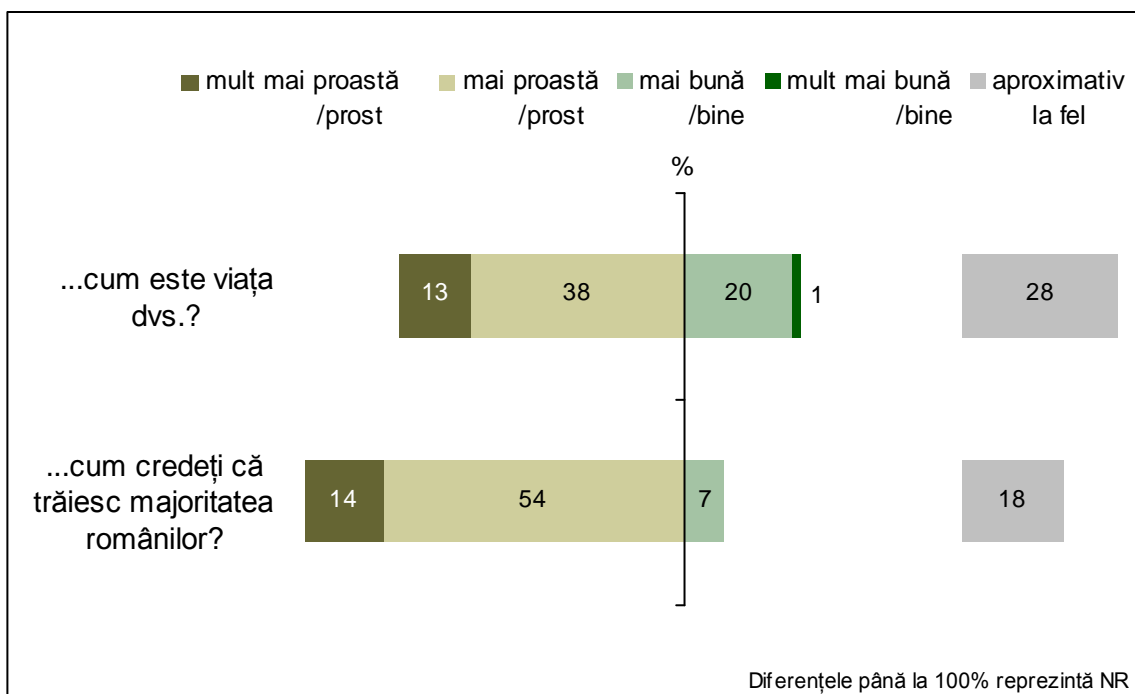
Datele de sondaj relevă că frustrările populației sunt determinate atât de lipsa resurselor necesare pentru a avea acces la anumite bunuri sau servicii, cât și de percepția negativă a calității mediului social și politic din România.

Majoritatea populației percepe o înrăutățire a nivelului de trai atât la nivel personal, cât și la nivel societal și doar o treime dintre români sunt optimiști în ce privește evoluția pe termen mediu a calității vieții lor.

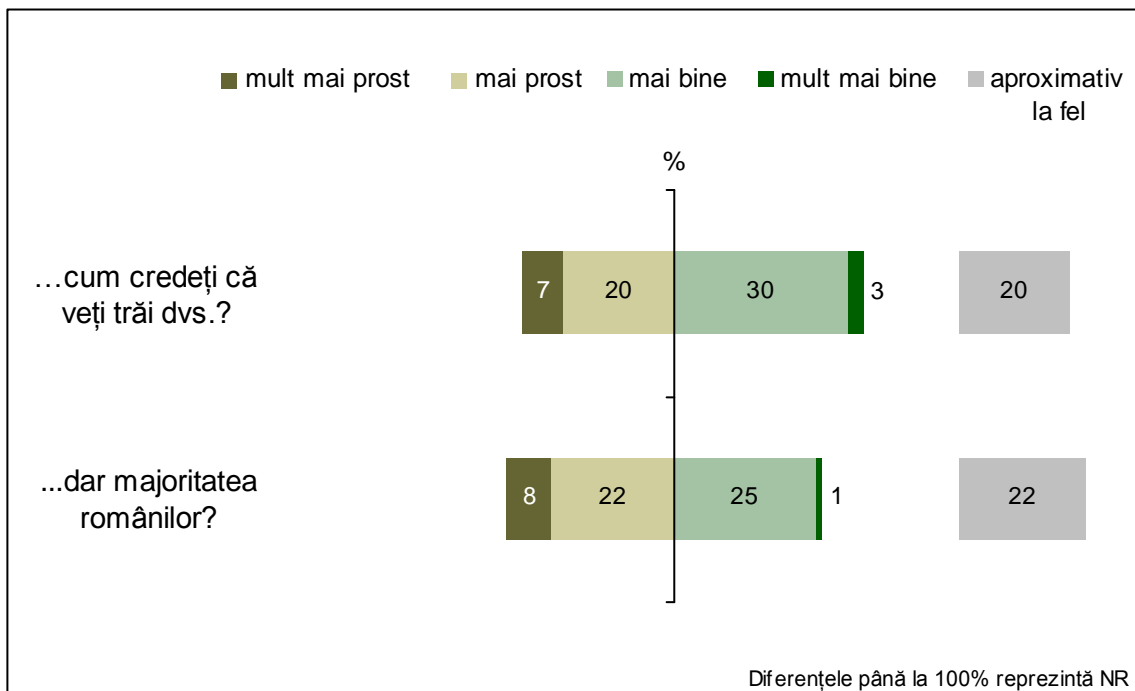
Segmente considerabile de populație nu au resursele necesare pentru a-și satisface nevoi de bază precum hrană, medicamente, îmbrăcăminte adecvată, întreținerea locuinței, iar în ce privește nevoile secundare (sociabilitate, securitate financiară, cumpărarea bunurilor de folosință îndelungată etc.) deprivarea este și mai mare.

În aceste condiții, frustrarea și sentimentele anomice sunt principalele elemente care caracterizează starea de spirit a societății românești. 84% dintre români consideră că bogații și oamenii cu putere îi privesc de sus pe ceilalți, 80% afirmă că cei de la putere fac ce vor ei, neținând cont de legi, iar aproape 7 din 10 români afirmă că partidele există doar pentru politicieni și că în România nu te poți îmbogăți decât pe căi necinstite. Mai mult de două treimi din populație resimte o nostalgie față de comunism, fiind de părere că în acea perioadă oamenii aveau mai multă încredere în viitor.

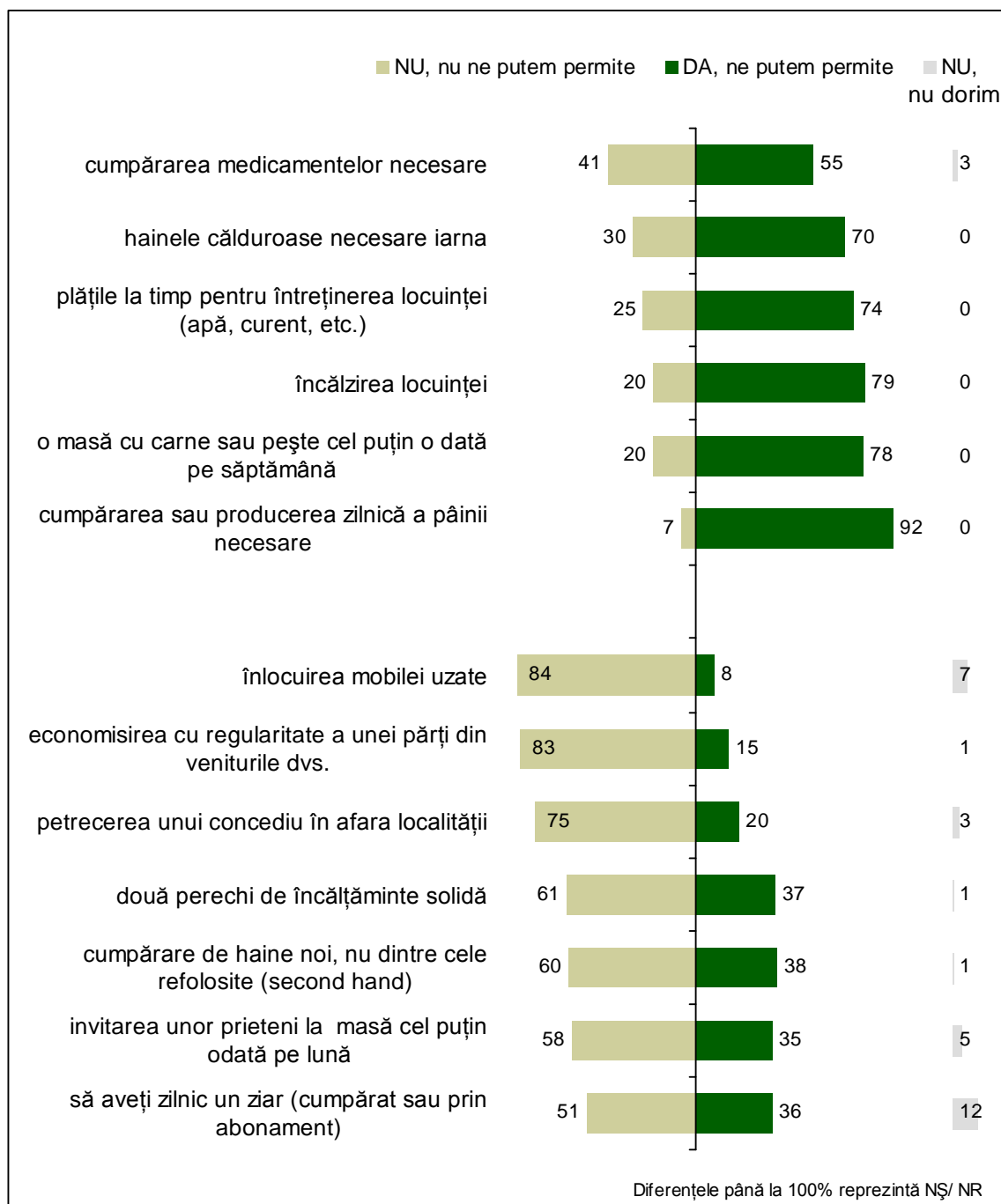
În prezent, față de acum 5 ani... ?

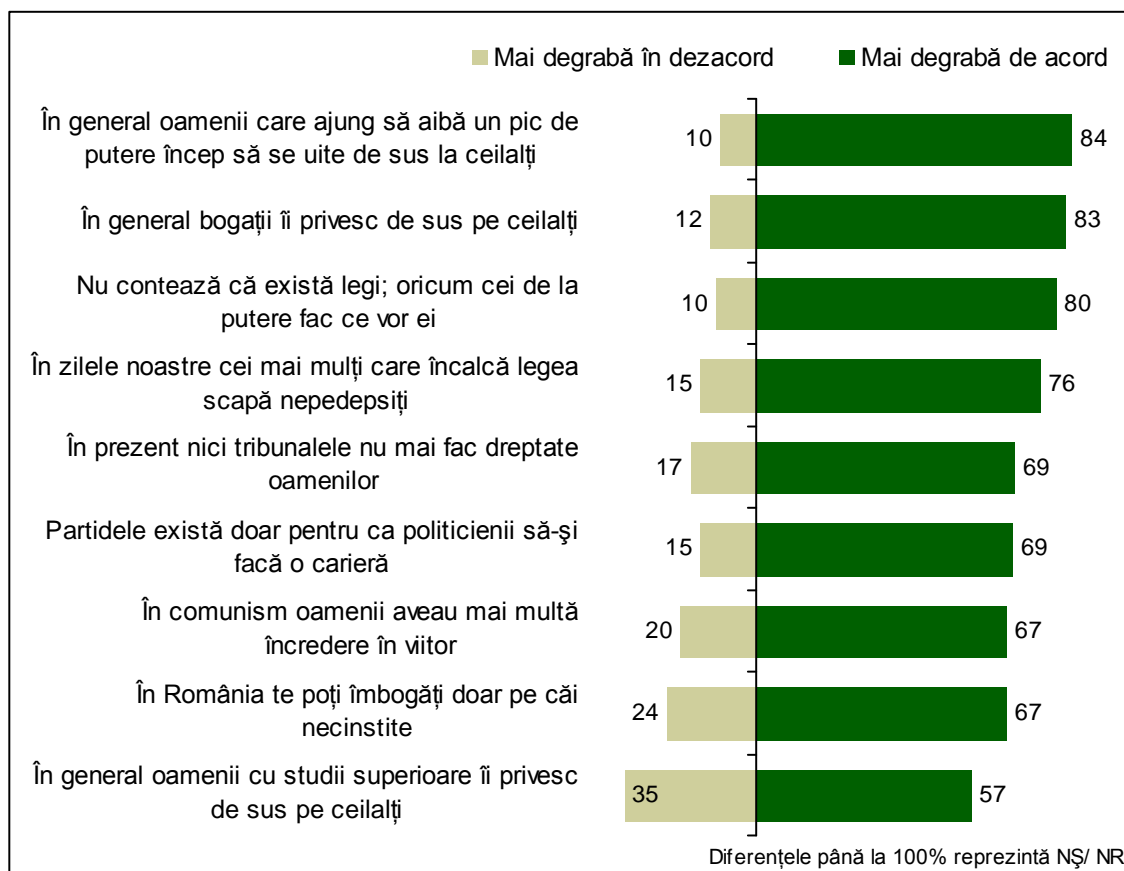
Peste 5 ani... ?

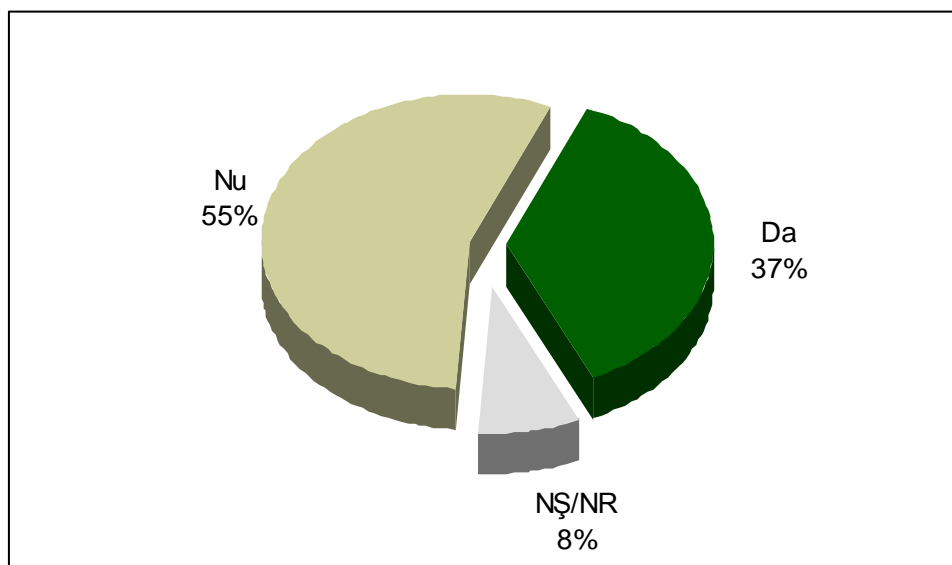
Sunt anumite lucruri pe care oamenii nu-și pot permite să le aibă, deși le-ar dori. În cazul gospodăriei dumneavoastră vă puteți permite ...?

Sunteți mai degrabă de acord sau mai degrabă în dezacord cu următoarele afirmații?

Dumneavoastră credeți că se poate avea încredere în cei mai mulți dintre oameni?

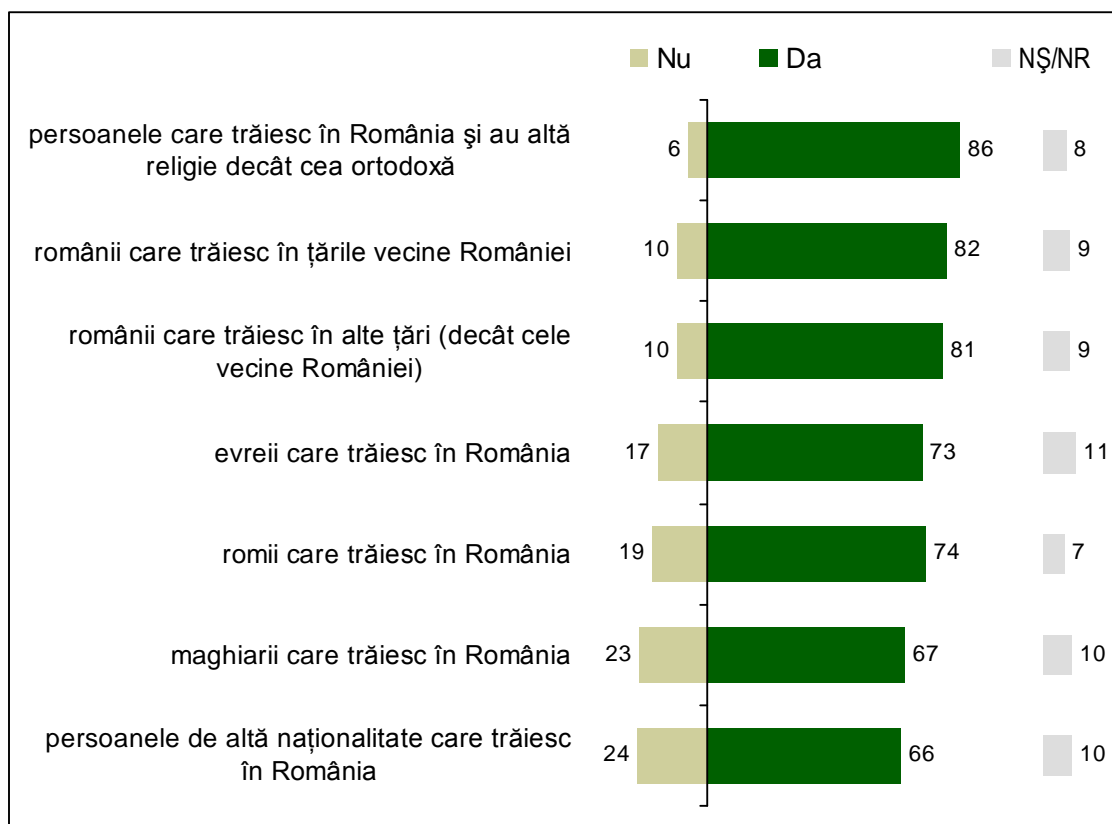
II. Identitate națională și naționalism

Pentru majoritatea populației conceptul de națiune este mai cuprinzător decât cel de naționalitate (etnie), tendința dominantă la nivelul opiniei publice fiind de a include în definiția națiunii române și persoanele de altă etnie care trăiesc pe teritoriul țării noastre. Altfel spus, termenul de națiune este conceput de majoritate ca unul politic, ținând de apartenența la un anumit teritoriu și nu de caracteristicile culturale.

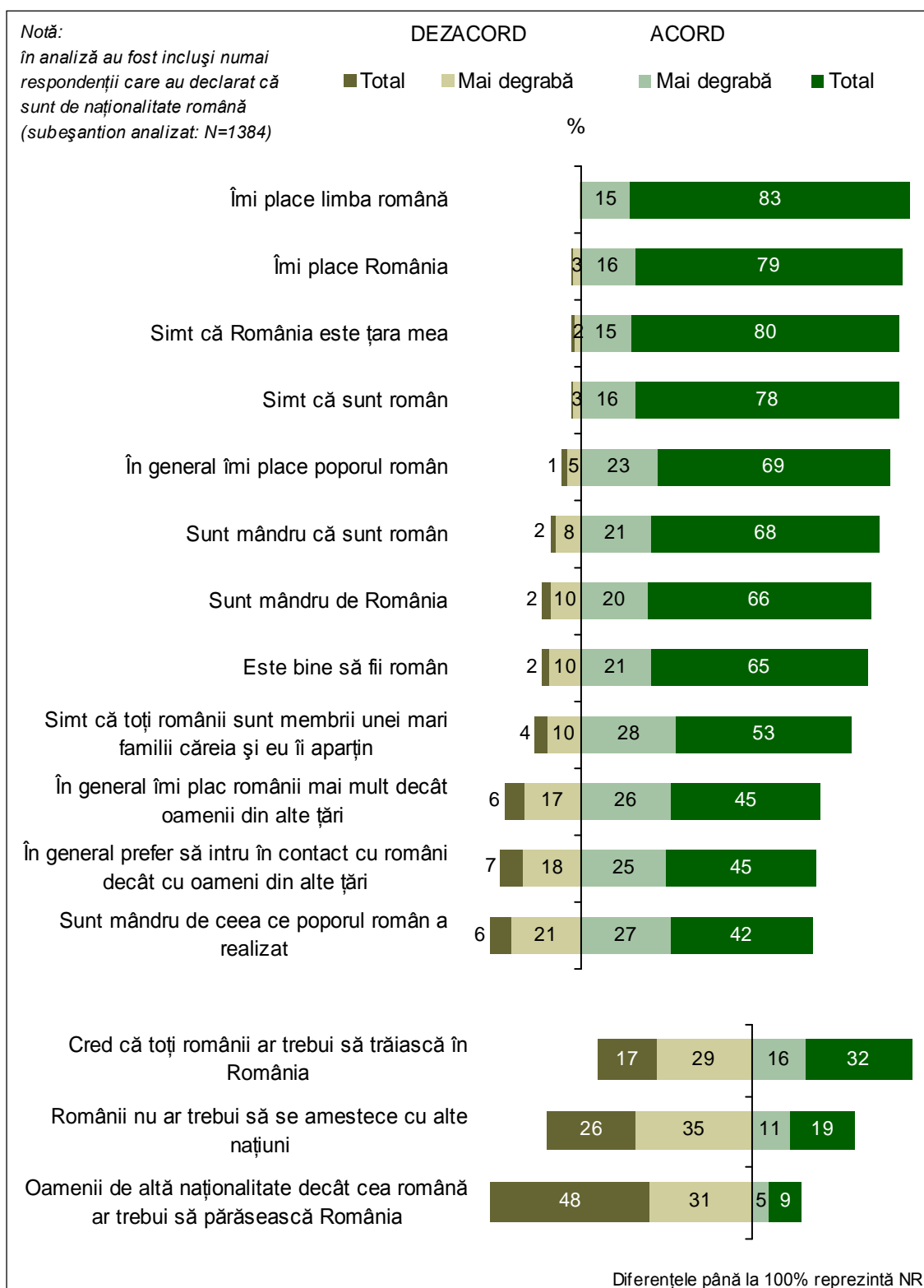
Există însă segmente de populație cu dimensiuni variind în jurul a 20% care consideră că naționalitățile conlocuitoare de pe teritoriul României nu fac parte din națiunea română. De asemenea, 1 din 10 intervievați îi exclud din definiția națiunii române pe românii care trăiesc în afara granițelor țării.

La nivelul populației de etnie română se observă o puternică identificare emoțională cu țara lor: aproximativ 8 din 10 români sunt total de acord cu afirmații de tipul: „simt că sunt român”, „simt că România este țara mea”, „îmi place limba română”. Mândria națională este și ea un sentiment foarte răspândit printre etnicii români însă procentul celor care sunt mândri de realizările poporului român este semnificativ mai mic decât al celor care sunt mândri de faptul că sunt români. Sentimentul apartenenței la o mare familie română este răspândit printre aproximativ 80% dintre români. Naționalismul ca atitudine șovinistă este regăsită în cazul a aproximativ 15% dintre etnicii români care sunt de părere că „românii nu ar trebui să se amestece cu alte națiuni” și că „oamenii de altă naționalitate decât cea română ar trebui să părăsească România”.

În opinia dvs., următoarele categorii de persoane fac sau nu parte din națiunea română?

În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații?

III. Religiozitate și fundamentalism religios

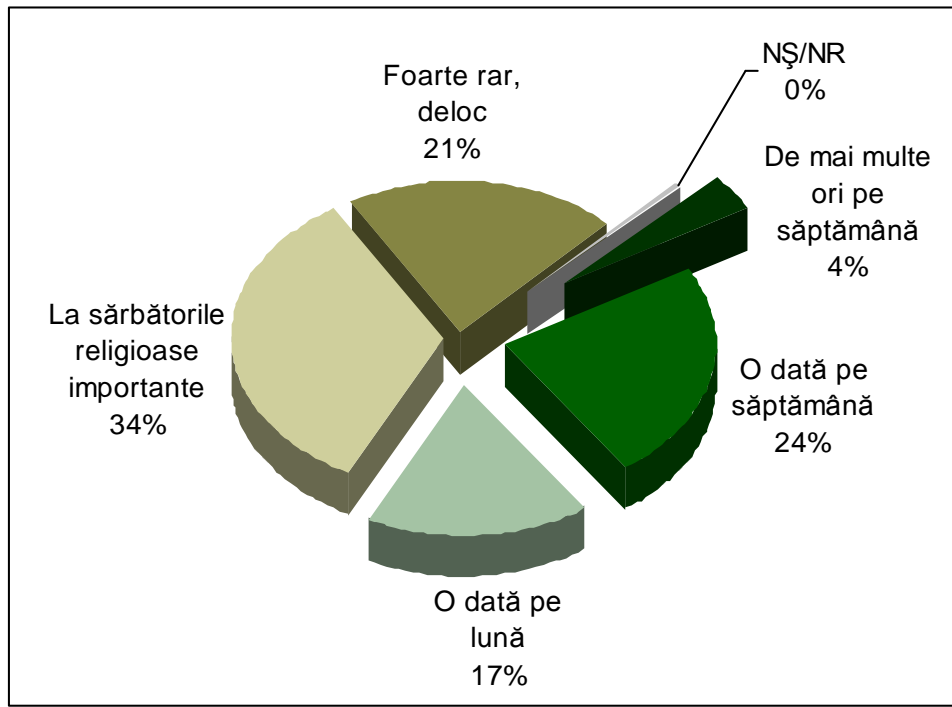
Credința în Dumnezeu este împărtășită de aproximativ 94% din populația adultă a României. Practicarea credinței prin mersul la biserică este însă mai puțin răspândită, doar 45% dintre cei intervievați afirmând că merg cel puțin o dată pe lună la biserică. 83% dintre români cred că biserica oferă răspunsurile potrivite la nevoile spirituale ale oamenilor, însă doar 44% dintre ei consideră că biserica poate oferi soluții la problemele sociale din țară.

Trei sferturi din populație sunt de părere că biserica este reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ și ca atare poruncile bisericii trebuie urmate.

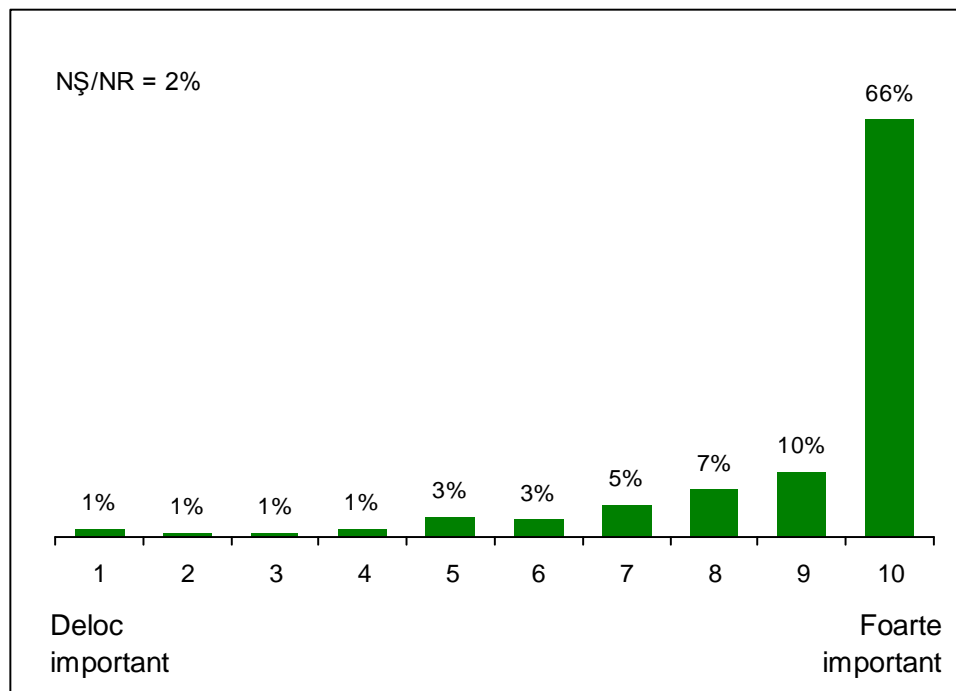
Atitudinile fundamentalist religioase sunt destul de răspândite printre adulții României: 38% dintre cei intervievați cred că știința greșește atunci când contrazice scrierile sfinte, 52% că toți cei care se abat de la morala creștină ar trebui pedepsiți, 16% cred că nu orice religie are dreptate în felul său, iar 45% afirmă că e mai important să crezi în Dumnezeu decât să fii un om bun. Atitudinile fundamentaliste sunt mai răspândite printre persoanele de sex feminin, în vârstă, cu un nivel de educație redus și care trăiesc în mediul rural.

Pe de altă parte, majoritatea românilor nu vrea ca biserica să se implice direct în politică prin reprezentanții ei: 8 din 10 respondenți nu sunt de acord ca preoții să influențeze modul în care votează oamenii, iar 65% nu sunt de acord ca preoții să candideze în alegeri. Jumătate din români sunt de părere că politicienii care nu cred în Dumnezeu nu ar trebui să ocupe funcții publice.

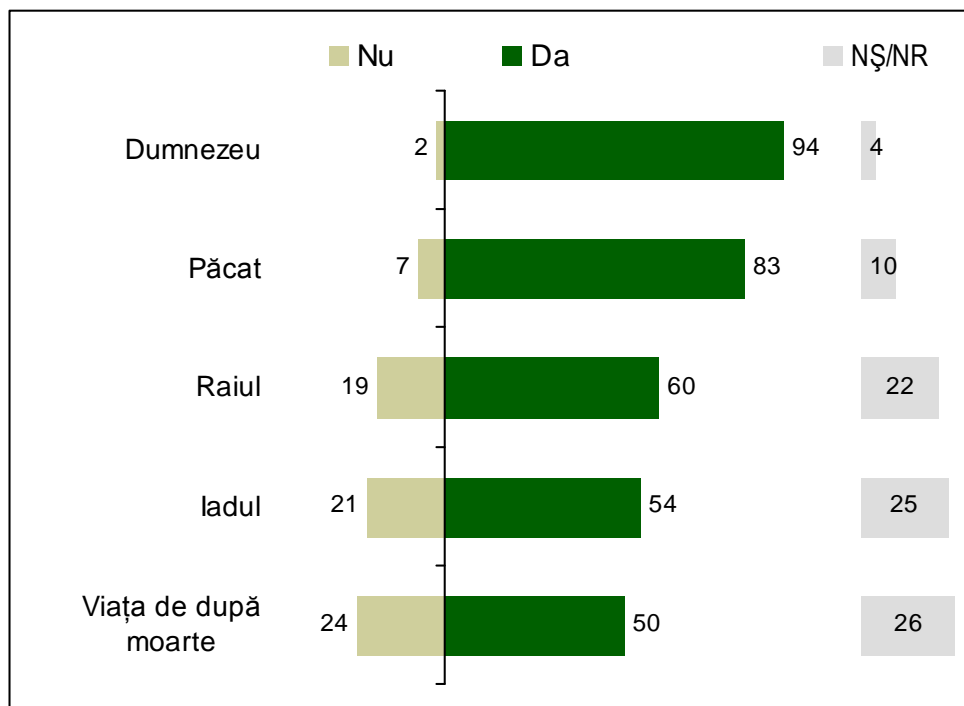
În afară de nunți, înmormântări și botezuri, cât de des ați mers în ultimul timp la biserică?

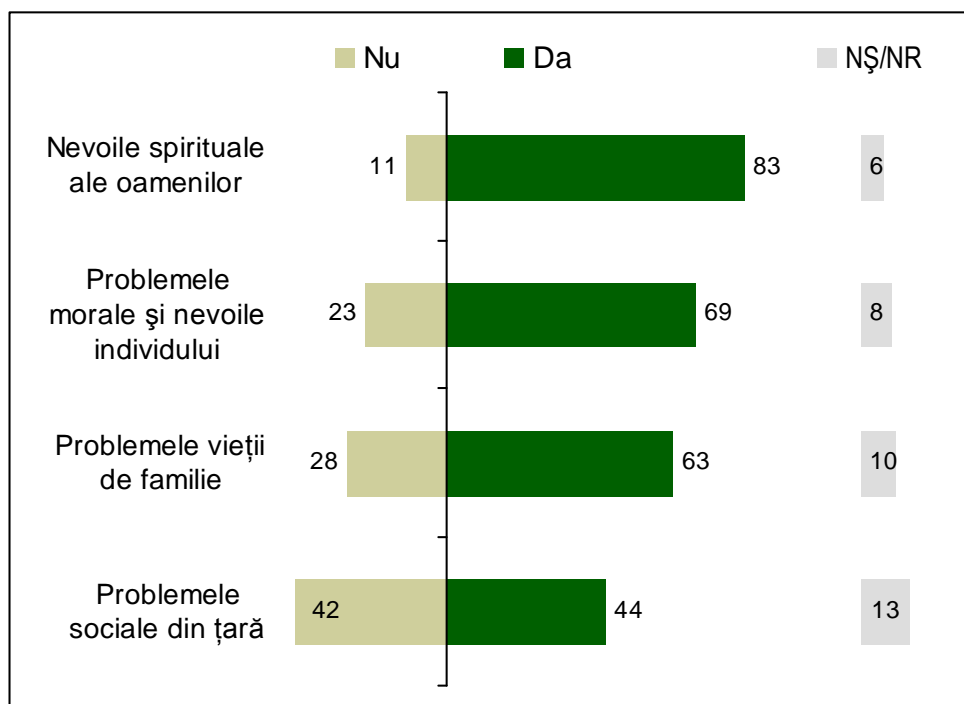
Cât de important este Dumnezeu în viața dvs.?

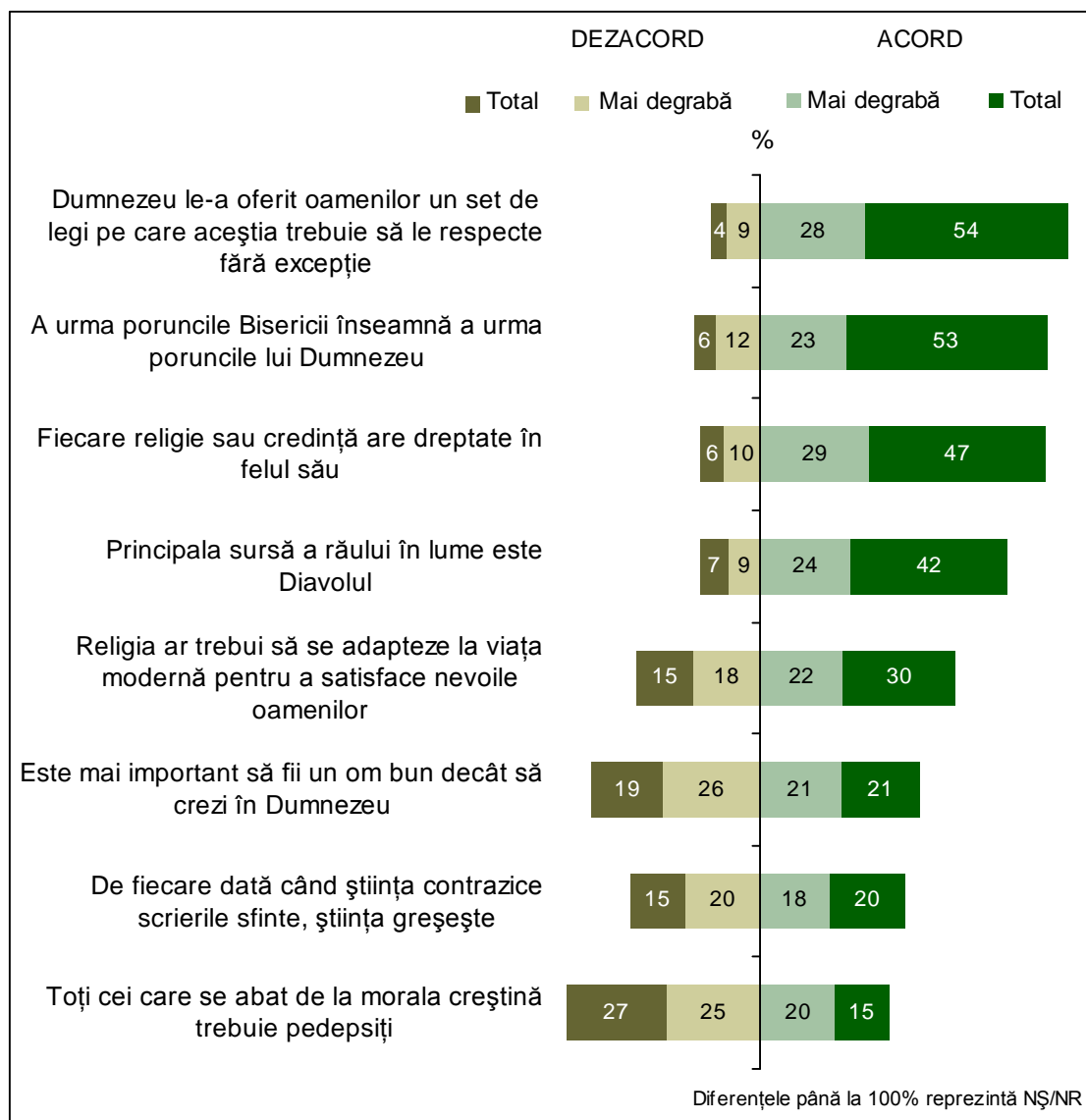
Credeți sau nu că există... ?

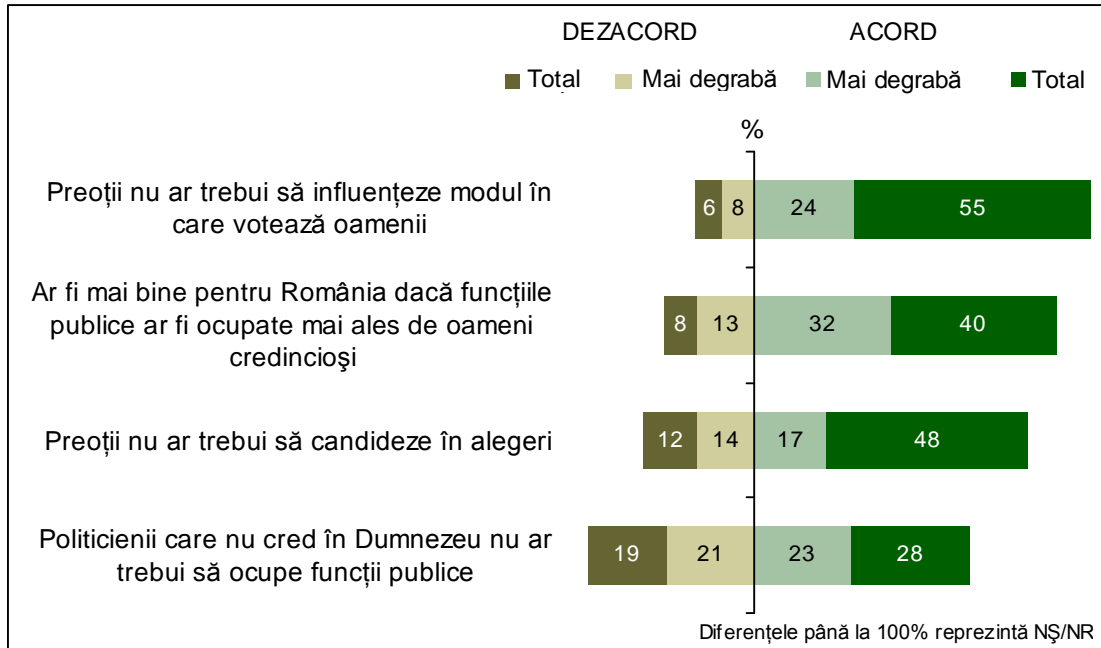
În general, credeți că biserica oferă răspunsuri potrivite la... ?

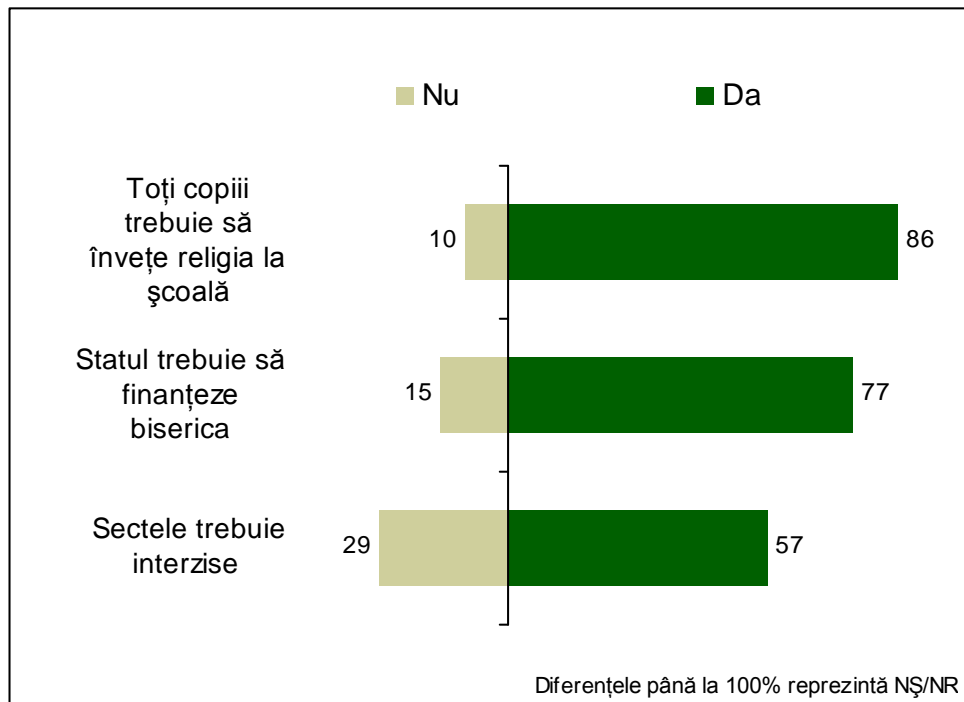
O să vă citesc acum o listă de afirmații și o să vă rog să îmi spuneți în ce măsură sunteți sau nu de acord cu ele... ?

În ce măsură sunteți de acord cu următoarele?

Dvs. credeți că... ?

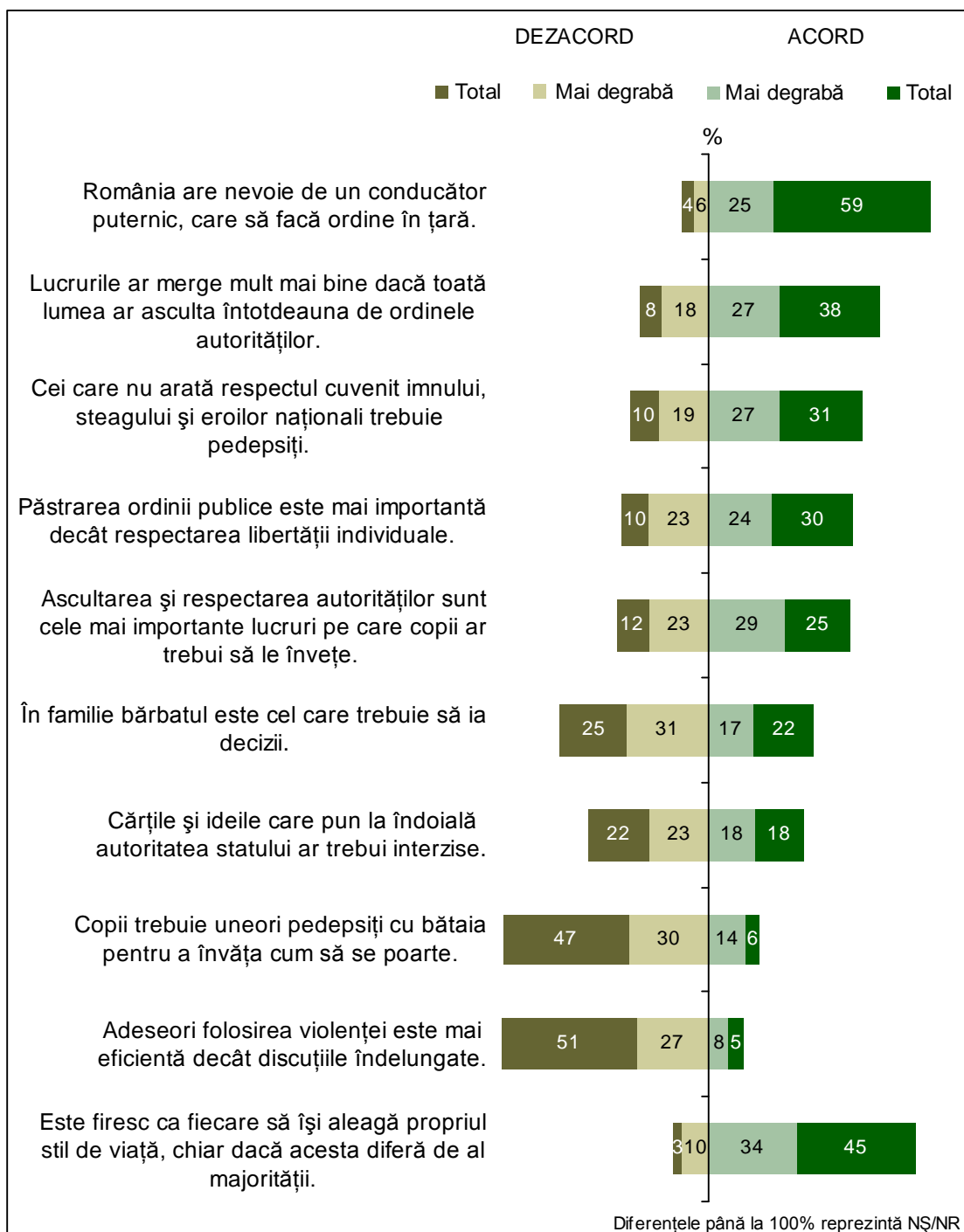
IV. Autoritarism și atitudini conservatoare

Opiniile românilor măsurate prin acest sondaj indică existența unei puternice tendințe spre autoritarism. Astfel 84% dintre respondenți sunt de acord că România are nevoie de un conducător puternic care să facă ordine în țară, 65% afirmă că lucrurile ar merge mult mai bine dacă toată lumea ar asculta de ordinele autorităților, 54% cred că păstrarea ordinii publice este mai importantă decât respectarea libertăților individuale și că cele mai importante lucruri pe care copiii ar trebui să le învețe sunt ascultarea și respectarea autorităților. 36% dintre români tind să sprijine cenzura și 20% consideră că bătaia este un mijloc bun de a-i învăța pe copii cum să se poarte.

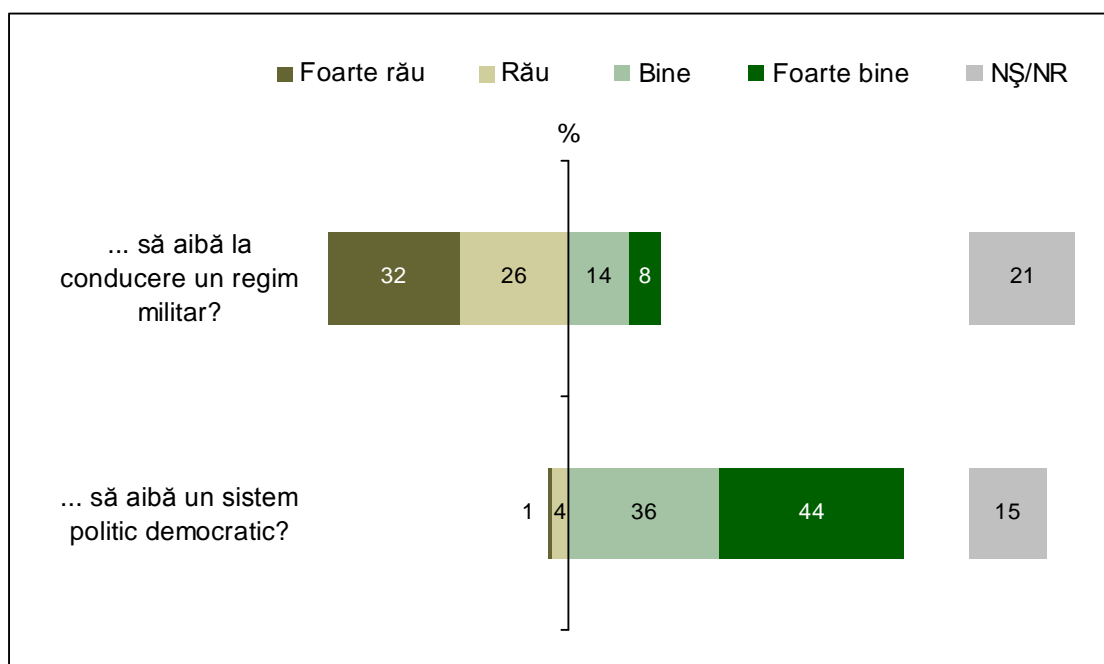
22% dintre respondenți sprijină ideea unui regim militar în România în condițiile în care 6% nu văd nici o contradicție între un regim militar și un sistem politic democratic. O treime din români sunt de părere că ar fi bine să existe un singur partid politic.

De asemenea pot fi identificate o serie de atitudini conservatoare (tradiționaliste) manifestate de segmente relativ largi ale populației. Aproape 4 din 10 români cred că în familie bărbatul este cel care trebuie să ia decizii, 58% consideră că serviciul militar trebuie să fie obligatoriu și jumătate din populație sprijină pedeapsa cu moartea în cazul infracțiunilor grave. 34% sunt de părere că avortul ar trebui îngăduit prin lege, iar 37% se opun legalizării prostituției.

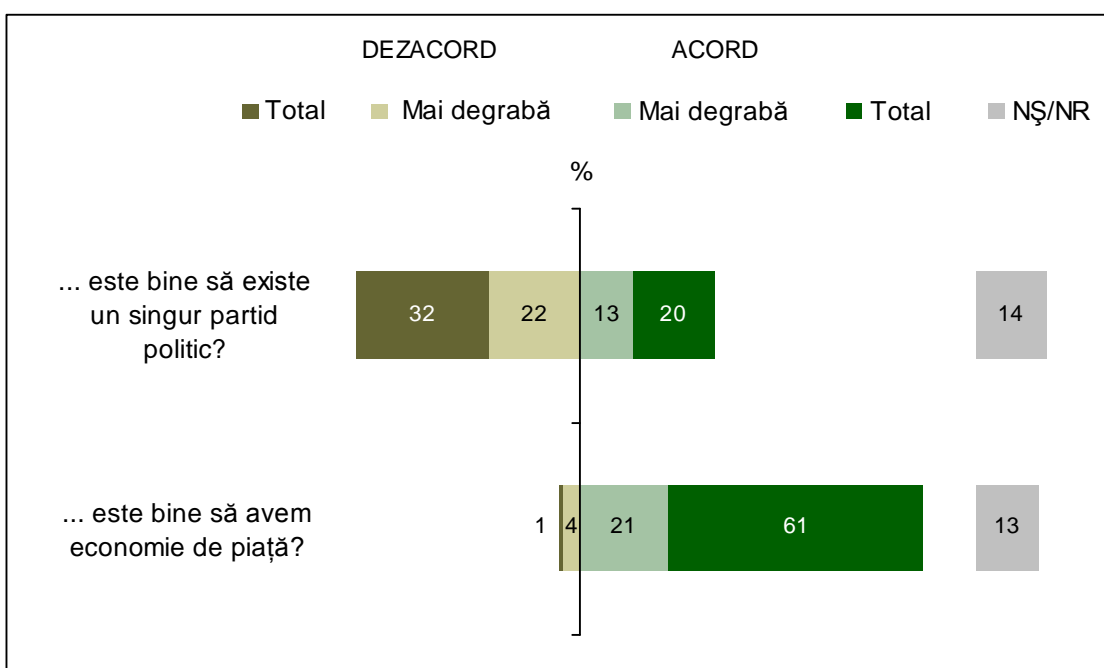
O să vă citesc acum o listă de afirmații și o să vă rog să îmi spuneți în ce măsură sunteți sau nu de acord cu ele ... ?

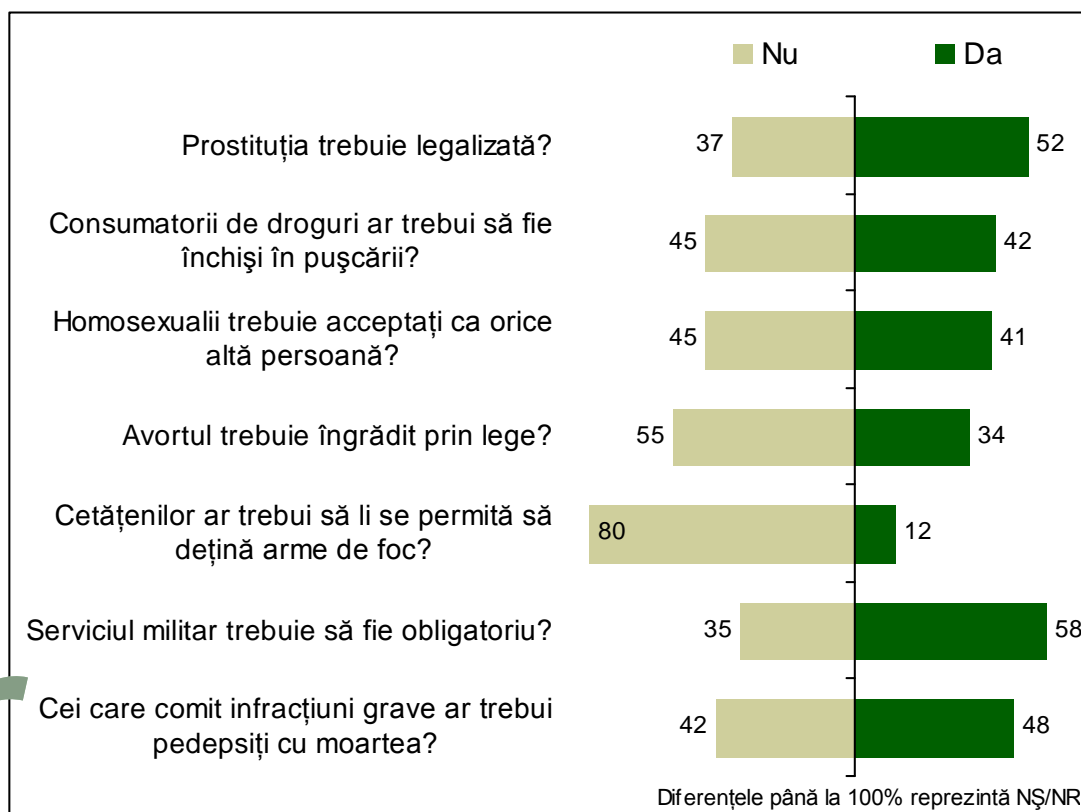
Cât de bine credeți că ar fi pentru România...

După părerea dumneavoastră...

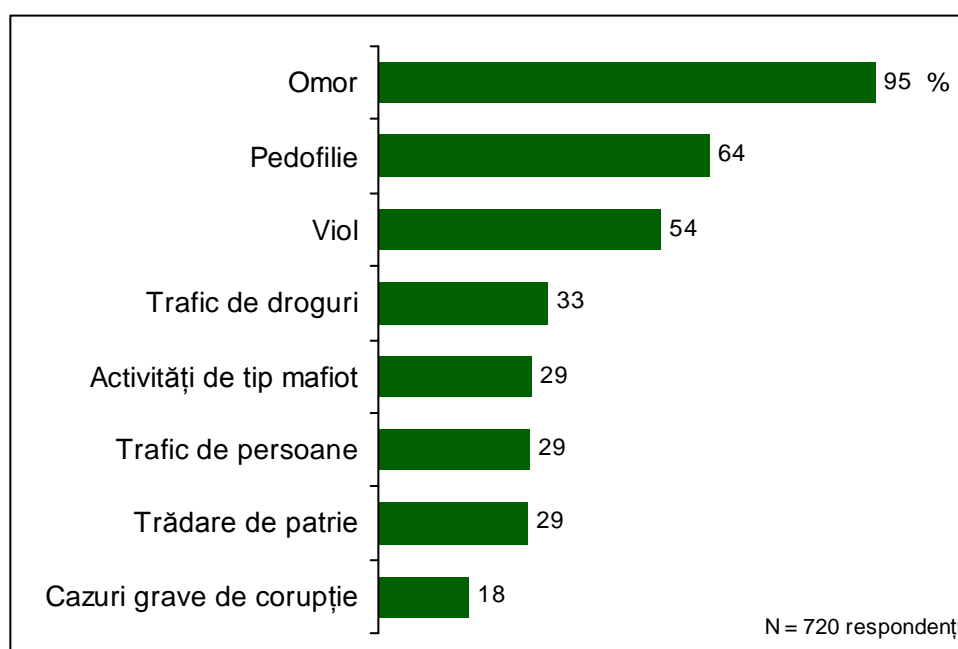
După părerea dvs...

[Dacă "DA"]

În ce cazuri credeți că ar trebui aplicată pedeapsa cu moartea?

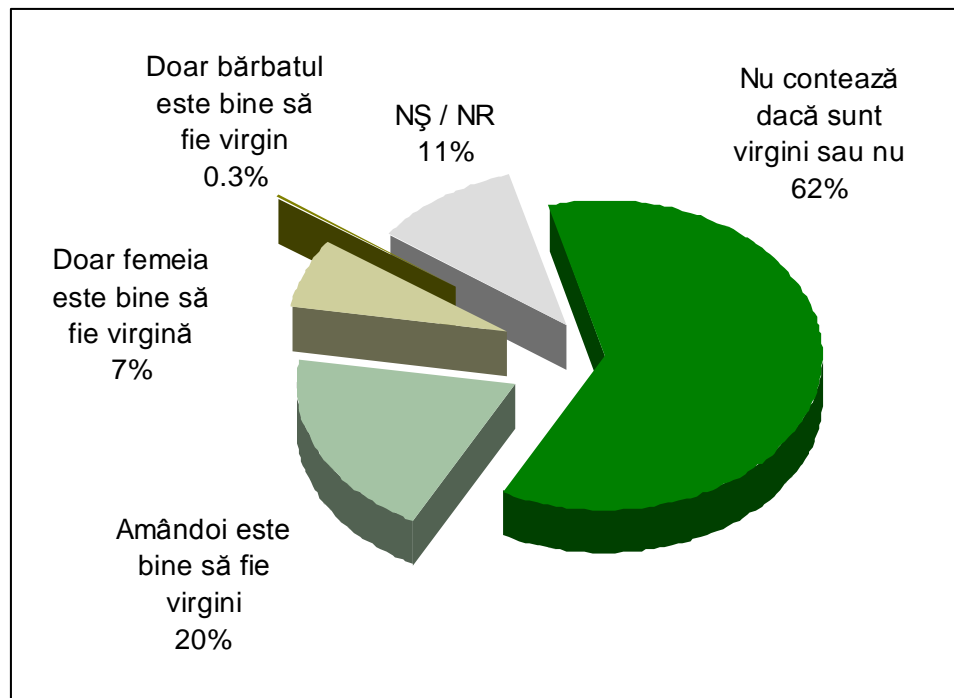
[Persoanele care au spus că infracțiunile grave ar trebui pedepsite cu moartea]

Dacă s-ar întâmpla un eveniment care vă afectează grav interesele dvs., ați participa sau nu la vreuna din următoarele acțiuni de protest?

Atunci când se căsătoresc doi tineri, credeți că... ?

V. Atitudini față de minorități etnice, sexuale și imigranți

În ciuda faptului că aproximativ 40% dintre români trăiesc într-un mediu social divers din punct de vedere etnic sau religios, prejudecățile și atitudinile discriminatorii față de anumite grupuri de persoane sunt larg răspândite. Românii tind să aibă atitudini de respingere în special față de minoritățile sexuale (homosexuali sau lesbiene), dar și față de anumite culte religioase cum ar fi islamismul și Martorii lui Iehova. Aproximativ 1 din 10 români exprimă atitudini rasiste, afirmând că negrii, chinezii și romii nu ar trebui să trăiască în România.

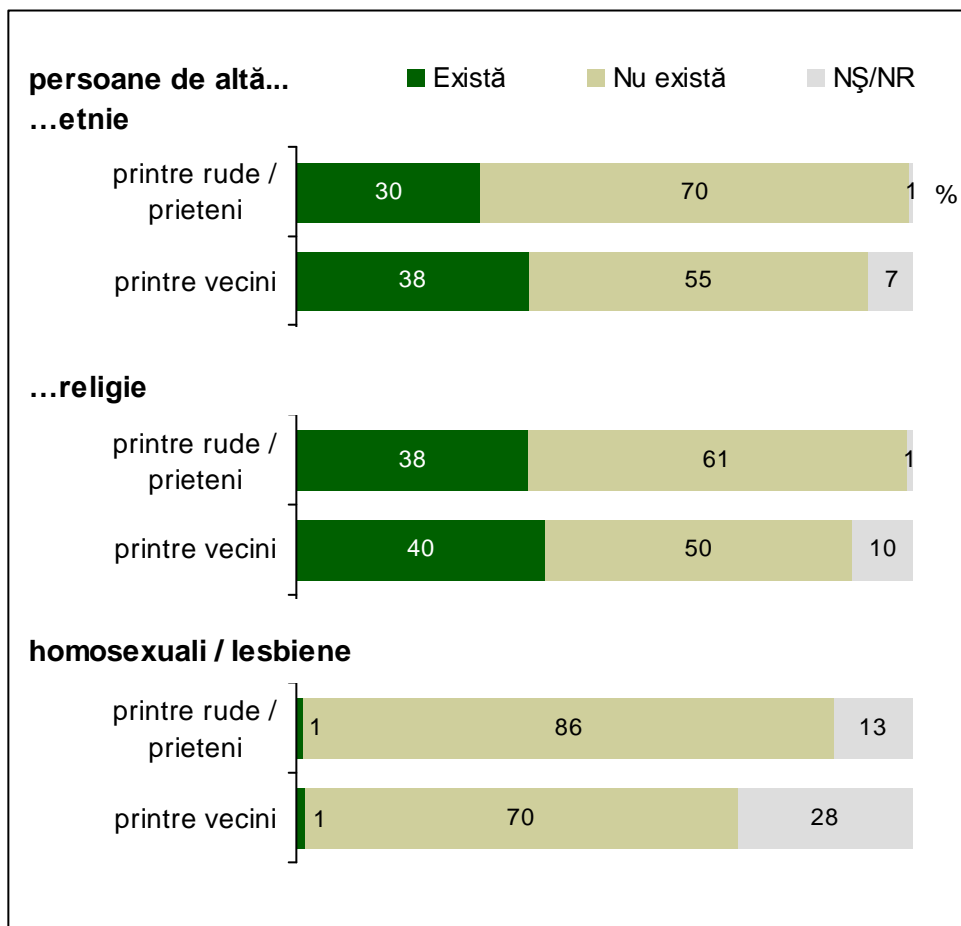
Există o susținere mare a unor atitudini discriminatorii față de romii din România: două treimi dintre români cred că romii nu ar trebui să fie lăsați să călătorească în străinătate pentru că ne fac de râs, aproape jumătate dintre respondenți sprijină ideea unei politici demografice care să limiteze creșterea populației de romi iar 36% consideră că romii ar trebui să trăiască separat de restul societății întrucât nu se pot integra. 82% dintre români împărtășesc prejudecata conform căreia cei mai mulți dintre romi încalcă legea, iar aproape 3 din 10 români susțin ideea asimilării romilor prin renunțarea acestora la obiceiurile și tradițiile lor.

Românii tind să aibă atitudini negative și față de anumite revendicări ale etnicilor maghiari din România. Astfel 81% dintre români nu sunt de acord ca maghiarii să folosească limba lor maternă în relațiile cu administrația publică în zonele unde sunt mai mulți decât românii și 88% sunt împotriva acordării unei autonomii mai mari județelor în care maghiarii sunt majoritari. 46% dintre români sunt împotriva învățământului în limba maghiară cu finanțare de la stat. Trei sferturi din populația nemaghiară împărtășește prejudecata referitoare la faptul că există mulți maghiari care, deși știu, evită să vorbească în limba română, iar 57% sunt de părere că maghiarii nu vor renunța niciodată la dorința de a alipi Transilvania Ungariei.

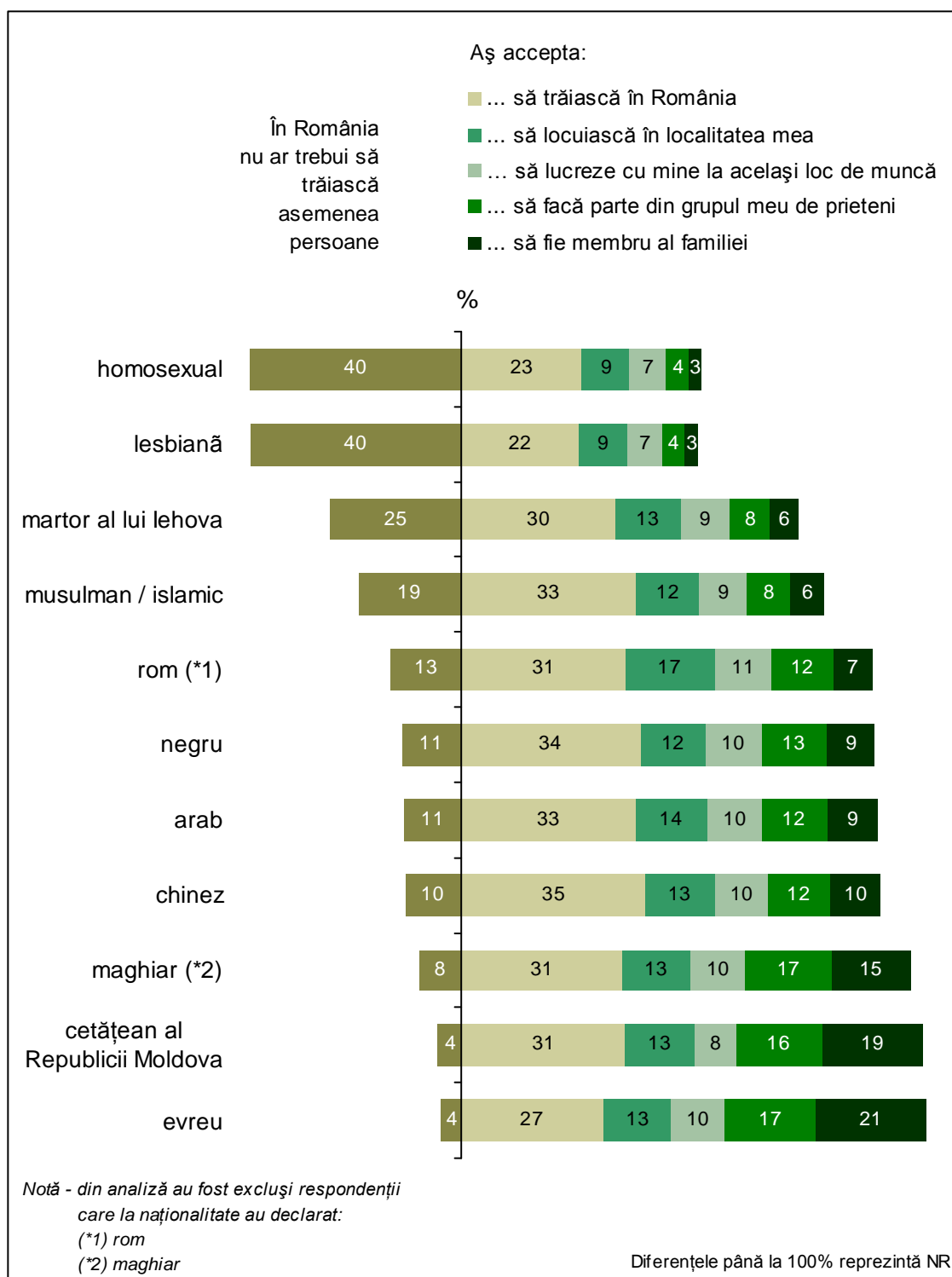
Antisemitismul este o atitudine mai puțin răspândită în România, doar 10-15% dintre cei intervievați fiind de acord cu afirmații discriminatorii la adresa evreilor. În condițiile în care adevărul istoric despre soarta evreilor din România este puțin cunoscut publicului larg, se poate identifica o tendință destul de puternică spre negarea Holocaustului. Astfel aproximativ un sfert dintre români sunt de părere că evreii exagerează persecuțiile la care au fost supuși.

Homofobia este de departe atitudinea discriminatorie prevalentă la nivelul populației României. Intoleranța față de minoritățile sexuale este răspândită la nivelul a 37% dintre români, care cred că homosexualitatea ar trebui pedepsită prin lege.

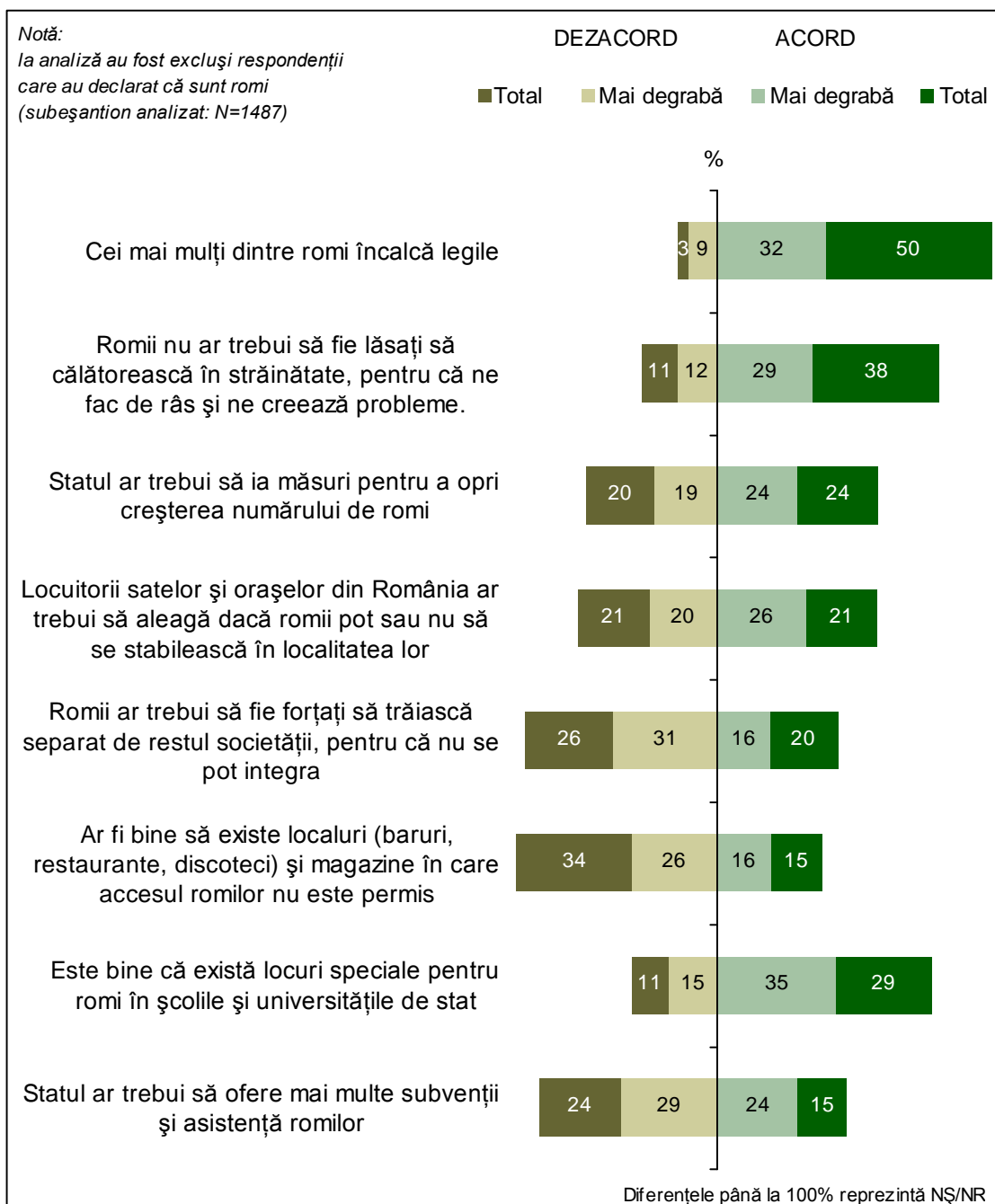
În cercul dvs. de prieteni, rude/vecinii dvs. există persoane ... ?

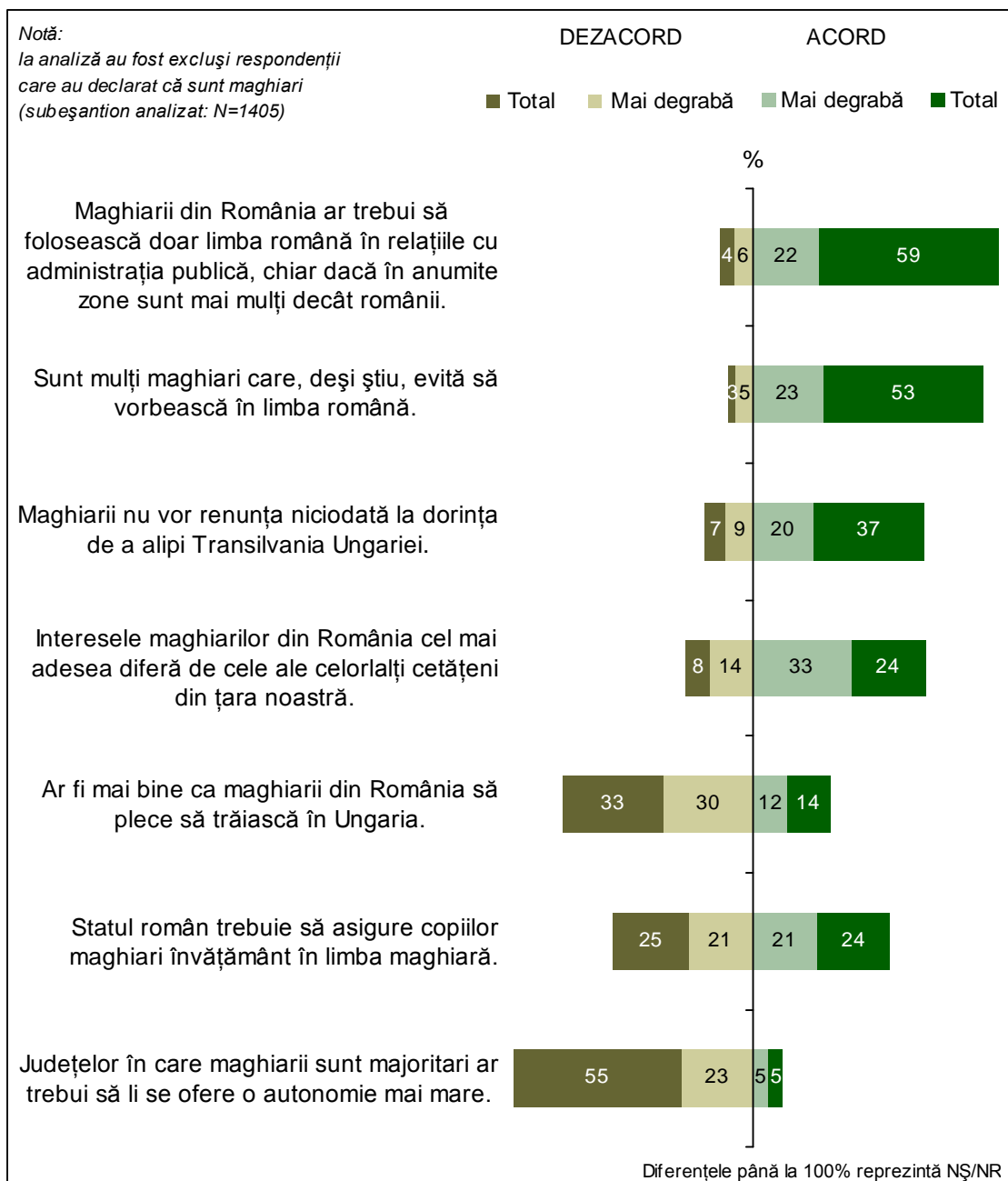
Prin următoarele întrebări vrem să vedem cât de confortabil vă simțiți când interacționați cu diverse categorii de persoane. Care este cea mai apropiată relație pe care ați avea-o cu cineva care este... ?

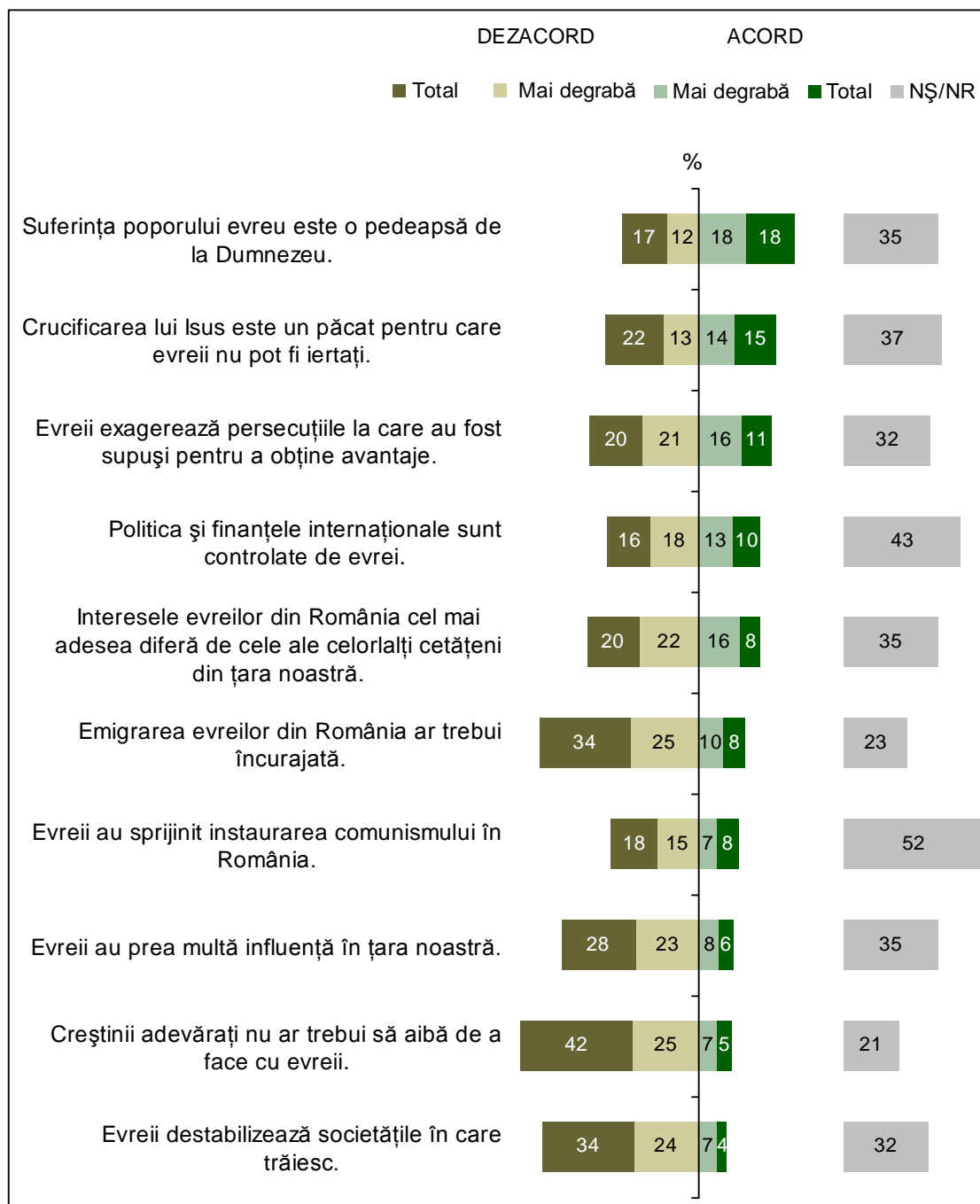
O să vă citesc acum o listă de afirmații despre romii din România și vă rog să-mi spuneți în ce măsură sunteți sau nu de acord cu ele.

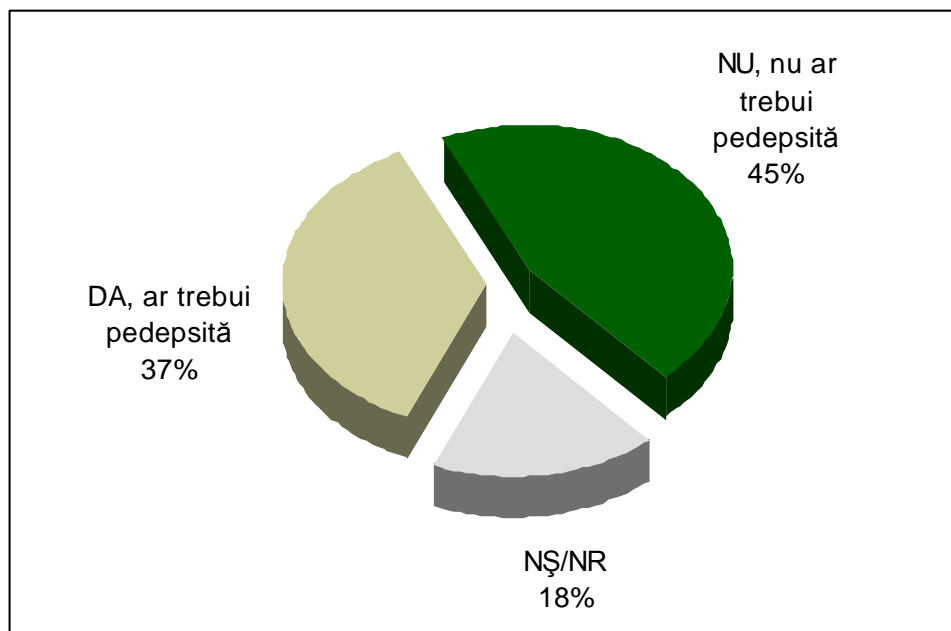
În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații despre maghiarii din România?

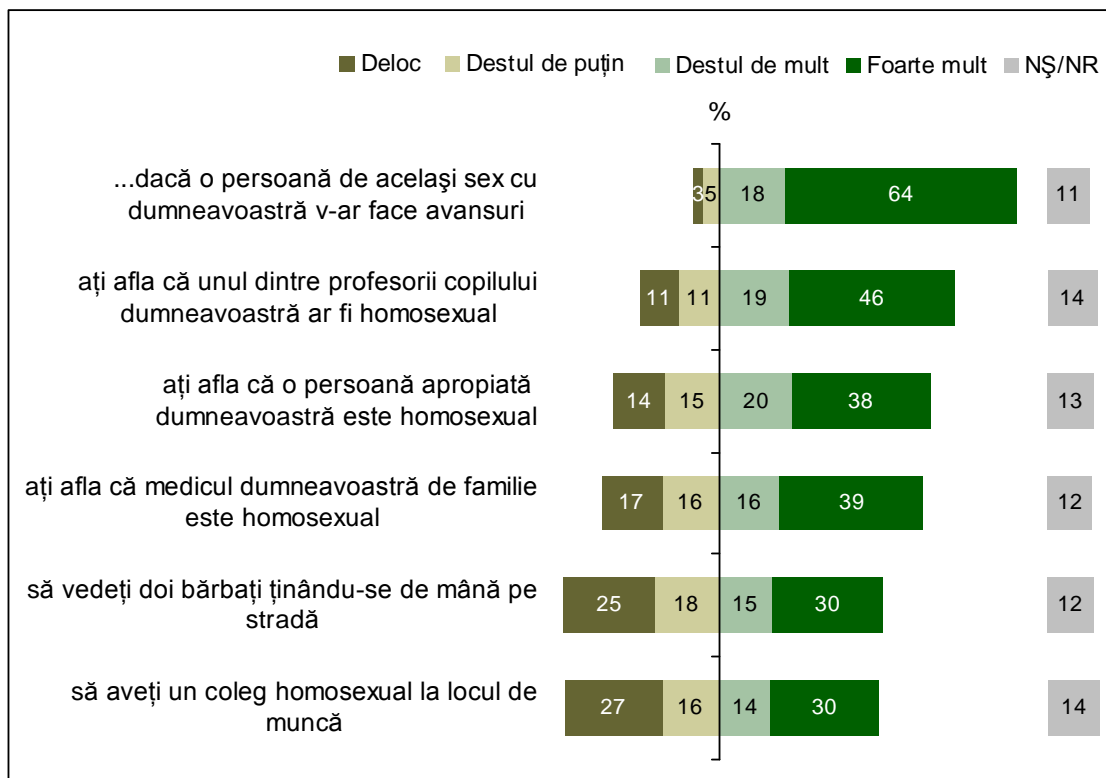
În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații despre evrei?

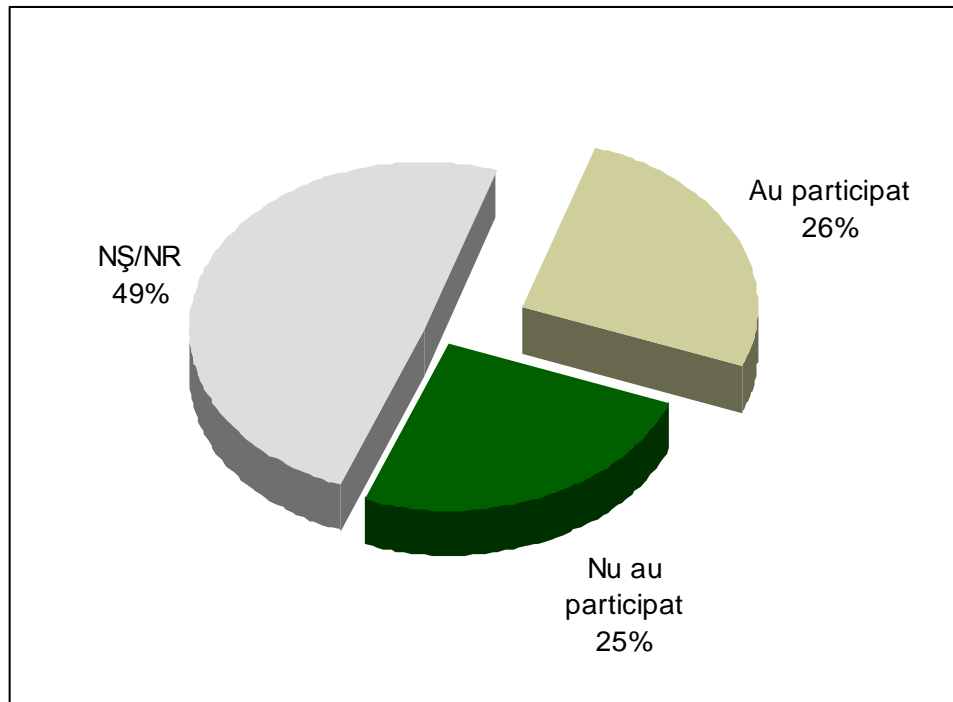
Credeți că homosexualitatea ar trebui pedepsită prin lege sau nu?

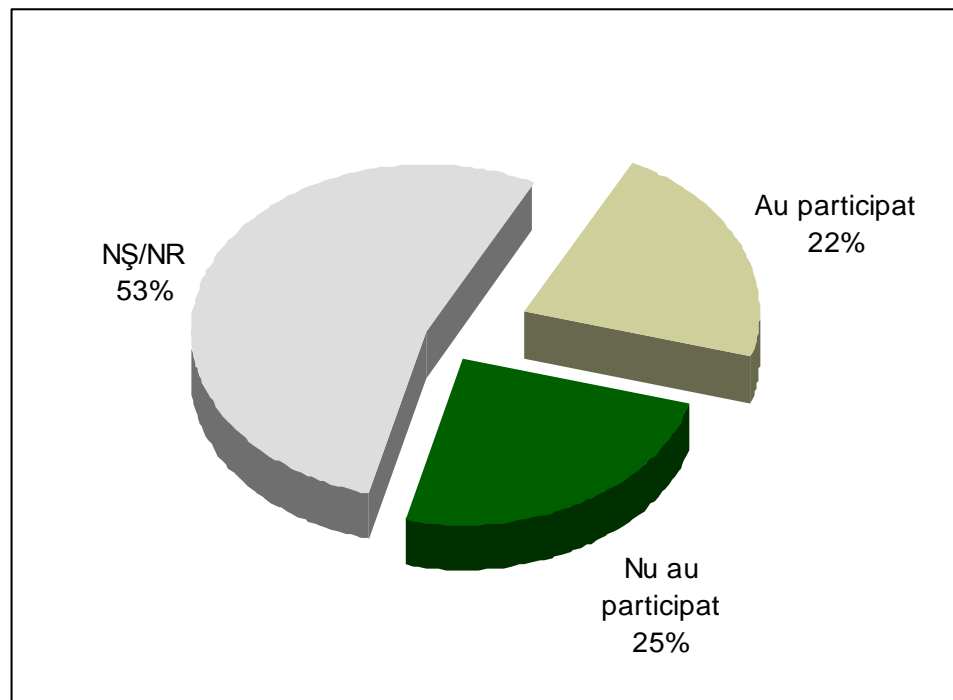
Cât de mult v-ar deranja... ?

Din câte știți dumneavoastră, în timpul celui de-al doilea război mondial, autoritățile române au participat sau nu au participat la exterminarea evreilor?

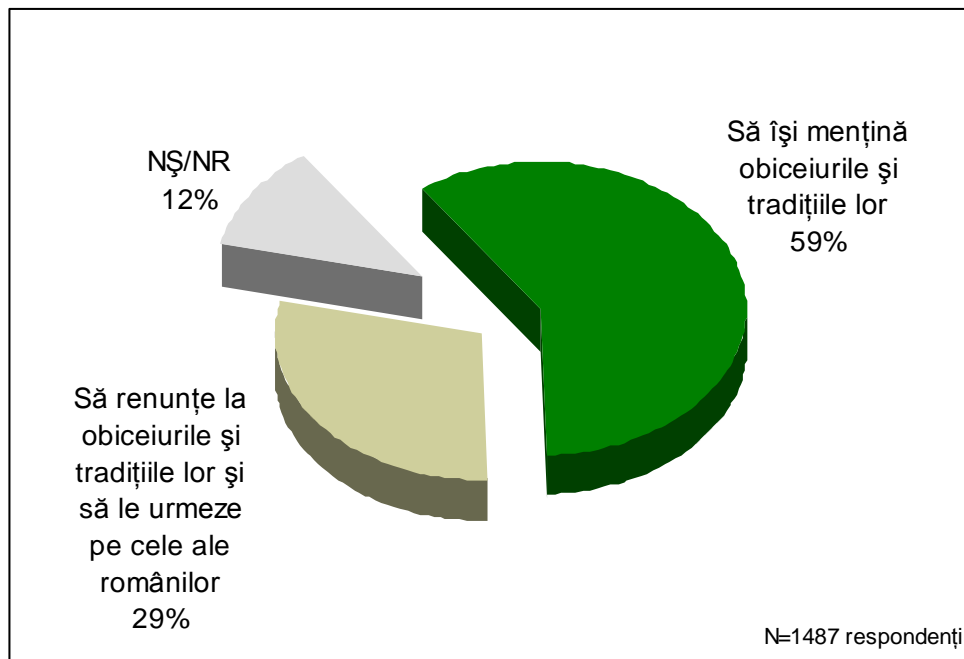

Din câte știți dumneavoastră, în timpul celui de-al doilea război mondial, autoritățile române au participat sau nu au participat la exterminarea romilor?

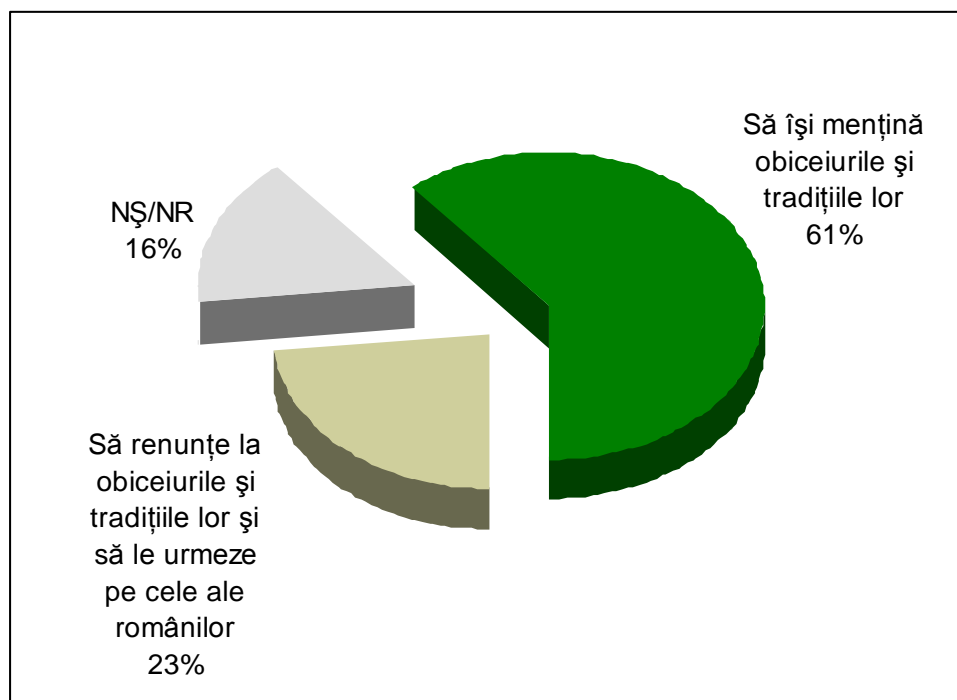

Credeți că pentru binele societății este de dorit ca romii să-și mențină obiceiurile și tradițiile lor sau să renunțe la ele și să le urmeze pe cele ale românilor?

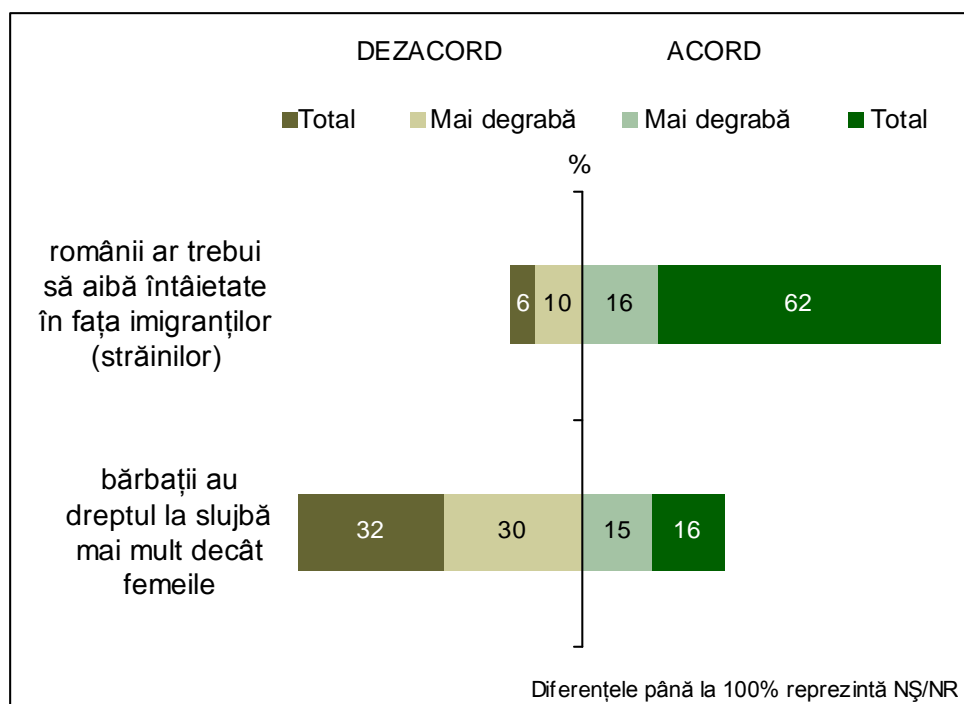
[La analiză au fost excluși respondenții care au declarat că sunt romi]

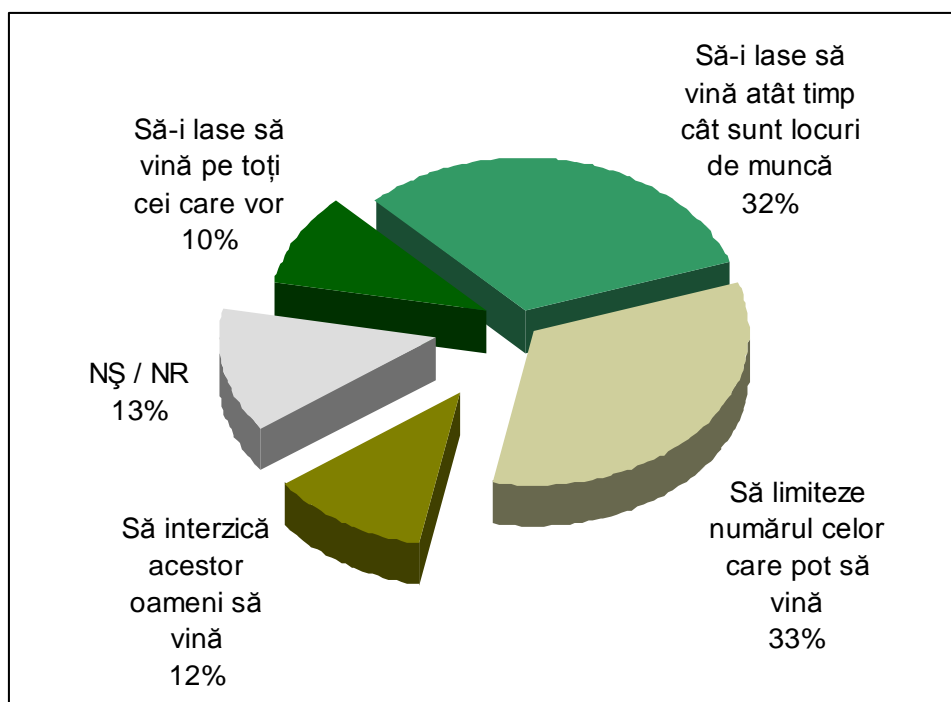
Credeți că pentru binele societății este de dorit ca imigranții să-și mențină obiceiurile și tradițiile lor sau să renunțe la ele și să le urmeze pe cele ale românilor?

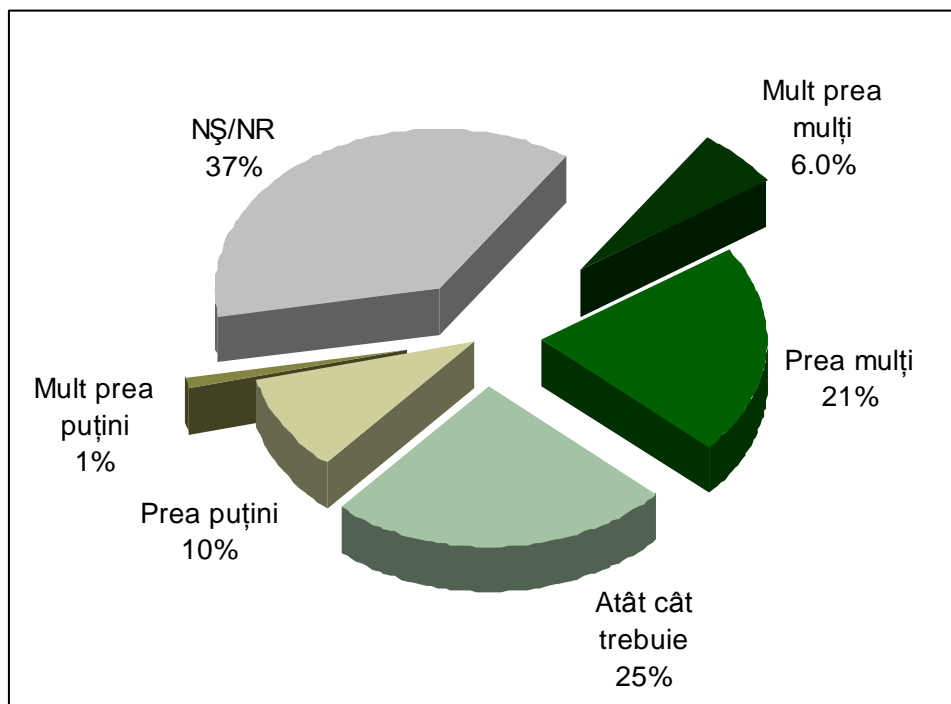
În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații?
Când există puține locuri de muncă ...

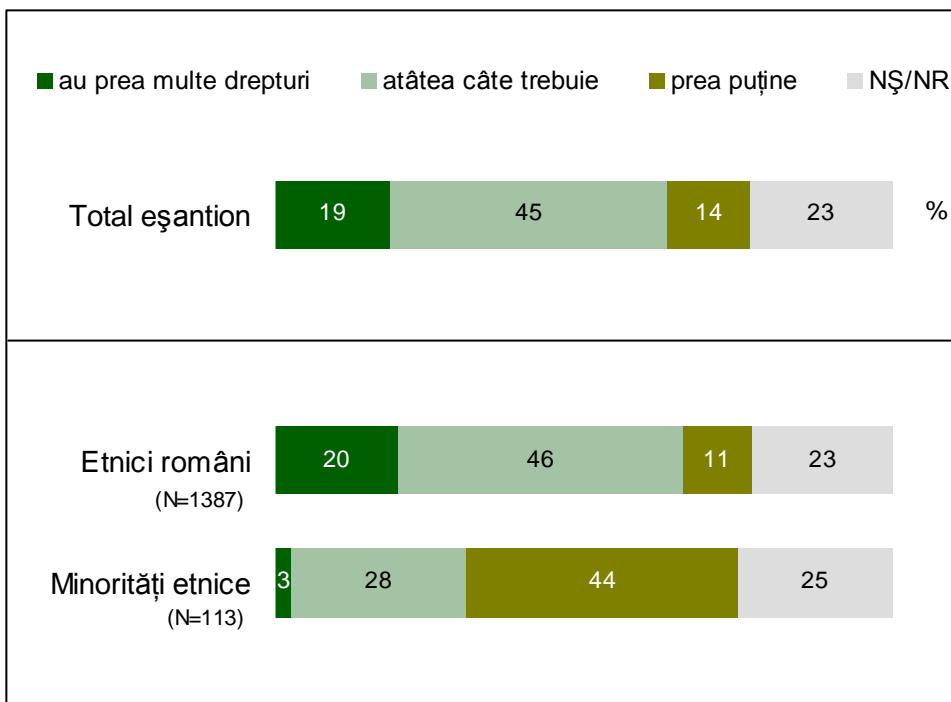
Sunt oameni din țări mai sărace decât România care vin să muncească la noi în țară. Ce credeți că ar trebui să facă Guvernul?

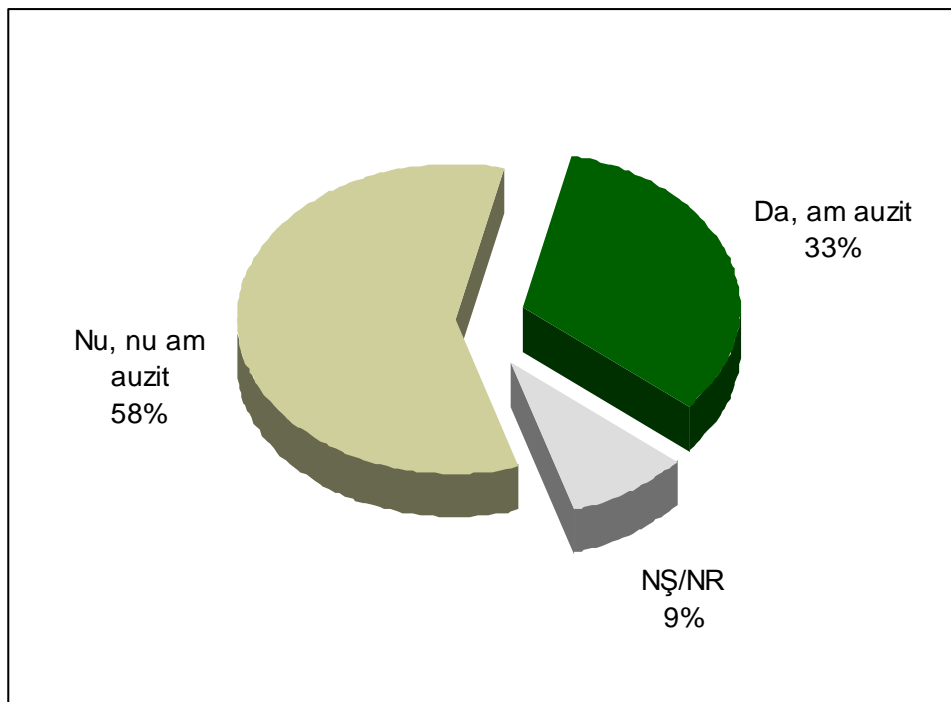
Cum apreciați numărul imigranților în România?

În prezent, în România, credeți că minoritățile au prea multe drepturi, prea puține drepturi sau atâtea câte trebuie?

Ați auzit de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD)?

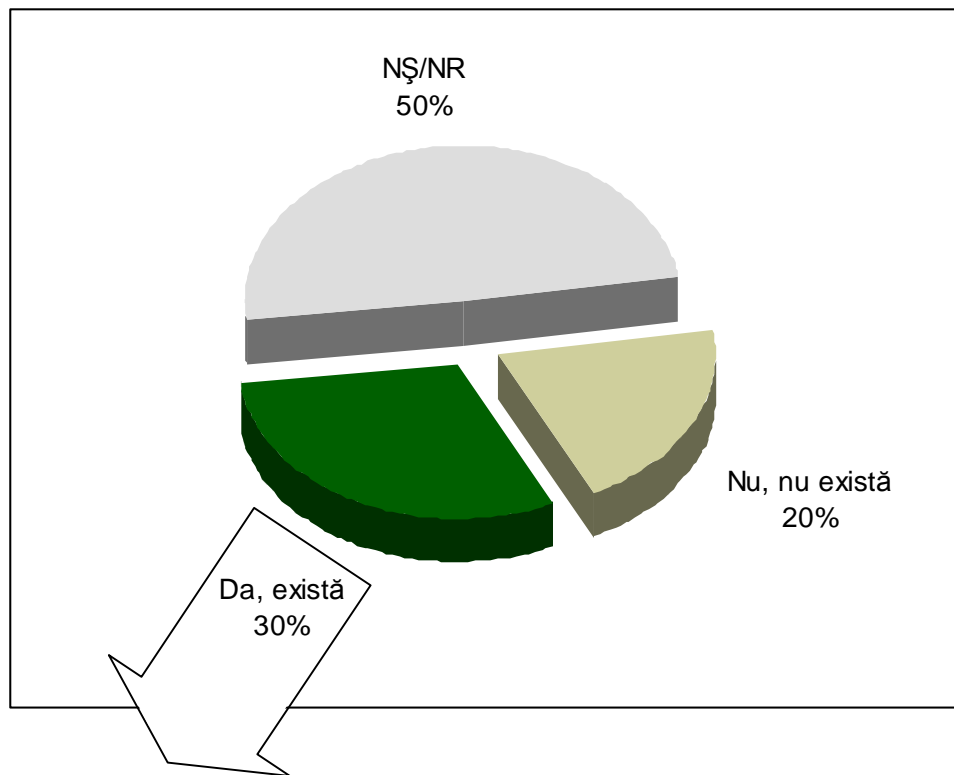
VI. Opinia publică despre extremism, PRM și Corneliu Vadim Tudor

Pentru majoritatea românilor conceptul de extremism este unul extrem de ambiguu, mai bine de jumătate dintre cei intervievați neputând da o definiție succintă a unei organizații extremiste. 30% sunt de părere că în România există organizații extremiste, iar jumătate dintre aceștia nominalizează printre acestea Partidul România Mare. 44% dintre români se pronunță pentru interzicerea organizațiilor extremiste.

Președintele PRM, Corneliu Vadim Tudor - considerat principalul lider politic extremist din România, este un personaj foarte controversat în ochii opiniei publice din România. 7 din 10 persoane interviuate au menționat cel puțin un atribut pozitiv ca fiind caracteristic lui Vadim Tudor, chiar dacă pe ansamblu imaginea lui este una negativă. Astfel liderul PRM este privit pe de o parte ca rasist, șovin, intolerant față de minorități, xenofob, fanatic, naționalist, extremist, iar pe de altă parte este descris ca un om direct, care spune lucrurile pe față, cinstit și drept. În ochii unora este un palavragiu, care vorbește mult și nu face nimic, iar pentru alții este omul care ar face ordine și dreptate în țară, ar elimina corupția și ar fi un nou Vlad Țepeș pentru România.

Aproape 3 din 10 români spun că dacă PRM și Vadim Tudor ar câștiga alegerile situația în privința reducerii corupției și a ordinii publice din țară s-ar îmbunătăți, iar 20% spun că o asemenea guvernare ar duce la o îmbunătățire a nivelului de trai. Majoritatea celor care și-au exprimat intenția de vot pentru C.V. Tudor cred că situația din România s-ar îmbunătăți în toate domeniile, de la reducerea corupției și până la imaginea României în lume.

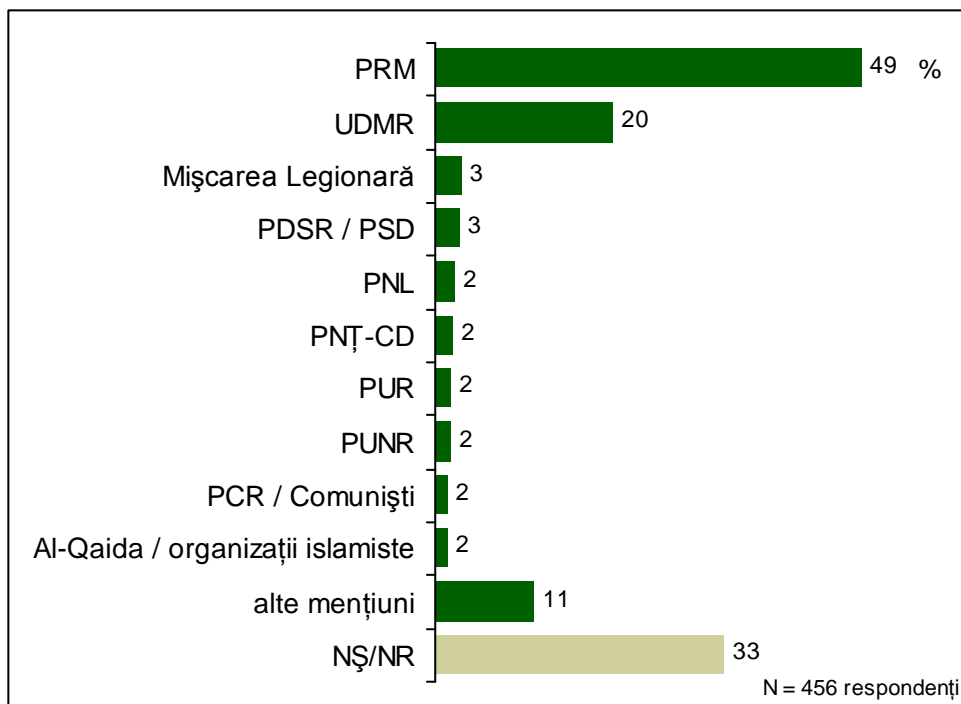
După părerea dvs., în România există partide sau alte organizații extremiste?

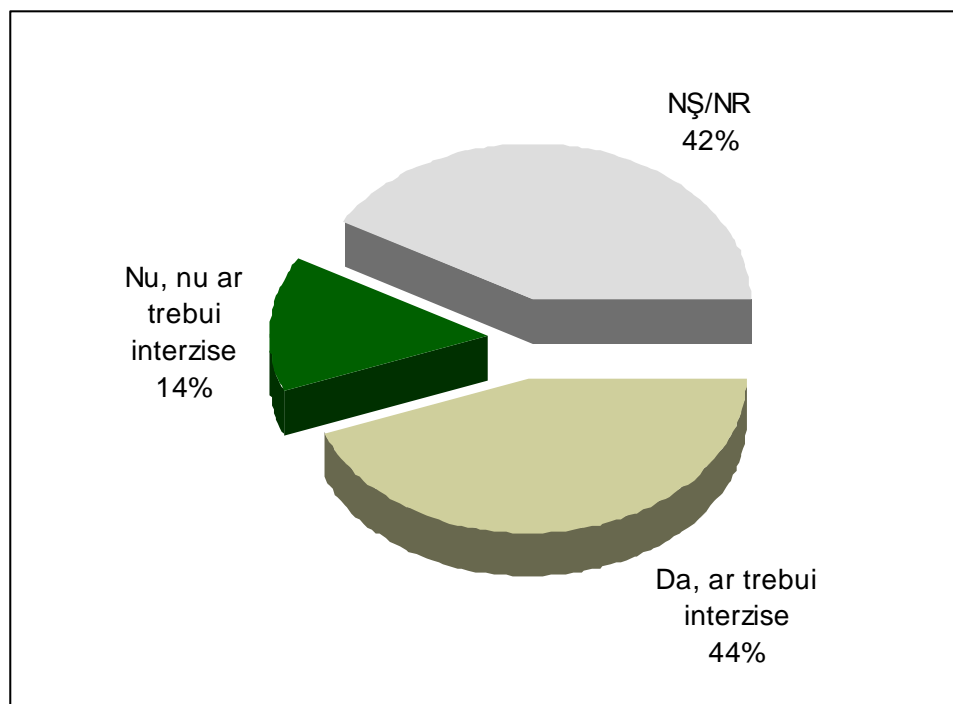
[Dacă "DA"]

și care sunt acestea?

[Persoanele care au spus că în România există partide / organizații extremiste]

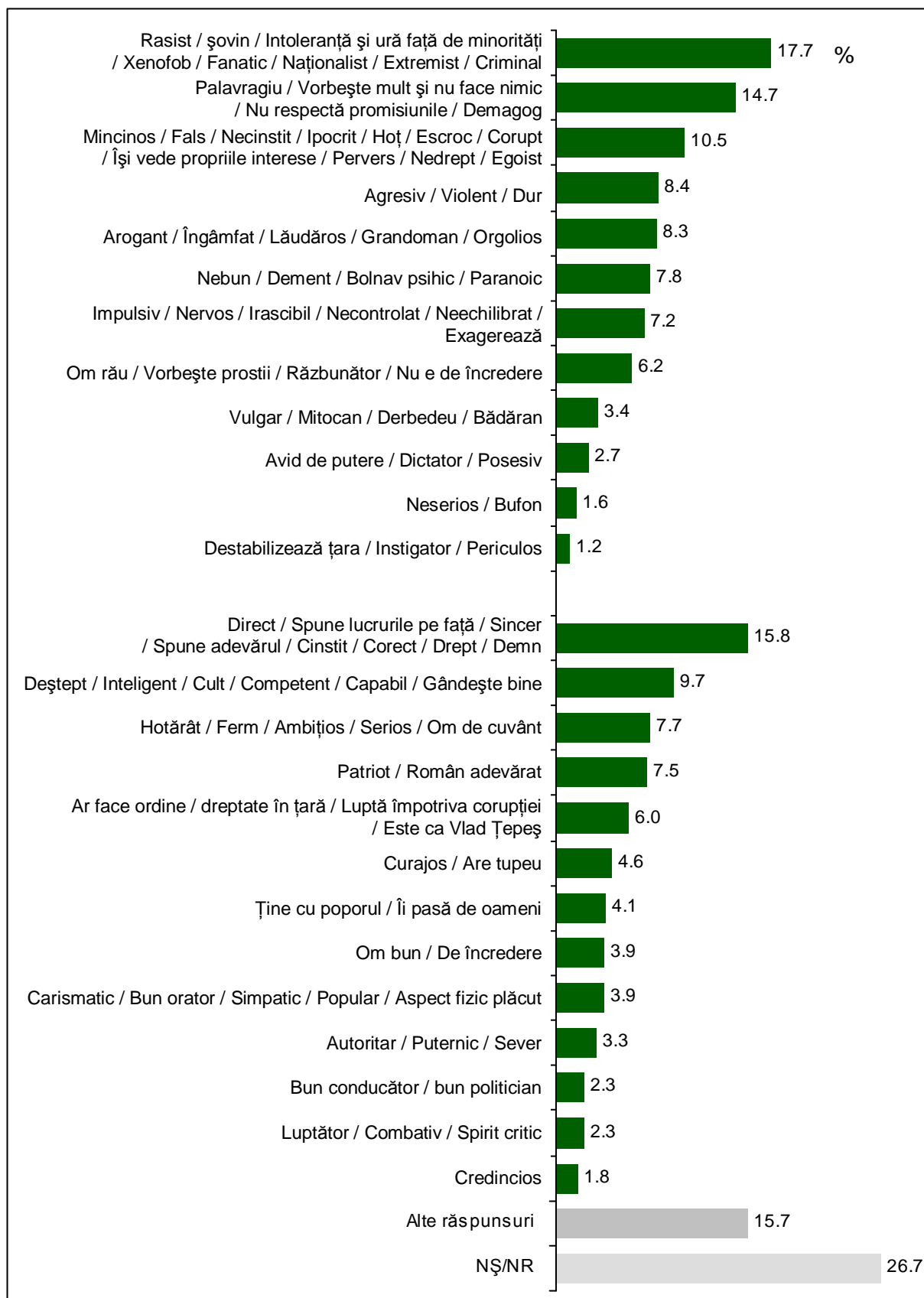
Credeți că partidele și organizațiile extremiste ar trebui interzise?

Când spuneți despre un partid sau o organizație că este extremistă, la ce vă gândiți în primul rând? [răspuns spontan]

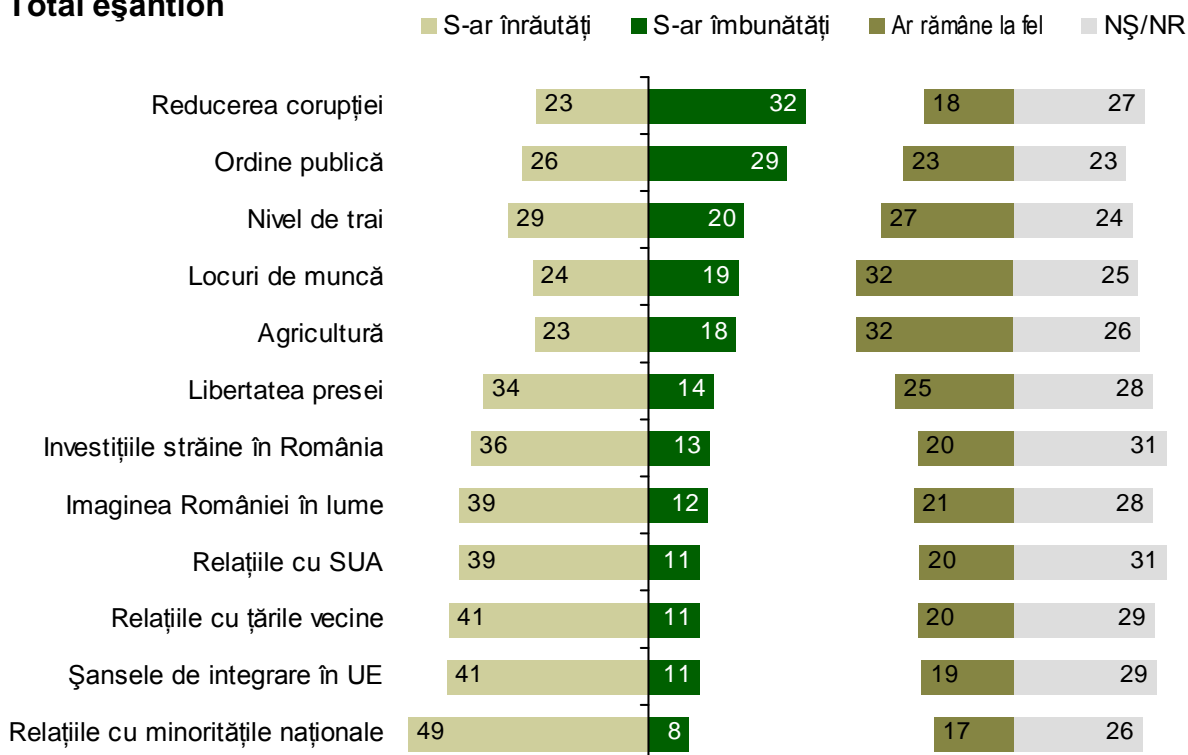
% din total eșantion			
fac rău țării	4.5	vor să impună ideile lor și celorlalți	1.0
destabilizare, dezbinare	3.1	îngrădește libertatea persoanei	0.7
sunt răi / fac rău	2.9	xenofobie	0.7
susțin idei periculoase	2.6	antidemocratice	0.7
radical, netolerant	2.0	spun lucruri neadevărate	0.6
violență	1.9	sunt altfel decât celelalte partide	0.6
terorism	1.9	fascism	0.5
sunt împotriva celorlalte partide	1.8	să fie desființate / sunt în afara legii	0.5
șovin / rasist	1.7	vor puterea cu orice preț	0.5
nu e de acord cu actualele legi	1.4	atentate / asasinate	0.5
susțin interesele unui anumit grup	1.4	UDMR	0.4
urăsc minoritățile	1.3	Vadim	0.4
mereu nemulțumiți / în contradicție	1.3	Hitler	0.4
naționaliști	1.3	comunism	0.3
măsurile extreme	1.1	alte	4.9
fac discriminare	1.1	nu știe	55.9

Dacă vă gândiți la Corneliu Vadim Tudor, vă rog să îmi spuneți trei lucruri care îl caracterizează pe acesta. [răspuns spontan]

Dacă Partidul România Mare și Corneliu Vadim Tudor ar câștiga alegerile, cum credeți că ar evolua situația în următoarele domenii?

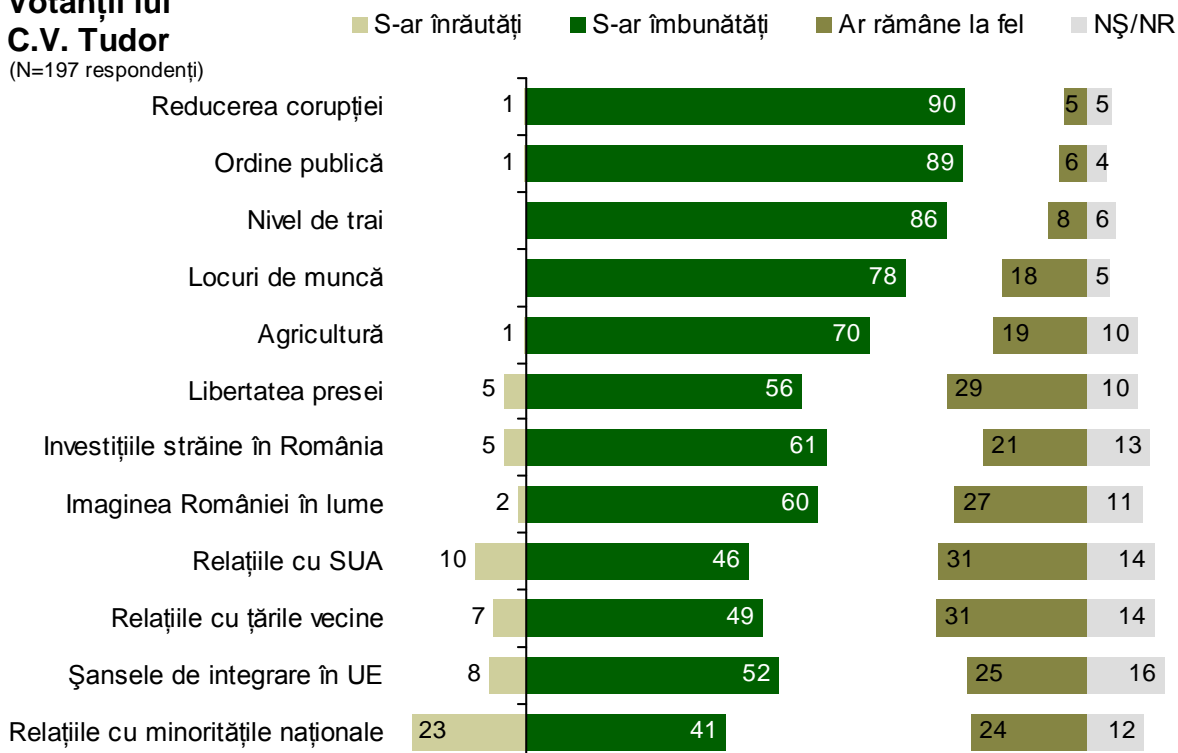
Total eșantion

Votanții lui

C.V. Tudor

(N=197 respondenți)

Comentarii

1. **Gabriel Andreescu**, *Conceptul democrației nu este suficient. Este nevoie și de cel al “emancipării”*
2. **Dumitru Sandu**, *Ideologii difuze în domeniul (in)toleranței sociale*
3. **Cristian Preda**, *Încrederea și opțiunile de vot*
4. **Monica Tobă, Raluca Popa, Ovidiu Voicu**, *Diversități neacceptate: fobia față de romi și minoritățile sexuale*

Conceptul democrației nu este suficient. Este nevoie și de cel al “emancipării”

Sondajul realizat de către Gallup la cererea Institutului pentru Politici Publice pe tema potențialului extremist al societății românești este cel mai amplu de acest gen, iar avantajul unei astfel de cercetări se vede imediat¹. Oricât de discutabilă este semnificația răspunsului populației la o întrebare sau alta, ansamblul răspunsurilor arată a fi mult mai puțin relativ. Prima concluzie care se poate trage dintr-o analiză globală a rezultatelor sondajului, este coerența atitudinilor respondenților. Iată și motivul pentru care se pot ușor extrage concluzii care depășesc ideile strict-prezente în chestionarul de sondaj.

Destul de clară reiese astfel amploarea potențialului agresiv al populației. Nu mai puțin de 30,4% din populație consideră (total sau parțial) că românii nu ar trebui să se amestece cu alte națiuni. În România nu ar trebui să trăiască, conform respondenților, homosexualii (40,2%), lesbienele (39,7%), Martorii lui Iehova (24,7%), musulmanii (19,3%) și țiganii (13,3%). Cărțile și ideile care pun la îndoială autoritatea statului ar trebui interzise, susțin 35,5% din cei întrebați. Cei care comit infracțiuni grave ar trebui pedepsiți cu moartea: 48,8%. În ce cazuri, o precizează tot sondajul: 95,6% menționează omorul, 54,4% violul; 17,5% cazurile grave de corupție; 29,3% activitățile de tip mafiot; 32,6% traficul de droguri; 63,6% pedofilia; 28,6% trădarea de patrie; 29,2% traficul de persoane. Oricare dintre aceste cifre, separate, ar lăsa obscure implicațiile asupra comportamentului politic. Dar împreună, misterul se disipă. Circa o treime din populație ar exclude și pedepsi diversitatea, iar majoritatea arată o formă sau alta de intoleranță².

Proporțiile se regăsesc în opțiunea politică. La alegerile parlamentare, respondenții ar vota PRM în proporție de 20,0%, iar pentru PSD optează 43,2%. Corneliu Vadim Tudor ocupă locul doi în competiția pentru președinție, cu 23,0% votanți, în cazul în care pe listă ar intra Ion Iliescu, sau 26,0%, în cazul în care actualul șef al statului nu ar fi pe listă.

Ce anume a dus la acest potențial autoritar-agresiv? Analiza în context a datelor din sondajul discutat sugerează, după opinia mea, că **atitudinile populației depind într-o proporție mult mai mare de propaganda care se face în jurul unui anumit subiect, decât ne așteptăm de obicei**. Din punct de vedere confesional este surprinzător că Martorii lui Iehova, creștini, să fie respinși mai mult decât sunt respinși musulmanii (islamicii). Asta, cu atât mai mult în actualul context internațional, în care terorismul islamist ocupă pagina întâi a presei din întreaga lume. Dacă avem însă în vedere campaniile duse împotriva Martorilor lui Iehova de autoritățile statului cât și de Biserica Ortodoxă Română, poate cele mai ample pe un subiect religios, atunci acest paradox se explică.

În același fel, ca efect al propagandei, aș interpreta și opțiunea într-o proporție neașteptată pentru economia de piață: 82,4% sunt de acord cu ea (într-un grad sau altul), față de doar 5,1% care își exprimă dezacordul. Multe alte sondaje arată că populația preferă un stat asistențial, locuri de muncă garantate și alte condiții pe care nu economia de piață le asigură. Nimic însă nu pare astăzi a fi expresia unui consens, la nivelul diferitelor formațiuni politice și presei, decât liberalismul economic.

În sfârșit, aș nota semnificația sondajului pentru atitudinea față de cele trei categorii minoritare care au constituit, în ultimii 13 ani, argumentul și ținta ultranaționalismului românesc.

Poziția față de maghiari s-a nuanțat, după 7 ani de prezență a acestora în coalițiile legislative, de vreme ce 81,1% din populație acceptă ca aceștia să folosească limba maternă în relațiile cu administrația publică locală, cel puțin acolo unde ei sunt majoritari. Însă 25,8% sprijină încă ideea ca maghiarii din România să plece să trăiască în Ungaria, iar 78,2% exclud să se acorde o autonomie mai mare județelor cu majoritate maghiară.

35,8% dintre respondenți sunt în diferite proporții de acord cu ideea forțării romilor de a trăi separat de restul societății (față de 57,7% în dezacord). 31,3% consideră drept pozitivă oprirea accesului romilor în anumite localuri (față de 61,4% care nu sunt de acord). Atitudinea anti-roma rămâne cea mai intensă, în raport cu alte șovinisme, dar pare să se afle în descreștere.

În ce-i privește pe evrei, 17,5% consideră că emigrarea acestora ar trebui să fie încurajată (59,4% nu împărtășesc această opinie); 10,6% gândesc că ei destabilizează societățile în care trăiesc (58,0% neagă afirmația), iar 12,4%, sunt în diferite grade de acord cu ideea că, creștinii adevărați nu ar trebui să aibă de-a face cu evreii. Sentimentele antisemite par să atingă, cumva, circa 15% din populație.

Sondajul realizat de IPP/Gallup arată o antipatie de proporții față de valorile individualismului, ale umanismului liberal și ale diversității. O privire asupra ansamblului rezultatelor obținute în urma cercetării din luna septembrie 2003, demonstrează că evoluția populației României către o societate decentă este improbabilă, dacă mizăm exclusiv pe virtuțile opțiunii democratice. Este necesar un efort considerabil pentru a lupta cu intoleranța și ignoranța, atât de prezente. O evoluție pozitivă presupune nu numai democratizarea societății, ci și emanciparea ei.

Gabriel Andreescu

[1] Există mai multe sondaje având ca temă atitudinea față de minorități, față de diversitate etc. Vezi, de exemplu, Barometrul Relațiilor Etnice, Octombrie 2002, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Metro Media Transilvania.

[2] Datorită non-răspunsurilor, pot reprezenta o majoritate și procente sub 50%.

Ideologii difuze în domeniul (in)toleranței sociale

Scopul prezentului capitol de analiză este acela de a pune în circuit câteva constatări care pot face mai clare atitudinile populației în legătură cu diversitatea socială dată de grupurile etnice, religioase, rezidențiale sau de altă natură. Tema majoră implicată în discuție este cea a concepțiilor sociale despre egalitate și libertate. Ce drepturi au minoritarii în concepția majoritarilor, majoritarii în viziunea minoritarilor, cum poate fi organizată interacțiunea socială astfel încât organismul social să lucreze în condiții de diversitate socială și culturală în creștere? Care sunt, în ultimă instanță, la nivel de conștiință socială difuză, ecourile clasicei triade a principiilor de „egalitate-libertate-fraternitate”?

Datele de sondaj de opinie permit nu atât o măsurare a intoleranței, discriminării și extremismului (Caseta 2) din societate cât evidențierea circuitului pe care îl au ideologiile sociale difuze asociate (in)toleranței. În condițiile în care ideologiile populației sunt frecvent invocate în spațiul public ca argument pentru diferite opțiuni sau acțiuni politice sau de politică socială este util, cred, să fie încercată o descifrare sistematică a unora dintre ideologiile sociale din aria tematică a toleranței/intoleranței sociale.

Desigur, ideologiile sunt o „materie primă” extrem de importantă în construirea și menținerea unui edificiu social. De aici nu decurge însă că o simplă inventariere a opiniilor prin sondaj poate fi sursă de etichetare a unui grup sau a unui segment social ca intolerant sau discriminatoriu sau extremist.

Naționalismul între universalism și particularism

Există un singur tip de naționalism și acela se traduce prin respingerea celorlalte grupuri etnice sau naționale? Voi încerca să dau un răspuns la această întrebare din perspectiva datelor de sondaj IPP/Gallup. Datele respective vorbesc despre ideologii difuze, cu grad redus de structurare, existente la nivelul populației. Este adevărat că multe dintre opiniile susținute sau respinse de către populație vin din lumea politicianilor, a mas mediei sau a specialiștilor. Aceasta nu anulează însă caracterul lor difuz, nestructurat.

Starea de opinie a populației indică patru tipuri de orientare națională :

- naționalism identitar moderat, manifest în special în zonele mai dezvoltate ale țării;
- naționalism identitar accentuat, manifest în special în zonele sărace ale țării;
- naționalism de segregare, de promovare a ideologiilor apropiate de ideile de separare etnică;
- ideologii ale afinității naționale reduse.

Persoanele care manifestă un naționalism de tip identitar pot fi recunoscute prin faptul că își afirmă identitatea națională prin aderența la anumite valori sau entități asociate cu grupul național propriu fără a nega altor națiuni sau grupuri etnice drepturile lor. Persoanele respective exprimă un acord puternic cu afirmații de genul „îmi place limba română”, „îmi place România”, „sunt mândru că sunt român”, „simt că România este țara mea” dar cu un foarte accentuat dezacord față de orientările de segregare etnică (Tabelul 1).

Naționalismul identitar are intensități și accente diferite funcție de situația economică percepută și de nivelul de dezvoltare al zonei de rezidență. Nivelul moderat al naționalismului identitar se manifestă în regiunile în care nivelul mediu de dezvoltare este mai ridicat și pentru persoanele care au o percepție pozitivă a situației lor economice actuale comparativ cu cea anterioară. În schimb, naționalismul identitar accentuat este specific zonelor sărace și persoanelor care au o percepție negativă a situației economice actuale (Tabelul 3).

Tabelul 1. Segregare și „mândrie” în definirea orientării naționale (%)

“În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații?”		Tipuri de orientare națională*				Total
		1. naționalism de segregare	2. persoane cu afinitate națională redusă	3a. naționalism identitar moderat (de zonă bogată)	3b. naționalism identitar accentuat (de zonă săracă)	
„Oamenii de altă naționalitate decât cea română ar trebui să părăsească România”	non-răspuns	4.3	9.6	2.9	9.9	7.2
	dezacord	24.7	83.3	92.9	89.0	78.3
	mai degrabă de acord	20.3	5.4	2.4	0.5	5.1
	acord deplin	50.6	1.7	1.8	0.5	9.4
	total eșantion	100	100	100	100	100
„Sunt mândru că sunt român”	non-răspuns			1.2	4.5	2.2
	dezacord	3.0	33.1	10.0	1.4	9.2
	mai degrabă de acord	5.2	62.3	24.8	7.1	20.7
	acord deplin	91.8	4.6	64.0	87.0	67.9
	total eșantion	100	100	100	100	100
Ponderea tipului de orientare națională în total eșantion		17	17	25	41	100

Calcululele sunt efectuate numai pe subeșantionul de români, 1384 persoane. * Cele patru tipuri de orientare națională au fost generate în baza unei analize cluster pornind de la un set de 14 indicatori (vezi chestionarul B1_a la B1_o, cu eliminarea întrebării B1_i). Cei 14 indicatori de orientare națională s-au grupat, prin analiza factorială, în trei factori sau dimensiuni latente care grupează întrebările B1 a-h, I B1 j,k și B1 m,n,o din chestionarul Gallup-IPP. Analiza cluster a fost aplicată pe setul de 1384 cazuri *3 variabile generate factorial.

Deși delimitarea între diferitele grupări de orientare națională este dificil de făcut, existând totdeauna zone de incertitudine, de graniță difuză între diferitele segmente sociale, se poate estima că ponderea persoanelor cu orientare naționalistă neagresivă, identitară, este de aproximativ două treimi din populația adultă a țării. Segmentul de populație care pare să fie mai apropiat de polul naționalismului de excludere, favorizând ideile de segregare etnică este de aproximativ 17%. Cu o pondere egală apar și cei care au o foarte slabă aderență la ideologiile naționaliste, indiferent de tipul lor identitar sau exclusivist.

Caseta 1. Despre măsurarea naționalismului prin sondaje de opinie

Extinderea fenomenelor naționaliste evidențiate prin cercetări calitative sau cantitative este funcție de definirea conceptului. Este adevărat că „Diversele definiții ale naționalismului sunt contradictorii tocmai datorită diversității fenomenului însuși. Prea mulți observatori s-au mulțumit să teoretizeze asupra naționalismului fără a căuta suficiente evidențe empirice”ⁱⁱⁱ.

În contextul acestei analize, funcție de natura datelor disponibile (opinii pentru care contextul este puțin specificat) naționalismul va fi înțeles ca specie a fenomenelor identitareⁱⁱⁱ. Prin răspunsuri la întrebările din chestionar se înregistrează percepții, definiri personale ale unei identități sociale.

Principala distincție adoptată în interpretarea datelor asupra naționalismului, în cadrul acestei analize, este cea dintre naționalismul identitar și cel exclusivist/de segregare. Primul este raportare afirmativă de apartenență și loialitate la propriul grup iar cel de-al doilea reprezintă simultan raportare de loialitate la propriul grup și de raportare negativă la cele diferite, comparabile. Distincția dintre naționalismul identitar și cel de segregare este consistentă cu cea dintre “naționalismul universalist” și “naționalismul particularist”: “Acest naționalism particularist se află în aceeași relație cu naționalismul universalist, ca egoismul cu individualismul – egoismul fiind urmărirea propriilor interese fără a ține seama de interesele altora, iar individualismul fiind doctrina conform căreia este legitim să-ți urmărești propriile interese în aceleași condiții în care alții sunt liberi să și le urmărească pe ale lor”^{iv}.

Orientările ideologice radicale din sfera naționalismului^{iv} au o pondere apropiată de 9% și se concentrează covârșitor în categoria celor cu naționalism exclusivist.

Diferitele orientări în domeniul identității naționale au puternice rădăcini în spațiile de viață ale oamenilor, sunt legate de compoziția etnică a localităților de rezidență, de starea materială percepută a gospodăriei, capitalul uman disponibil, gradul de izolare a localității. Vecinătatea în sine este un factor de producere a toleranței sau intoleranței etnice. Comunitățile omogene sub aspect etnic sunt expuse în mai mare măsură riscurilor de intoleranță etnică (Tabelul 2).

Tabelul 2. Orientări identitare și diversitate etnică locală (%)

În localitate există persoane de altă etnie decât dvs ?	Tip de orientare națională				Total
	1. naționalism de segregare	2. persoane cu afinitate națională redusă	3a. naționalism identitar moderat (de zonă bogată)	3b. naționalism identitar accentuat (de zonă săracă)	
Da	13,4	18,6*	26,9	41,1	100,0
Nu	28,9*	11,3	21,6	38,2	100,0
	16,0	17,3	26,0	40,6	100,0

Calcululele sunt efectuate numai pe subeșantionul de români. Numai în celulele respective se înregistrează asocieri semnificative între valorile de pe linie și cele de pe coloană (conform rezultatelor prin reziduuri standardizate ajustate).

Naționalismul identitar moderat este specific persoanelor mulțumite de evoluția situației lor economice, relativ religioase și cu grad sporit de încredere în oameni. Locuiesc preponderent în localități cu diversitate etnică redusă din județe dezvoltate (Tabelul 3). Naționalismul identitar de intensitate ridicată este specific persoanelor cu nivel redus de educație, cu puțină experiență de viață în afara localității de rezidență (nu au călătorit în străinătate), rezidente în localități mici, izolate, din județe relativ sărace.

Tabelul 3. Profilul persoanelor care susțin diferite tipuri de naționalism

Tip de naționalism		
orientat identitar moderat (de zonă bogată)	identitar accentuat (de zonă săracă)	orientat spre segregare (națiunea proprie ca excludere a altora)
adulți		
bărbați		femei
	educație redusă	
		nesalariați
	nu citesc frecvent cărți	nu citesc frecvent cărți
	au multe relații	
	au experiență redusă de migrație în străinătate	
consideră că în prezent trăiesc mai bine decât cu cinci ani în urmă		
autoritar	autoritar	autoritar
religios		
cu încredere în alți oameni		
	locuiește izolat (la margine de județ)	
		locuiește în localități mici
locuiește în județ dezvoltat	locuiește în județ sărac	
locuiește în mediu de diversitate etnică redusă		locuiește în mediu de diversitate etnică redusă

Tabelul prezintă în formă simplificată rezultatele a trei modele de regresie multiplă în care predictorii sunt identici iar variabilele dependente sunt scoruri factoriale care măsoară intensitatea orientării pentru cele trei tipuri de naționalism.

Toate cele trei forme de naționalism – identitar-moderat, identitar-accentuat și exclusivist – sunt psihologic susținute prin aderență la autoritarism.

Naționalismul identitar moderat este maxim în zona formată de județele Buzău-Brăila, Cluj-Mureș și în București. Forma accentuată a naționalismului identitar este de întâlnit mai ales în Bistrița-Năsăud-Sălaj, Alba-Hunedoara, sudul Olteniei, Dobrogea, Banat și Botoșani-Vaslui. Formele de naționalism de tip exclusivist, de segregare, au o probabilitate mai mare de manifestare în nordul Olteniei, sudul Munteniei și în vestul Moldovei.

Ecoul politic al orientărilor naționale este relativ redus (Tabelul 4). PNL are susținători în principal în zona naționalismului identitar moderat. Indecișii, segmentul electoral cel mai numeros, nu par să fie sensibili la nici una dintre variantele de naționalism. Nu există nici un partid politic care să aibă susținători în principal din categoria persoanelor orientate spre naționalismul exclusivist.

Tabelul 4. Orientare națională și opțiune electorală la populația românească (%)

Opțiune electorală	Tip de orientare națională				Total
	1. naționalism de segregare	2. persoane cu afinitate națională redusă	3a. naționalism identitar moderat (de zonă bogată)	3b. naționalism identitar accentuat (de zonă săracă)	
PSD	27.7	15.5 ⁻	27.5	28.4	25.8
PNL	4.3 ⁻	13.0	14.6 ⁺	9.8	10.6
PRM	15.2	8.8	12.2	12.4	12.2
PD	3.0	5.0	5.1	6.6	5.4
ALTE	1.3	1.3	4.2 ⁺	2.8	2.6
Indecis/ non-răspuns	48.5	56.3 ⁺	36.4 ⁻	40.1 ⁻	43.4
	100	100	100	100	100

Calcululele sunt efectuate numai pe subeșantionul de români. + /-: numai în celulele respective se înregistrează asocieri semnificative pozitive/negative între valorile de pe linie și cele de pe coloană (conform rezultatelor obținute prin reziduuri standardizate ajustate).

Datele indică faptul că nu naționalismul de o formă sau alta este principala axă de structurare a opțiunilor electorale. Sentimentul de anomie socială, de îngrijorare în legătură cu gradul de corupție și de neaplicarea legilor, pare să fie un factor mai important în registrul ideologiilor sociale difuze cu influențe asupra comportamentului electoral. Susținătorii PSD apreciază ca fenomenele anomice din societatea românească actuală au un nivel relativ redus. Pentru simpatizanții PNL îngrijorarea față de corupție și nerespectarea legilor este de nivel mediu. Susținătorii PRM nu sunt în principal naționaliști ci persoane care manifestă un înalt nivel de îngrijorare în legătură cu fenomenele de anomie socială (Tabelul 5, Tabelul 4). Ideea că societatea românească actuală este una de maximă anomie este respinsă de simpatizanții PNL, PD și PSD.

Tabelul 5. Sentimentul de anomie socială și opțiunea politică (%)

Opțiune electorală	Intensitatea sentimentului de anomie socială* (corupție, dezordine, neaplicare a legilor)					Total
	0. foarte redusă	1. redusă	2. medie	3. mare	4. foarte mare	
PSD	25.6	33.6+	31.6	26.2	22.8-	25.8
PNL	10.7	7.8	14.9+	13.3	9.0-	10.6
PRM	5.0-	3.9-	10.3	12.2	15.5+	12.2
PD	7.4	8.6	4.6	6.8	4.0-	5.4
ALTE	1.7	2.3	2.9	2.7	2.7	2.6
Indecis/ non-răspuns	49.6	43.8	35.6-	38.8	46.0	43.4
	100	100	100	100	100	100

Calcululele sunt efectuate numai pe subeșantionul de români pentru a putea asigura comparabilitatea cu datele din Tabelul 4. + /-: numai în celulele respective se înregistrează asocieri semnificative pozitive/negative între valorile de pe linie și cele de pe coloană (conform rezultatelor obținute prin reziduuri standardizate ajustate). * Indicele percepției anomiei sociale a fost construit prin numărarea cazurilor în care persoana a exprimat acord în legătură cu patru formulări relevante pentru domeniu: „Nu contează că există legi, oricum cei de la putere fac ce vor ei”, „În zilele noastre cei mai mulți care încalcă legea scapă nepedepsiți”, „În prezent nici tribunalele nu mai fac dreptate oamenilor”, „În România te poți îmbogăți doar pe căi necinstite”. Scorul 0 este pentru cei care nu accepta nici una dintre formulări iar 4 pentru cei care sunt de acord cu toate.

Radicalismul în ideologiile sociale

Invocarea soluțiilor radicale în interacțiunea dintre grupurile sociale la nivelul ideologiilor difuze este simptomatică pentru probleme sociale actuale sau potențiale. Voi încerca în continuare să identific câteva dintre zonele ideologiilor sociale difuze în care apar semne de acceptare a unor mijloace de tip radical precum violența, segregarea, privare de libertate sau fundamentalismul. Sensul unei astfel de întreprinderi rezidă în tentativa de a ajunge, prin cunoaștere socială, în timp, prin cercetări repetate, la formularea unor fundamente pentru politici sociale adecvate domeniului.

În desfășurarea unei astfel de întreprinderi voi prefera conceptul de radicalism celui de extremism. Acesta din urmă este mai greu de operaționalizat^{vi} la nivelul cercetării prin anchetă de opinie. Extremismul este negare a unor drepturi umane fundamentale, precum libertatea și egalitatea, prin adoptarea unor mijloace radicale, bazate pe forță. În plan comportamental se pot face relativ sigur identificările care să ducă la un diagnostic corect. În registrul opiniilor, mai ales când este vorba de fireasca scoatere din context pe care o operează sondajele, diagnosticarea este mai greu de făcut (Caseta 2). În consecință voi limita analiza la inventarierea situațiilor în care apar opinii de susținere a unor acțiuni publice care implica explicit violența sau segregarea extremă a grupurilor etnice.

Caseta 2. Ce este „extremismul”?

Calificativul de „extremist” apare, cel mai adesea, în legătură cu atribuiri negative precum „fascist”, „totalitarist”, „xenofob”, „rasist”, „antisemit”, „fundamentalist”, „terorist” etc. Apare și în legătură cu ceea ce fac dar și cu ceea ce afirmă sau susțin unii oameni. Este, în consecință, desemnare de act dar și de ideologie și atitudine. Și de mișcare socială dar și de acțiune instituționalizată. Termenii majori de contrast de natură pozitivă sunt, de obicei, „toleranță” și „democrație”.

Sintetizând opțiuni majore din literatura de specialitate și orientând definiția spre o abordare operațională, în context de sondaj sociologic, voi spune că **extremismul** este

- a) acțiune de **negare, explicită sau implicită, a unor drepturi umane fundamentale**
- b) folosind, la modul **voluntar, mijloace radicale**
- c) care duc la apariția sau unor **situații discriminatorii sau distructive** sau sporesc probabilitatea de apariție a unor astfel de situații.

Drepturile umane a căror negare constituie obiectul acțiunii extremiste sunt cele referitoare la **libertate, egalitate și viață/supraviețuire/demnitate umană**. Pe scurt, se poate spune că extremismul se referă la negarea radicală a valorilor democrației, reductibile în esență la configurația culturală statuată prin Revoluția Franceză de la 1789.

Separarea, supercontrolul, forța și absolutizarea valorilor proprii sunt principalele mijloace de tip radical prin care se impun soluțiile extremiste de discriminare, distrugere sau umilire a oamenilor.

Mijloacele radicale pot fi adoptate în **domenii diferite** (politic, religios, etnic, economic, social) și **medii diferite** – ideologie sistematică, ideologie difuză, atitudini-sentimente, comportamente explicite, organizații/instituții, mișcări sociale etc.

Diferitele tipuri de extremism sunt identificate în funcție de medii sau domenii (politic, religios, rasial) de manifestare, de actorii specifici (extremism al partidelor politice „de dreapta” sau „de stânga”, terorism de stat) sau de mijloacele folosite pentru a-l impune (terorism, segregare rasială, segregare rezidențială etc.).

Folosirea conceptului în planul analizelor științifice empirice, al datelor de opinie în mod special, impune o foarte bună specificare.

În variantă clară, un act este de tip extremist dacă:

- are ca funcție negarea (=atacul, disprețul, blocarea mecanismelor de realizare etc.)
- valorilor democratice (libertate, egalitate, demnitate umană etc.)
- prin mijloace radicale (violență, segregare, fanatism, privare de libertate etc.).

De remarcat că apelul la mijloace radicale, în sine, nu este etichetat ca extremism. Numai folosirea violenței împotriva libertății și a egalității este considerată ca act de extremism. Altfel, funcție de context, poate fi considerată „legitimă apărare”, „prevenire a conflictului” etc.

În măsura în care actul de negare radicală a democrației se produce deschis, prin violențe, programe politice, formulări legislative, identificarea fenomenului extremist nu pune probleme. În cazul în care analiza este limitată la date de opinie, la ceea ce declară oamenii în cazul unor sondaje la baterii de întrebări proiectate de specialiști pe scale de „autoritarism” sau de natură similară, evaluarea extremismului este mult mai dificilă. Extremismul de opinii sau credințe nu există ca atare ci în cadrul unor polarități atitudinale de tipul „toleranță-discriminare”, „democratic-antidemocratic” etc. Sondajele de opinie nu pot da, în aceste condiții, informații decât despre extremismul potențial și nu pot duce decât la evaluări relative, legate de context, modul de formulare a întrebărilor etc. Granița dintre extremism și moderație sau anti-extremism nu poate fi trasată decât imprecis.

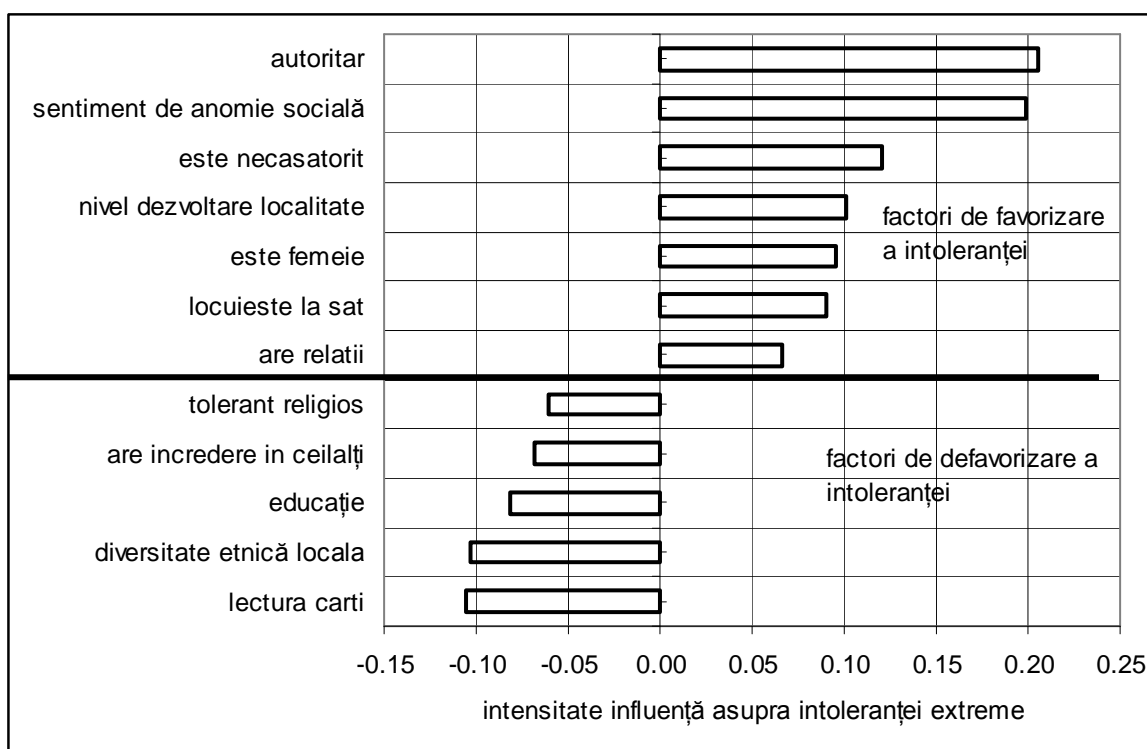
Figura 1. Factorii care favorizează sau defavorizează atitudinile de intoleranță etnică extremă

Figura prezintă în mod simplificat un model de regresie multiplă cu coeficienții beta. Variabila dependentă este un indice al discriminării etnice extreme (EXTREM), construit ca scor factorial din patru măsuri referitoare la acordul că: a) „oamenii de alte naționalități decât cea română ar trebui să părăsească România”, b) „ar fi mai bine ca maghiarii din România să plece să trăiască în Ungaria”, c) „Romii ar trebui să fie forțați să trăiască separat de restul societății pentru că nu se pot integra” și un indice de numărare a grupurilor etnice pentru care subiectul considera ca este validă afirmația că „în România nu ar trebui să trăiască asemenea persoane”. Indicele de toleranță religioasă este construit ca scor factorial din variabilele G7 c,d,e, conform notației din chestionar. Autoritarismul este măsurat ca scor factorial din variabilele D a,b,g,i,h,f. Indicele capitalului relațional („are relații”) este dat de numărarea răspunsurilor afirmative la întrebările A10 a-f. Coeficientul de determinație multiplă pentru ecuație este 0.16.

Persoanele care au atitudini favorabile segregării extreme a grupurilor etnice aderă la opinii de tipul „Romii ar trebui să fie forțați să trăiască separat de restul societății pentru că nu se pot integra” sau „oamenii de alte naționalități decât cea română ar trebui să părăsească România” (vezi subsol fig. 1). Intoleranța maximă la alte grupuri etnice o manifestă persoanele autoritare, puternic marcate de sentimente de anomie socială (de convingerea că țara este coruptă, legile nu lucrează și îmbogățirea se face numai pe căi necinstite). Educația și, în genere, capitalul uman de nivel ridicat contribuie la reducerea intoleranței etnice. Segregarea extremă, pe criterii etnice, este favorizată de niveluri reduse ale educației și ale consumului cultural de literatură scrisă. Sub aspect teritorial, mediile cele mai favorabile segregării etnice extreme sunt satele relativ dezvoltate, omogene din punct de vedere etnic.

Concluzii

Ideologiile sociale difuze ale naționalismului și ale (in)toleranței etnice sunt puternic legate de:

- ceea ce știu oamenii, capitalul lor uman (dat de educație, migrație, calificare etc.);
- ceea ce ei percep în legătură cu drumul economic al vieții lor;
- starea de anomie pe care o identifică în societate;
- locul în care trăiesc (stare de dezvoltare a regiunii și a localității, diversitate etnică etc.);
- orientarea personală în lumea valorilor asociate cu religia, autoritarismul, toleranța morală etc.

Formele agresive ale naționalismului precum și intoleranța etnică extremă sunt alimentate nu de sărăcie materială ci de nivel redus al educației și de percepția difuză a unor stări anomice în societate. Desigur, stocul personal de educație și socializarea de tip autoritarist sunt greu de modificat. În schimb, stările anomice care alimentează neliniști, îngrijorări mai ales la cei cu resurse reduse de capital uman sunt realități de spațiu public asupra cărora trebuie să fie focalizată atenția în analizele sociale destinate fundamentării de politici publice.

Opțiunile electorale ale populației par să fie mai puțin sub semnul dezbaterilor în termeni de ideologii naționaliste și mai mult legate de percepțiile de stări anomice anterior menționate. Potențialul electoral al temelor corupției, proastei funcționări a instituțiilor, a celor juridice în special pare să fie, din perspectiva datelor analizate, extrem de ridicat.

În legătură cu naționalismul a rezultat că, la nivelul populației României, există puternic structurate trei variante de naționalism: identitar accentuat, identitar moderat și de segregare sau de excludere. O a patra stare de mentalitate se regăsește la nivelul celor care au un grad minim de aderență sau de interes pentru temele dezbaterii naționaliste.

Tipul de date cu care am lucrat nu permite o bună estimare a nivelului fenomenelor din domeniul ideologiilor sociale. Nu se poate răspunde la întrebări de tipul: „câți extremiști sunt în România” sau „cat de mare este intoleranța etnică”. În limita datelor de opinie disponibile au fost posibile numai dezagregări ale fenomenelor, trecerea de la ideea unui singur tip de naționalism la evidențierea unei tipologii a naționalismului, relevarea rolului pe care diferiți factori sociali îl au în stimularea fenomenelor de toleranță-intoleranță socială^{vii}.

Dumitru Sandu

Note

ⁱ Ideologiile sunt credințe care fundamentează cursul unor acțiuni. Pregnanța lor este maximă în luptele politice pentru putere. În astfel de cazuri ideologiile sunt efectiv instrumente de acaparare sau menținere a puterii. Construcțiile ideologice sunt prezente însă și la nivelul unor strategii de viață individuale sau familiale. Astfel se poate vorbi despre ideologii ale migrației, antreprenoriale etc. Ideologiile analizate în material sunt „sociale” în sensul că nu au o elaborare sistematică, instituțională sau de autor. Ele circulă în formă de credințe, opinii mai mult sau mai puțin structurate, la nivelul populației. Preconcepții care susțin ca ideologiile sistematice și cele sociale trebuie citite la fel pentru simplul fapt că poartă nume identice sau asemănătoare trebuie să fie considerate critic. Ideologiile sociale, față de cele sistematice ale elitelor, sunt contradictorii, cu cauze multiple și efecte diferențiate funcție de context, cu componente multiple sub haina acelorași opinii etc. Greu de găsit în științele sociale un domeniu în care să fie mai pregnantă relația de incertitudine în procesul de măsurare comparativ cu dificultățile de măsurare a ideologiilor sociale. Aici, setul de indicatori folosit pentru a identifica orientările ideologice poate influența foarte mult rezultatele măsurătorii. Greu de făcut separarea între ideologia pe care o măsoară și cea proprie autorului. Șansa de a reduce distorsiunile date de o astfel de relație este cu atât mai mare cu cât definițiile sunt mai clare, datele de intrare mai bine culese și algoritmul de prelucrare a lor mai adecvat datelor. Este ceea ce voi încerca să am în vedere în această succintă analiză.

ⁱⁱ Mattei Dogan, Sociologie politică. Opere alese, București: Editura Alternative, 1999, p.245.

ⁱⁱⁱ Rawi Abdelal, Identity as a variable, May 2003

^{iv} Brian Barry „Naționalismul” în David Miller, coord., Enciclopedia Blackwell a gândirii politice, București: Humanitas 2000, 526

^v Ponderea celor care susțin puternic opinia că „Oamenii de altă naționalitate decât cea română ar trebui să părăsească România” este, pe total eșantion, de 9.4%.

^{vi} Conceptul de „extremism” este unul de tip descriptiv-evaluativ. El descrie în esență modul în care oamenii se raportează unii la alții, în condiții de diversitate socio-culturală și de diferențiere a resurselor de putere. Evaluarea implicată în conceptul de extremism este dublă. Pe de o parte se referă la raportul între modelele de interacțiune umană și normele democrației iar pe de altă parte vizează natura radicală sau normală a mijloacelor de acțiune. Acest conținut evaluativ face ca granițele conceptului să fie fluctuante, imprecise. Diferiți judecători, funcție de diferite scări de valori sau interese politice operează cu extensii diferite ale conceptului. Extensia maximă a conceptului este cea în care se asimilează la extremism orice formă de prejudecată, discriminare sau toleranță redusă, indiferent de intensitatea ei sau de mijloacele folosite pentru a susține. Extensia minimă este dată de limitarea noțiunii la cazurile de negare explicită a valorilor democratice prin mijloace violente sau prin acțiuni/ideologii de segregare. În varianta extinsă, „extremismul” se confundă cu „discriminarea”, „intoleranța” și „prejudecata”. În cea restrânsă se reduce la terorism politic, antisemitism, rasism, pogrom etc.

^{vii} Regularitățile evidențiate se integrează în seria mai largă a analizelor românești asupra fenomenelor de sociabilitate, Dumitru Sandu, Sociabilitatea în spațiul dezvoltării. Încredere, toleranță și rețele sociale, Iași: POLIROM, 2003

Încrederea și opțiunile de vot

Sondajul IPP/Gallup pune în evidență câteva direcții de evoluție a opiniei publice în ceea ce privește actorii politici și regimul politic din România. În formularea concluziilor de mai jos am luat în considerare datele din secțiunea *Încredere și Vot* a sondajului.

1. Este vorba mai întâi despre **lipsa profundă de încredere în liderii politici consacrați de postcomunism și relativa lor stabilizare în zona “liderilor fără viitor”**: într-adevăr, nici unul dintre politicienii listați nu are o cotă de neîncredere (multă, foarte multă, totală) mai mică de 50%! Potențialul de creștere este serios afectat pentru lideri ca Marko Bela (76,4% cotă de neîncredere), Gh. Funar (72%), Adrian Păunescu (70%), Vadim Tudor și Mădălin Voicu (circa 66% fiecare), Ion Iliescu, Adrian Năstase, Theodor Stolojan sau Traian Băsescu, care au cote de încredere multă și foarte multă, în ordinea citată, de 31,3%, 28,9%, 27,3% și, respectiv, 23,5%. Comparația cu un personaj care nu are un angajament partizan - patriarhul Teoctist are o cotă de încredere de 42,5% - sugerează faptul că opțiunea politică a erodat puternic liderii. Aceste observații trebuie relativizate, dacă ținem seama că la întrebarea “credeți că se poate avea încredere în cei mai mulți dintre oameni?”, o majoritate de 55,3% răspunde “nu”: suspiciunea în privința legăturii sociale este fondul pe care se țese neîncrederea în oamenii politici.

2. Merită semnalată bizareria care face ca **liderul unui partid asociat, din 2000 și până de curând la guvernare, să aibă o cotă de notorietate mai mică de 70%**: într-adevăr, Dan Voiculescu - care e și patronul unui influent trust de presă nu e recunoscut de 32,5% din subiecții chestionați.

3. Simpatizat de o cincime din respondenții sondajului, **Corneliu Vadim Tudor are parte de un profil contrastant**: principalele trei trăsături care îi sunt atribuite profilează un contur care combină două atribute negative (xenofobia și intoleranța – 17,7% și demagogia – 14,7%) și unul pozitiv (corectitudinea și sinceritatea – 15,6%). De altfel, dintre cele 11 atribute cu cote cât de cât semnificative (peste 7%), 7 sunt negative și 4 pozitive. Eclectismul portretului public explică probabil stabilizarea lui Vadim Tudor la un nivel îngrijorător pentru spiritele democratice.

4. Dacă încrederea scăzută în lideri vehiculează poate o anumită dorință de reînnoire a scenei politice, în schimb **neîncrederea în instituții blochează reconfigurarea politicului**. Cele două forme esențiale de mobilizare ale cetățenilor – cea partizană și cea sindicală – au parte de cote foarte joase de încredere: doar 9,3% dintre subiecți au încredere în partidele politice și doar 13,6% în sindicate. Dacă încrederea în Președinție este practic aceeași cu încrederea în actualul Președinte (31,5%, respectiv 31,9%), semn că percepția instituțională e slabă, în schimb mult mai îngrijorătoare este percepția asupra celor trei puteri: Parlamentul e o instituție de încredere pentru 15,8% dintre subiecți, justiția pentru 22%, iar executivul pentru 22,8%. Foarte diferite ca instituții de cele deja citate, armata și Biserica se bucură în continuare de un suport public însemnat: surprinde mai ales cazul Bisericii, întrucât cota de încredere de 77,3% se suprapune peste o populație din care doar un sfert merge o dată pe săptămână la biserică, peste jumătate din respondenți fiind atașați în schimb de ceremonialul marilor sărbători sau nefrecventând decât rar spațiul sacru.

5. Notorietatea foarte slabă a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării explică foarte probabil faptul că **mai puțin de o treime dintre respondenți identifică în câmpul politic românesc existența unor “partide sau organizații extremiste”**. Numărul mare de non-răspunsuri (circa 50%) se explică probabil și prin faptul că **sensul extremismului este încă neclar**.

6. Identificarea formațiunilor extremiste de către cei 30% dintre respondenți care cred în existența sa în România este relevantă doar pentru că selectează doar **două formațiuni ca extremiste: PRM și UDMR**, deși aceasta din urmă este asociată din 1996, în forme multiple, la politica majorităților parlamentare și guvernamentale. Procentul absolut de respondenți care identifică UDMR cu un partid extremist este de circa 6% din totalul respondenților.

7. Interzicerea organizațiilor extremiste măsoară gradul de democratizare a culturii civice: doar 44% dintre subiecți răspund pozitiv la sugestia interdicției formațiunilor aflate la extremele spectrului politic. Procentul foarte mare de non-răspunsuri în această privință atestă și el **dezorientarea electoratului în fața fenomenului extremist**. Această concluzie este întărită de distribuția foarte largă a identificărilor extremismului. Dintr-o perspectivă strict politică, **asocierea extremismului cu persoana lui Vadim Tudor rămâne foarte puțin semnificativă**.

8. Intenția de vot este afectată masiv de **numărul extrem de mare de absenteiști și indeciși**: circa 40% dintre respondenți.

9. Sondajul relevă că **doar cinci forțe politice ar putea depăși pragul electoral**: numărul partidelor reprezentate ar reproduce astfel **situația din 2000** (excludem aici PUR, desprins din coaliția care l-a purtat sub numele de Polul Social-Democrat din România în Parlament). Diferența față de situația electorală din 2000 este aceea că aceste cinci forțe politice – PSD, PRM, PNL, PD și UDMR – ar aduna împreună **peste 95% din voturi** față de circa 83% în 2000. În condițiile menținerii actualului sistem de vot (proporțional pe listă blocată), reportarea voturilor “irosite” de formațiunile care nu reușesc să treacă pragul ar fi mult diminuată; diminuată ar fi astfel și “prima electorală” pe care transformarea voturilor în locuri a produs-o în favoarea primului clasat.

10. Dacă **PRM pare a se fi stabilizat la cota de 20%** din electorat, în schimb intențiile de vot pentru **PSD** sunt cu circa **10% mai mari decât voturile obținute la scrutinul legislativ din 2000**, dar și mai mici cu circa 10% decât previziunile pre-electorale din 1999-2000.

11. O distribuție a mandatelor care ar fi bazată pe aceste scoruri poate conduce, în funcție de distribuția teritorială a votului, la configurarea unei majorități simple a PSD în cele două Camere. **Poziția hegemonică a PSD poate fi și mai mult accentuată de o schimbare a modului de scrutin**, căci o logică majoritaristă avantajează mult mai net decât una proporționalistă un partid care adună peste 40% din simpatiile populare, indiferent dacă al doilea clasat are 20, 25 sau 30 la sută din simpatii.

12. Trebuie precizat că sondajul nu ia în seamă efectele alianței electorale PNL-PD, dar confirmă **deruta creștin-democrată**, care este exprimată foarte sec de simpatiile pentru PNȚCD (1,1%) și, respectiv pentru Acțiunea Populară (0,7%).

13. **Opțiunile prezidențiale sunt afectate de o cotă și mai mare de nehotărâți și absentești (între 45 și 50%).** Dintre cei care își exprimă opțiunile, în total 46,9%, l-ar alege pe Adrian Năstase (23,9%) și Vadim Tudor (23%). Ion Iliescu și Theodor Stolojan sunt indicați de un public cvasi-egal, de circa 18%. Actualul primar al capitalei ar obține, în fine 10,4%.

14. **Reunite, opțiunile prezidențiale pentru Năstase și Iliescu egalează scorul PSD.** Ieșirea din cursa prezidențială a lui Ion Iliescu conturează în schimb o situație delicată pentru liderul PSD **Adrian Năstase**, care nu ar obține decât 33,9% din voturi, adică **10 procente mai puțin decât partidul pe care-l conduce**. Deși Năstase este principalul beneficiar al transferului simpatiilor spontane/directe pentru Ion Iliescu, actualul șef al guvernului nu beneficiază totuși decât de jumătate din simpatia pentru actualul șef al statului. Sondajul nu relevă ce efect ar avea anunțata desemnare a unui candidat unic al alianței PNL-PD asupra distribuției intențiilor de vot în cursa prezidențială.

15. Plasarea altor candidați la cote sub 2% vădește **blocarea scenei politice la liderii a patru din cele cinci forțe politice care par a fi capabile să treacă pragul actual de 5%:** reprezentanții celei de-a cincea formațiuni – UDMR – obțin scoruri mai mult decât modeste, indiferent că este vorba despre fostul candidat prezidențial din 1996 și 2000 (Gyorgy Frunda) sau de actualul lider al Uniunii (Marko Bela).

16. Ipoteza câștigării alegerilor de către PRM conturează o situație extrem de interesantă. Trebuie remarcat, mai întâi, că în proporții care variază între 23 și 31 la sută, respondenții sunt derutați de întrebarea care sondează posibilele efecte ale venirii la putere a PRM. Credința în înrăutățirea, stagnarea sau ameliorarea situației României privesc domenii foarte diferite: astfel, principalele trei lucruri care s-ar înrăutăți sunt (a) relațiile cu minoritățile (49,1% din respondenți); (b) șansele de integrare în UE (41,1%) și (c) relațiile cu țările vecine (41%). Credința în stagnare produce scoruri mai mici: ar rămâne la fel (A) agricultura (32,4%); (B) situația locurilor de muncă (32,3%) și libertatea presei (24,5%). S-ar îmbunătăți în schimb (I) reducerea corupției (32,1%); (II) ordinea publică (28,7%) și (III) nivelul de trai (19,8%). Doar în prima privință însă – chestiunea corupției – numărul celor care cred că situația s-ar îmbunătăți e mai mare decât al celor care cred că ea va fi aceeași (18,4%) sau că se va înrăutăți (23%). Situația este cu atât mai interesantă cu cât sondajul relevă faptul că **profilul auto-construit în campania din 2000 cu ajutorul sloganului “Jos Mafia! Sus Patria!” nu pare să se fi înrădăcinat în imaginarul colectiv legat de liderul PRM:** într-adevăr, lupta împotriva corupției și capacitatea de a “face ordine” nu sunt reținute ca trăsături dominante ale lui Vadim Tudor decât de 6% din respondenți. **Imaginea justițiară pare a se fi deplasat de la lider la partid. Confirmarea scorului obținut în 2000 de către PRM la alegerile viitoare va fi cu atât mai îngrijorătoare cu cât ea va fi asociată partidului și nu liderului său.**

17. Potențialul unei derive autoritare a electoratului din România este însă foarte mare. Faptul că așteptarea unui “conducător puternic, care să facă ordine în țară” este susținută de 83,8% dintre respondenți vădește **slabul atașament față de valorile libertății**, chiar dacă respectiva așteptare nu este neapărat legată de figura unui extremist (simpatia pentru Vadim Tudor fiind departe de această cotă).

Cristian Preda

Diversități neacceptate: fobia față de romi și minoritățile sexuale

Într-o societate anomică, dominată de frustrare și deprivare, precum și de înclinație mare către autoritarism, așa cum arată datele sondajului că este societatea românească de astăzi, grupurile minoritare sunt amenințate de stigmatizare, discriminare și excludere socială. Fără a avea pretenția că le identificăm ca și cauze, fenomenele pe care le-am enumerat (de anomie, frustrare socială și înclinație către autoritarism) definesc un context social defavorabil acceptării diversității și cultivării toleranței. Societatea majoritară, cea a românilor ortodocși heterosexuali, reacționează față de o situație de anormalitate, definită de aceleași fenomene, prin afirmarea mai puternică a identității hegemonice, ceea ce înseamnă, în același timp, respingerea și marginalizarea identităților minoritare. Grupurile cele mai afectate de mecanismele de repliere majoritară/ excludere minoritară se definesc contextual, în funcție de numeroși factori printre care vizibilitatea mediatică.

În România de astăzi, grupurile minoritare cel mai puternic respinse sunt, în această ordine, minoritățile sexuale, martorii lui Iehova, musulmanii/ islamicii și romii. 40% dintre respondenți nu ar fi de acord ca în România să trăiască homosexuali sau lesbiene, 25% afirmă același lucru despre martorii lui Iehova, 19% despre musulmani/ islamici, iar 13% despre romi.

Vom detalia în continuare aspectele care pe care le considerăm importante, în perspectiva unor politici de cultivare a toleranței și incluziunii sociale, pe care datele sondajului le relevă referitor la minoritatea roma și la minoritățile sexuale.

Spre deosebire de romi, percepțiile românilor față de celelalte două minorități etnice asupra cărora am insistat – maghiarii și evreii – sunt în general semnificativ mai puțin intolerante. Aparent, maghiarii din România par a fi respinși în cel mai mare grad de populația majoritară, având în vedere faptul că sunt cei desemnați în cea mai mare măsură ca nefăcând parte din națiunea română, comparativ cu celelalte grupuri la care sondajul a făcut referire, 22% față de 18% romii sau 15% evreii (vezi graficul de la pagina 19). Totuși, urmărind scala distanței sociale, se poate lesne observa că românii acceptă în mai mare măsură într-o relație apropiată maghiari decât orice alte naționalități. Astfel, 41% dintre români ar accepta un contact direct (aproape) zilnic (membru al familiei, grup de prieteni, același loc de muncă) cu un maghiar, față de numai 29% care ar face același lucru în ceea ce privește un rom. Nu putem vorbi de toleranță (totuși, mai bine de jumătate dintre români nu s-ar simți confortabil dacă în preajma lor ar fi un maghiar), dar este un semn că aprecierile românilor față de maghiari sunt în general mai bune decât cele față de romi.

Simpla lectură a opiniilor celor care au răspuns la întrebările din acest sondaj ne arată că dintre cele trei minorități etnice asupra cărora cercetarea a insistat, romii suferă de cele mai mari cote de respingere. Doar 7% dintre respondenții de altă naționalitate decât roma ar accepta în propria familie romi, în timp ce aproape jumătate (44%) nu i-ar accepta nici măcar în propria localitate. Cifrele obținute sunt similare (6,6%, respectiv 45,7%) atunci când limităm baza de calcul la cele 1384 de persoane care s-au declarat de naționalitate română. Toate cifrele folosite în cele ce urmează cu referire la (in)toleranța față de minoritatea roma sunt obținute pornind de la opiniile exprimate de aceste 1384 de persoane, ale căror răspunsuri la câteva întrebări privind romii sunt sintetizate în Tabelul 1.

Tabel 1. Atitudini față de romi

O să vă citesc acum o listă de afirmații despre romii din România și o să vă rog să îmi spuneți în ce măsură sunteți sau nu de acord cu ele	Dezacord	Acord	NR
Romii ar trebui să fie forțați să trăiască separat de restul societății, pentru că nu se pot integra	57.3	36.2	6.4
Statul ar trebui să ofere mai multe subvenții și asistență romilor	53.6	28.3	8.1
Ar fi bine să existe localuri (baruri, restaurante, discoteci) și magazine în care accesul romilor nu este permis	59.8	32.3	7.9
Locuitorii satelor și orașelor din România ar trebui să aleagă dacă romii pot sau nu să se stabilească în localitatea lor	42	48.2	9.8
Cei mai mulți dintre romi încalcă legile	11.5	82.6	5.9
Statul ar trebui să ia măsuri pentru a opri creșterea numărului de romi	39.5	48.5	12

Cifrele reprezintă procente din subeșantionul de 1384 de respondenți care s-au declarat de naționalitate română. „Dezacord” însumează răspunsurile „nu prea sunt de acord” și „deloc de acord”, iar „acord” pe cele „mai degrabă de acord” și „total de acord”

Distanța socială reflectată de răspunsurile la întrebarea anterioară („Care este cea mai apropiată relație pe care ați avea-o cu cineva care este rrom/țigan?”) este completată de rezultatele găsite întrebând în ce măsură sunt de acord cu afirmația „Locuitorii satelor și orașelor din România ar trebui să aleagă dacă romii pot sau nu să se stabilească în localitatea lor”: în proporție de 48% respondenții de naționalitate română și-au exprimat acordul (parțial sau total). Așa cum era de așteptat, analiza ne arată o asociere semnificativă între cei care sunt total de acord cu afirmația de mai sus și cei care nu ar accepta ca romii să trăiască în România.

O cifră încă mai dureroasă pentru cei care cred în ideile de toleranță și diversitate culturală este procentul celor care își exprimă acordul cu o afirmație foarte dură: „Romii ar trebui să fie forțați să trăiască separat de restul societății, pentru că nu se pot integra”. 36% sunt de acord cu acest lucru. Afirmația a fost intenționat formulată într-o manieră mai dură, folosindu-se formularea „să fie forțați”, pentru a surprinde pozițiile cele mai radicale. Fobia față de roma este mai clar accentuată de atitudinea față de o a doua afirmație dură, „statul ar trebui să ia măsuri pentru a opri creșterea numărului de romi”. Din nou este vorba de un tip de acțiune din partea autorităților care să îngreuească într-un mod brutal drepturi fundamentale ale persoanelor. Nu putem nici măcar să ne imaginăm modalitățile practice prin care aproape jumătate dintre români ar vedea aplicată o astfel de politică fără a ne gândi la unele procedee de-a dreptul barbare. De asemenea, un număr relativ mare de respondenți își exprimă acordul pentru o formă clară de discriminare etnică, existența unor localuri în care accesul romilor să nu fie permis. Existența unui curent de opinie puternic (mai mult de o treime din populație) în această direcție este de natură să stimuleze abuzurile unor reprezentanți ai autorității publice locale sau centrale (cum a fost cazul la Piatra-Neamț) în a pune în practică manifestări ale unei discriminări extreme, oferindu-le o pseudo-legitimare populară.

Dacă dorim să propunem o serie de măsuri (concretizate în politici) prin care să diminuăm gradul de intoleranță al românilor față de minoritatea roma, prima întrebare la care trebuie să răspundem este, firesc, ce anume îi determină pe primii să aibă astfel de opinii și atitudini. Fără a avea pretenția de a da un răspuns amplu la o chestiune atât de complexă, sondajul de față ne poate oferi totuși unele indicii.

În condițiile în care principalele probleme cu care românii spun că se confruntă astăzi sunt cele de natură economică și corupția (vezi Barometrul de Opinie Publică – BOP – al Fundației pentru o Societate Deschisă, mai 2003, la www.osf.ro), este relevant faptul că 82% dintre subiecții de naționalitate română consideră că „cei mai mulți dintre romi încalcă legile”. Această prejudecată cu privire la romi este asociată cu frustrarea legată de faptul că „în zilele noastre cei mai mulți dintre cei care încalcă legea scapă nepedepsiți” (76% sunt mai degrabă de acord), dar și cu nivelele foarte scăzute de încredere în instituțiile care ar trebui să apere sau să aplice legea (Poliția și Justiția, vezi anexa, secțiunea Încredere și vot, H3). Neîncrederea în Justiție este confirmată și de opinia că „în prezent nici tribunalele nu mai fac dreptate oamenilor”, cu care s-au declarat de acord 70% dintre respondenți.

În general, persoanele care trăiesc în comunități de mai mici dimensiuni (sate sau orașe foarte mici) sunt mai degrabă de acord cu faptul că ceilalți locuitori trebuie să decidă dacă romii pot să se stabilească acolo. Nu există corelații semnificative între nivelul de educație al respondenților și opiniile negative față de comunitatea roma. Mai mult, asocierile de acest gen le găsim mai degrabă la nivelul celor cu educație medie decât în ceea ce îi privește pe cei cu studii mai puține. Un astfel de rezultat poate ridica unele semne de întrebare asupra eficienței sistemului de învățământ în ceea ce privește educația pentru toleranță.

Prezența unei persoane de altă etnie (nu neapărat roma) în cercul de rude și prieteni ai respondentului este un element care conduce la o toleranță mai mare. Spre exemplu, doar 9,8% dintre cei aflați în situația menționată spun că în România nu ar trebui să trăiască romii, în timp ce 10,3% i-ar accepta ca membru al familiei și 15,6% în cercul de prieteni. Pe măsură ce distanța socială față de persoanele de altă etnie cu care intră în contact se mărește (vecini, în aceeași localitate), și intoleranța este mai ridicată. Putem presupune că un contact direct cu „ceilalți” are darul de a diminua unele prejudecăți și stereotipuri. Trebuie subliniat faptul că întrebarea despre prezența acestora în apropierea subiectului se referea la persoane de altă etnie în general, nu numai la romi.

Atitudinile intolerante față de romi se corelează semnificativ cu cele de intoleranță față de minoritățile sexuale, corelația fiind valabilă și pentru atitudinile tolerante. Dintre cei care acceptă ca romii să trăiască în România, majoritatea (42%) sunt de acord ca și homosexualii sau lesbienele să trăiască în România. Dintre cei care nu acceptă ca persoanele de etnie romă să trăiască în România, 74% nu sunt de asemenea de acord ca minoritarii sexuali locuiască în țară. În cele ce urmează vom detalia câteva rezultate ale sondajului cu privire la un alt tip de minoritate, cea sexuală.

Cercetări comparative asupra valorilor, realizate la nivel internațional așează România printre primele locuri în ceea ce privește intoleranța în privința comportamentelor sexuale neconvenționale, incluzând și homosexualitatea (vezi Rughiniș¹, 2002, p.52). Aspecte relevante pentru această afirmație sunt confirmate și de rezultatele sondajului de opinie IPP/ Gallup. Pentru România anului 2003, atitudinile față de minoritățile sexuale ar putea fi rezumate astfel:

- Există mai multe aspecte care vizează toleranța față de minoritățile sexuale. Unele dintre ele se referă la acceptarea homosexualilor ca pe oricare altă persoană, altul la pedepsirea homosexualității, altul la gradul de apropiere al relației, etc. Tabelul următor reproduce rezultatele înregistrate în acest sondaj la itemii corespunzători. Observăm din aceste date că același procent de respondenți spun că homosexualii nu trebuie acceptați ca oricare altă persoană, respectiv că homosexualitatea nu ar trebui pedepsită prin lege. Există însă categorii de subiecți care nu manifestă în mod asemănător acordul față de aceste enunțuri. Astfel, 8% din cei care sunt de acord cu acceptarea homosexualilor ca pe oricare altă persoană, spun că homosexualitatea ar trebui pedepsită prin lege. 19% din cei care nu cred că homosexualii ar trebui acceptați ca oricare altă persoană nu sunt totuși de acord cu pedepsirea prin lege.

Tabel 2. Răspunsuri la întrebările referitoare la homosexualitate

	Da (%)	Nu (%)
După părerea dumneavoastră, homosexualii trebuie acceptați ca orice altă persoană?	41	45
Credeți că homosexualitatea ar trebui pedepsită prin lege?	37	45
În cercul dumneavoastră de rude și prieteni există vreo persoană....homosexual sau lesbiană?	1	86
Dar printre vecinii dumneavoastră există vreo persoană....homosexual sau lesbiană?	1	70
În localitate există persoane... homosexual sau lesbiană?	21	35
Cea mai apropiată relație pe care ați avea-o cu cineva care este... homosexual ²	În România nu ar trebui să trăiască asemenea persoane	Aș accepta să trăiască în România
	22	40

Diferențele până la 100% reprezintă non-răspunsuri, cu excepția ultimului item (vezi Anexă-Chestionarul cu rezultatele cercetării).

- Sondajul a inclus întrebări despre mai multe cercuri de „vizibilitate”³ a homosexualilor și a lesbienelelor. Numai 1% din populația anchetată declară că au minoritari sexuali în cercul de rude, prieteni sau vecini și 21% că astfel de persoane există în localitatea lor. Astfel, 65% dintre cei care știu că există homosexuali sau lesbiene în localitatea lor spun că homosexualitatea nu ar trebui pedepsită prin lege. Dacă acceptăm presuposiția că identificarea prezenței minorităților sexuale în localitate presupune deja că subiecții le-au perceput prezența, atunci putem afirma că aceștia vor fi preponderent de acord cu acceptarea minorității sexuale și împotriva pedepsirii prin lege a homosexualității

- Situația cea mai deranjantă de interacțiune cu un minoritar sexual ar fi când o persoană de același sex ar face avansuri. Există însă un anumit „tip de toleranță”, corespunzător acelor subiecți care deși sunt deranjați de o interacțiune ca cea menționată mai sus, sunt în același timp de acord că minoritarii sexuali trebuie acceptați ca oricare altă persoană. În acest sens, 42% dintre cei care spun că i-ar deranja mult și foarte mult această situație, afirmă că homosexualii trebuie acceptați ca orice altă persoană (față de 50% care nu sunt de acord). Acest rezultat este în concordanță și cu cele referitoare la pedepsirea prin lege a homosexualității - 46% din aceeași categorie⁴ nu sunt de acord cu o astfel de reglementare legislativă. Din același registru de opinii, cel mai scăzut procent se înregistrează pentru cei care nu s-ar simți confortabil să aibă un coleg homosexual la locul de muncă (16% sunt de acord cu afirmația „homosexualii trebuie acceptați ca orice altă persoană”).

- Anii de educație diferențiază între subiecții sondajului cu privire la atitudinile lor față de minoritățile sexuale. Cei care sunt de acord cu pedepsirea prin lege a homosexualității au un nivel de educație maxim până la școala profesională, provin cu preponderență din mediul rural și au vârste de 65 ani și peste. La polul opus, cei care sunt de acord că homosexualii ar trebui acceptați ca orice altă persoană sunt majoritar din mediul urban, tineri (18-24 ani) și cu un nivel înalt de educație. Aceste rezultate sunt în concordanță și cu cercetări anterioare. Pentru România, sondaje din 1993 aratau că persoanele tinere (sub 30 de ani) și cele de gen feminin sunt mai tolerante în privința homosexualității (Ruginiș, 2002).

- Apartenența la minoritățile etnice influențează acceptarea unui alt tip de minorități, cele sexuale. În acest sens, 25% din cei minoritari etnici au această opinie, pe când aproape dublu (adică 47%) dintre cei de naționalitate română sunt de părere că homosexualii nu ar trebui acceptați ca orice altă persoană⁵. Aceasta este în concordanță cu ceea ce unii autori numesc „moștenire a subordonării” (Bertelson apud Bell, Weinberg, 1978, p.122⁶), comună tuturor tipurilor de minorități⁷, moștenire care funcționează și ca premisă a solidarității între grupuri minoritare.

- Cu cât subiecții sunt mai informați (în sensul că se uită mai des la televizor și citesc frecvent ziarele), cu atât este mai mare probabilitatea să manifeste atitudini mai tolerante⁸ față de homosexuali/lesbiene. Dintre cei care citesc ziarele de câteva ori pe săptămână, majoritatea nu sunt de acord cu pedepsirea prin lege a homosexualității. Același lucru este valabil și pentru cei care se uită zilnic la televizor. O concluzie asemănătoare rezultă și în privința acceptării minoritarilor sexuali⁹.

• Dintre cei care au călătorit în străinătate, 60% spun că homosexualitatea nu ar trebui pedepsită prin lege, iar 53% că reprezentanții acestei minorități ar trebui acceptați ca oricare altă persoană. Din aceste rezultate, una dintre posibile ipoteze care ar putea fi avansate pentru testare în cadrul viitoarelor cercetări, este cea a influenței contactului cu o altă civilizație asupra atitudinilor față de minoritățile sexuale.

Monica Tobă

Raluca Popa

Ovidiu Voicu

Note

¹ Rughiniș, Cosima, Valori europene în relațiile intime, în „Sociologie Românească”, nr.1-2/2002.

² Se înregistrează rezultate similare pentru cea mai apropiată relație cu o lesbiană.

³ Prin „vizibilitate” ne referim la existența în cercul de rude, prieteni, cunoștințe, vecini, localitate a reprezentanților minorităților sexuale.

⁴ Categoria celor pe care i-ar deranja mult și foarte mult ca o persoană de același sex să le facă avansuri.

⁵ Aceste rezultate trebuie relativizate datorită mărimii eșantionului cu subiecți care nu aparțin naționalității române - 117 cazuri. Numai pentru cei care sunt de acord cu pedepsirea prin lege a homosexualității există diferențe semnificative între cei aparținând minorității etnice și persoanele de naționalitate română.

⁶ Vezi Bell, Alan, Weinberg, Martin, Schuster, *Homosexualities - a Study of Diversity Among Men and Women*, Simon and Schuster, New York, 1978.

⁷ Aceasta, spun autorii (Bell, Weinberg, 1978, p.122), înseamnă o tradiție de a aștepta prejucii și discriminări de-a lungul vieții.

⁸ În cadrul acestui material, prin atitudini tolerante ne referim la acele aspecte care vizează pedepsirea prin lege și acceptarea minoritarului sexual ca pe oricare altă persoană.

⁹ Acordul la întrebarea „homosexualii ar trebui acceptați ca oricare altă persoană”.

Anexă - chestionarul cu rezultatele cercetării

Chestionar

Bună dimineața / bună ziua / bună seara, mă numesc și sunt operator de interviu la GALLUP ROMANIA.

Am dori să cunoaștem opiniile (părerile) oamenilor în legătură cu diferite probleme sau schimbări din viața de zi cu zi. Pentru a discuta aceste aspecte, dumneavoastră ați fost ales la întâmplare, ca într-o loterie. Dacă sunteți de acord să ne răspundeți la întrebări, sperăm să nu vă răpim mai mult de 30 de minute.

Răspunsurile pe care le vom obține nu le vom comunica nimănui în această formă. Ne interesează doar numărarea persoanelor care au o părere sau alta.

RELAȚII SOCIALE

[ARATĂ CARTELA A1]

A1. Cum este viața dvs. în prezent comparativ cu cea de acum cinci ani?

mult mai bună	mai bună	aproximativ la fel	mai proastă	mult mai proastă	NȘ/NR
1.4	19.5	27.9	38.1	12.9	0.3

[ARATĂ CARTELA A2]

A2. Cum credeți că trăiesc majoritatea românilor în prezent comparativ cu acum cinci ani?

mult mai bine	mai bine	aproximativ la fel	mai prost	mult mai prost	NȘ/NR
0.1	7.4	18.3	53.8	13.9	6.5

[ARATĂ CARTELA A2]

A3. Cum credeți că veți trăi peste cinci ani?

mult mai bine	mai bine	aproximativ la fel	mai prost	mult mai prost	NȘ/NR
2.9	30.4	19.5	19.9	6.9	20.5

[ARATĂ CARTELA A2]

A4. Dar majoritatea românilor, cum credeți că vor trăi peste cinci ani?

mult mai bine	mai bine	aproximativ la fel	mai prost	mult mai prost	NȘ/NR
1.0	24.9	22.1	22.0	7.5	22.5

[ARATĂ CARTELA A5]

A5. Cât de des ...?

	Deloc	O dată pe lună sau mai rar	De câteva ori pe lună	De câteva ori pe săptămână	Zilnic	NȘ/NR
a. Citiți ziarele	31.9	15.2	13.9	20.3	18.5	0.2
b. Ascultați radio	18.8	6.5	5.9	19.9	48.6	0.3
c. Vă uitați la televizor	8.9	1.9	1.9	15.3	71.9	0.2
d. Citiți cărți	46.7	24.7	12.6	7.7	8.1	0.2

A6. Cât de des urmăriți evenimentele politice în ziare, la radio sau la televizor?

Deloc	O dată pe lună sau mai rar	De câteva ori pe lună	De câteva ori pe săptămână	Zilnic	NȘ/NR
14.8	7.9	7.9	23.6	42.9	2.8

[ARATĂ CARTELA A7]

A7. Cât de des ...?

	Niciodată	O dată, de 2 ori pe an	O dată la 2-3 luni	O dată, de 2 ori pe lună	Săptămânal sau chiar mai des	NȘ/NR
a. Mergeți la teatru, cinema, concerte, expoziții?	72.1	14.3	6.7	5.5	0.8	0.6
b. Faceți sport sau mergeți la evenimente sportive?	74.8	7.1	4.4	5.9	7.1	0.6
c. Vă întâlniți cu prietenii pentru a vă petrece timpul liber	31.5	11.4	10.3	19.2	26.7	0.9

A8. În afară de nunți, înmormântări și botezuri, cât de des ați mers în ultimul timp la biserică?

Foarte rar, deloc	La sărbătorile religioase importante	O dată pe lună	O dată pe săptămână	De mai multe ori pe săptămână	NȘ/NR
20.9	33.9	17.2	23.8	3.8	0.5

A9. Dumneavoastră credeți că se poate avea încredere în cei mai mulți dintre oameni?

DA	NU	NȘ/NR
36.7	55.3	8.0

A10. Aveți relații / cunoștințe pe care vă puteți baza ...?

	Da	Nu	NR
a. în caz de boală pentru consultație, tratament, intervenție chirurgicală	36.8	62.9	0.3
b. la tribunal, notar, avocat	12.5	86.7	0.8
c. la primărie	18.5	81.1	0.5
d. la poliție	18.1	81.1	0.7
e. în obținerea unui credit	8.5	88.9	2.5
f. în obținerea unui loc de muncă	11.3	85.0	3.7

	Da	Nu	NR
A11. Dvs. ați călătorit în străinătate?	24.9	74.9	0.1
A12. Dvs. ați lucrat în străinătate pentru un timp?	5.4	94.4	0.2
A13. Dar altcineva din gospodărie, a lucrat în străinătate pentru un timp?	18.9	80.7	0.4
A14. Aveți rude apropiate stabilite definitiv în străinătate?	22.9	76.6	0.5

A15. Sunteți mai degrabă de acord sau mai degrabă în dezacord cu următoarele afirmații?

	Mai degrabă de acord	Mai degrabă în dezacord	NȘ/NR
a. În general oamenii cu studii superioare îi privesc de sus pe ceilalți	57.3	34.5	8.2
b. În general bogații îi privesc de sus pe ceilalți	82.7	12.3	5.1
c. În general oamenii care ajung să aibă un pic de putere încep să se uite de sus la ceilalți	84.4	9.7	5.9
d. Nu contează că există legi; oricum cei de la putere fac ce vor ei	80.1	10.4	9.5
e. În zilele noastre cei mai mulți care încalcă legea scapă nepedepsiți	75.9	14.7	9.3
f. În prezent nici tribunalele nu mai fac dreptate oamenilor	69.0	17.2	13.8
g. În România te poți îmbogăți doar pe căi necinstite	66.7	23.5	9.9
h. Partidele există doar pentru ca politicienii să-și facă o carieră	68.5	15.0	16.5
i. În comunism oamenii aveau mai multă încredere în viitor	66.9	20.1	13.0

NAȚIONALISM

[ARATĂ CARTELA B1; ROTEȘTE ITEMII]

B1. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații?

	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/NR
a. Simt că sunt român	0.7	2.5	16.0	78.3	2.5
b. Simt că România este țara mea	0.9	2.1	14.7	79.7	2.6
c. Îmi place limba română	0.1	0.7	14.5	82.9	1.8
d. Îmi place România	0.7	2.5	15.8	79.3	1.8
e. Este bine să fii român	2.2	9.8	20.7	64.5	2.7
f. În general îmi place poporul român	1.2	4.6	22.6	69.3	2.3
g. Sunt mândru de România	2.1	9.5	19.9	66.0	2.5
h. Sunt mândru că sunt român	1.6	7.7	20.7	67.9	2.2
i. Sunt mândru de ceea ce poporul român a realizat	6.2	21.2	26.5	42.1	3.9
j. În general prefer să intru în contact cu români decât cu oameni din alte țări	6.6	17.8	24.8	44.6	6.2
k. În general îmi plac românii mai mult decât oamenii din alte țări	5.7	17.1	26.3	44.7	6.2
l. Simt că toți românii sunt membrii unei mari familii căreia și eu îi aparțin	3.8	10.3	27.8	52.6	5.6
m. Cred că toți românii ar trebui să trăiască în România	17.3	28.7	15.9	31.6	6.4
n. Românii nu ar trebui să se amestece cu alte națiuni	25.9	35.1	11.3	19.1	8.5
o. Oamenii de altă naționalitate decât cea română ar trebui să părăsească România	47.8	30.5	5.1	9.4	7.2

B2. În opinia dvs., următoarele categorii de persoane fac sau nu parte din națiunea română?

	DA	NU	NȘ/NR
a. Românii care trăiesc în țările vecine României	81.5	9.9	8.6
b. Românii care trăiesc în alte țări (decât cele vecine României)	80.5	10.4	9.1
c. Persoanele de altă naționalitate care trăiesc în România	66.3	24.0	9.7
d. Maghiarii care trăiesc în România	67.2	23.3	9.5
e. Romii care trăiesc în România	74.3	18.8	6.9
f. Evreii care trăiesc în România	73.0	16.5	10.5
g. Persoanele care trăiesc în România și au altă religie decât cea ortodoxă	86.2	6.3	7.5

B3. Prin următoarele întrebări vrem să vedem cât de confortabil vă simțiți când interacționați cu diverse categorii de persoane. Care este cea mai apropiată relație pe care ați avea-o cu cineva care este ...?

ARATĂ CARTELA B3!

ROTEȘTE ITEMII!

UN SINGUR RĂSPUNS PE
FIECARE LINIE.

	Aș accepta să fie membru al familiei	Aș accepta să facă parte din grupul meu de prieteni	Aș accepta să lucreze cu mine la același loc de muncă	Aș accepta să locuiască în localitatea mea	Aș accepta să trăiască în România	În România nu ar trebui să trăiască asemenea persoane	NȘ/NR
a. Evreu	20.9	17.3	10.1	12.9	27.2	3.7	7.9
b. Rrom / Țigan	7.8	11.9	10.6	16.9	31.1	13.3	8.4
c. Maghiar	19.5	15.8	9.7	12.5	28.7	7.3	6.5
d. Arab	9.4	12.4	10.3	13.8	33.2	10.9	10.1
e. Chinez	9.5	11.9	10.2	13.1	35.0	10.3	10.1
f. Negru	8.8	12.6	10.4	12.3	34.3	11.1	10.5
g. Martor al lui Iehova	5.5	7.6	9.1	12.5	29.5	24.7	11.2
h. Musulman / islamic	6.4	8.4	8.9	12.1	33.3	19.3	11.6
i. Homosexual	2.5	4.2	7.1	9.1	22.9	40.2	14.1
j. Lesbiană	2.5	4.1	6.8	9.3	22.3	39.7	15.3
k. Cetățean al Republicii Moldova	19.1	16.1	8.0	13.2	31.3	4.3	7.9

	B4. În cercul dvs. de rude și prieteni există vreo persoană....?			B5. Dar printre vecinii dvs., există vreo persoană...?			B6. În localitate există persoane ...?		
	DA	NU	NȘ/NR	DA	NU	NȘ/NR	DA	NU	NȘ/NR
a. de altă etnie decât dvs.	30.0	69.5	0.5	37.7	55.3	7.0	74.4	13.7	11.9
b. de altă religie decât dvs.	37.6	61.3	1.1	40.3	50.0	9.7	71.3	15.3	13.3
c. homosexual sau lesbiană	1.1	86.1	12.8	1.2	70.4	28.4	21.0	35.3	43.7

MINORITĂȚI ETNICE**C1. În prezent, în România, credeți că minoritățile au...?**

prea multe drepturi	prea puține drepturi	atâtea drepturi câte trebuie	NȘ/NR
18.7	13.7	44.7	22.9

[ARATĂ CARTELA B1]

C2. O să vă citesc acum o listă de afirmații despre romii din România și o să vă rog să îmi spuneți în ce măsură sunteți sau nu de acord cu ele

	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/NR
a. Romii ar trebui să fie forțați să trăiască separat de restul societății, pentru că nu se pot integra	26.4	31.3	15.6	20.2	6.6
b. Statul ar trebui să ofere mai multe subvenții și asistență romilor	24.2	28.4	24.0	15.1	8.3
c. Este bine că există locuri speciale pentru romi în școlile și universitățile de stat	11.2	14.6	35.3	28.9	10.1
d. Ar fi bine să existe localuri (baruri, restaurante, discoteci) și magazine în care accesul romilor nu este permis	34.7	25.7	16.2	15.1	8.4
e. Locuitorii satelor și orașelor din România ar trebui să aleagă dacă romii pot sau nu să se stabilească în localitatea lor	21.8	20.3	26.3	21.0	10.6
f. Cei mai mulți dintre romi încalcă legile	3.0	9.4	32.5	49.0	6.2
g. Statul ar trebui să ia măsuri pentru a opri creșterea numărului de romi	21.0	18.6	23.9	23.4	13.0
h. Romii nu ar trebui să fie lăsați să călătorească în străinătate, pentru că ne fac de râs și ne creează probleme.	11.2	11.9	28.5	37.4	11.1

C3. Credeți că pentru binele societății este de dorit ca romii ...?

1. să își mențină obiceiurile și tradițiile lor.	59.3
2. să renunțe la obiceiurile și tradițiile lor și să le urmeze pe cele ale românilor.	29.2
9. NȘ/NR	11.5

C4. Din câte știți dumneavoastră, în timpul celui de-al doilea război mondial, autoritățile române au participat sau nu au participat la exterminarea romilor?

1. Au participat	21.9
2. Nu au participat	24.5
9. NȘ/NR	53.5

[Arată cartela B1]

C5. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații despre maghiarii din România?

	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/ NR
a. Statul român trebuie să asigure copiilor maghiari învățământ în limba maghiară.	25.0	20.6	21.4	23.6	9.4
b. Interesele maghiarilor din România cel mai adesea diferă de cele ale celorlalți cetățeni din țara noastră	7.9	13.9	32.7	24.3	21.1
c. Ar fi mai bine ca maghiarii din România să plece să trăiască în Ungaria	32.5	29.6	11.8	14.0	12.0
d. Maghiarii din România ar trebui să folosească doar limba română în relațiile cu administrația publică, chiar dacă în anumite zone sunt mai mulți decât românii	4.4	6.3	22.1	59.0	8.2
e. Județelor în care maghiarii sunt majoritari ar trebui să le i se ofere o autonomie mai mare.	54.9	23.3	5.1	4.8	11.9
f. Sunt mulți maghiari care, deși știu, evită să vorbească în limba română.	2.6	5.2	23.3	52.7	16.1
g. Maghiari nu vor renunța niciodată la dorința de a alipi Transilvania Ungariei	6.9	9.0	20.0	36.7	27.5

[ARATĂ CARTELA B1]

C6. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații despre evrei?

	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/ NR
a. Emigrarea evreilor din România ar trebui încurajată.	34.3	25.1	9.6	7.7	23.3
b. Evreii destabilizează societățile în care trăiesc	33.8	24.2	6.7	3.9	31.5
c. Evreii exagerează persecuțiile la care au fost supuși pentru a obține avantaje.	19.9	21.2	16.3	10.9	31.8
d. Interesele evreilor din România cel mai adesea diferă de cele ale celorlalți cetățeni din țara noastră	19.6	21.9	15.5	7.9	35.2
e. Creștinii adevărați nu ar trebui să aibă de a face cu evreii.	42.3	24.8	7.1	5.3	20.5
f. Evreii au prea multă influență în țara noastră.	28.4	23.2	7.5	5.7	35.3
g. Politica și finanțele internaționale sunt controlate de evrei.	16.0	18.1	12.9	10.0	43.1
h. Evreii au sprijinit instaurarea comunismului în România.	17.6	15.3	7.2	7.7	52.2
i. Crucificarea lui Isus este un păcat pentru care evreii nu pot fi iertați	21.7	12.8	13.7	15.4	36.5
j. Suferința poporului evreu este o pedeapsă de la Dumnezeu.	16.5	11.7	18.1	18.3	35.4

C7. Din câte știți dumneavoastră, în timpul celui de-al doilea război mondial, autoritățile române au participat sau nu au participat la exterminarea evreilor?

1. Au participat	25.7
2. Nu au participat	25.2
9. NȘ/NR	49.1

AUTORITARISM

[ARATĂ CARTELA B1]

D1. O să vă citesc acum o listă de afirmații și o să vă rog să îmi spuneți în ce măsură sunteți sau nu de acord cu ele ... ?

	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/ NR
a. Lucrurile ar merge mult mai bine dacă toată lumea ar asculta întotdeauna de ordinele autorităților	8.3	17.7	27.0	37.5	9.5
b. Păstrarea ordinii publice este mai importantă decât respectarea libertății individuale	10.1	22.5	23.9	30.3	13.2
c. În familie bărbatul este cel care trebuie să ia decizii	25.4	30.9	17.1	22.2	4.4
d. Este firesc ca fiecare să își aleagă propriul stil de viață, chiar dacă acesta diferă de al majorității	2.8	10.3	33.6	44.5	8.7
e. Copii trebuie uneori pedepsiți cu bătaia pentru a învăța cum să se poarte	47.1	30.1	13.5	5.6	3.7
f. Cărțile și ideile care pun la îndoială autoritatea statului ar trebui interzise	22.3	23.0	17.5	18.0	19.2
g. Ascultarea și respectarea autorităților sunt cele mai importante lucruri pe care copii ar trebui să le învețe.	11.7	22.9	28.6	25.1	11.8
h. România are nevoie de un conducător puternic, care să facă ordine în țară	4.4	5.5	24.5	59.3	6.3
i. Cei care nu arată respectul cuvenit imnului, steagului și eroilor naționali trebuie pedepsiți	10.4	19.1	27.2	30.7	12.7
j. Adeseori folosirea violenței este mai eficientă decât discuțiile îndelungate	51.1	27.2	7.7	5.3	8.7

D2. Cât de bine credeți că ar fi pentru România ...	Foarte bine	Bine	Rău	Foarte rău	NȘ/NR
a. Să aibă la conducere un regim militar	7.7	14.1	25.9	31.5	20.8
b. Să aibă un sistem politic democratic	43.9	35.7	4.3	0.9	15.3

[ARATĂ CARTELA B1]

D3. După părerea dumneavoastră ...	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/NR
a. Este bine să fie un singur partid politic	32.2	21.6	12.6	19.6	14.0
b. Este bine să avem economie de piață	1.1	4.0	21.3	61.1	12.5

D4. Dacă s-ar întâmpla un eveniment care vă afectează grav interesele dvs., ați participa sau nu la vreuna din următoarele acțiuni de protest?

	Aș participa	Nu aș participa	NȘ/NR
a. Semnarea unei petiții	61.1	30.9	8.0
b. Participarea la demonstrații și greve legale	53.0	39.5	7.5
c. Participarea la demonstrații și greve ilegale	9.1	84.3	6.6
d. Ocuparea unor clădiri sau fabrici	7.0	86.3	6.7
e. Atacarea unor persoane	2.3	91.4	6.3
f. Blocarea străzilor	9.5	84.3	6.3
g. Greva foamei	13.6	79.4	7.0

D5. După părerea Dvs.

	Da	Nu	NȘ/NR
a. Homosexualii trebuie acceptați ca orice altă persoană	41.3	44.9	13.8
b. Avortul trebuie îngăduit prin lege	34.4	55.0	10.6
c. Prostituația trebuie legalizată	52.1	37.0	10.9
d. Consumatorii de droguri ar trebui să fie închiși în pușcării	42.1	44.8	13.1
e. Serviciul militar trebuie să fie obligatoriu	57.9	34.7	7.5
f. Cetățenilor ar trebui să li se permită să dețină arme de foc	12.3	80.3	7.4
g. Cei care comit infracțiuni grave ar trebui pedepsiți cu moartea	48.0	42.0	10.0

DACĂ RĂSPUNDE DA LA D5G. ARATĂ CARTELA D5G! RĂSPUNS MULTIPLU

D5g. În ce cazuri credeți că ar trebui aplicată pedeapsa cu moartea?

	Mentionează		Mentionează
1. Omor	95.6	6. Pedofilie	63.6
2. Viol	54.4	7. Trădare de patrie	28.6
3. Cazuri grave de corupție	17.5	8. Trafic de persoane	29.2
4. Activități de tip mafiot	29.3	9. Altul, care?	0.3
5. Trafic de droguri	32.6	9.NȘ/NR	1.1

D6. Atunci când se căsătoresc doi tineri, credeți că...?

1. Doar femeia este bine să fie virgină	7.0
2. Doar bărbatul este bine să fie virgin	0.3
3. Amândoi este bine să fie virgini	19.9
4. Nu contează dacă sunt virgini sau nu	61.9
9. NȘ/NR	10.9

HOMOFOBIE

E1. Credeți că homosexualitatea ar trebui pedepsită prin lege sau nu?

1. Da, ar trebui pedepsită	36.7
2. Nu, nu ar trebui pedepsită	45.3
9. NȘ/NR	17.9

[ARATĂ CARTELA E2]

E2. Cât de mult v-ar deranja...?

	Deloc	Destul de puțin	Destul de mult	Foarte mult	NȘ/NR
a. să aveți un coleg homosexual la locul de muncă	26.7	15.7	13.7	30.1	13.9
b. dacă o persoană de același sex cu dumneavoastră v-ar face avansuri	2.7	4.8	17.8	63.5	11.3
c. ați afla că unul dintre profesorii copilului dumneavoastră ar fi homosexual	10.9	11.1	18.7	45.7	13.6
d. ați afla că o persoană apropiată dumneavoastră este homosexual	14.1	15.3	20.1	37.8	12.7
e. ați afla că medicul dumneavoastră de familie este homosexual	16.9	15.6	16.3	39.3	11.9
f. să vedeți doi bărbați ținându-se de mână pe stradă	25.3	17.7	14.6	30.0	12.4

IMIGRANȚI

[ARATĂ CARTELA B1]

F1. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații?**Când există puține locuri de muncă ...**

	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/NR
a. românii ar trebui să aibă întâietate în fața imigranților (străinilor)	5.5	10.4	16.3	61.7	6.1
b. bărbații au dreptul la slujbă mai mult decât femeile	32.0	30.0	15.0	15.6	7.4

F2. Sunt oameni din țări mai sărace decât România care vin să muncească la noi în țară. Ce credeți că ar trebui să facă Guvernul?

1. Să-i lase să vină pe toți cei care vor	9.8
2. Să-i lase să vină atât timp cât sunt locuri de muncă	31.8
3. Să limiteze numărul celor care pot să vină	33.4
4. Să interzică acestor oameni să vină	12.0
9. NȘ/NR	13.0

F3. Cum apreciați numărul imigranților în România?

	Mult prea mulți	Prea mulți	Atât cât trebuie	Prea puțini	Mult prea puțini	NȘ/NR
	6.0	21.3	24.7	9.6	1.1	37.3

F4. Credeți că pentru binele societății este de dorit ca imigranții ...?

1. să își mențină obiceiurile și tradițiile lor.	60.7
2. să renunțe la obiceiurile și tradițiile lor și să le urmeze pe cele ale românilor	23.4
9. NȘ/NR	15.9

RELIGIE**G1. Care este religia dvs.?**

1. ortodoxă – 87.7	2. romano-catolică – 4.5
3. protestantă (calvină, evanghelică, luterană, reformată, unitariană) – 3.9	4. greco-catolică – 0.7
5. neo-protestantă (penticostală, adventistă, baptistă, evanghelistă) – 2.3	6. ateu – 0.2
7. alta, CARE? – 0.7	9. NR – 0.1

G2. Credeți sau nu că există...?

	DA	NU	NȘ/NR		DA	NU	NȘ/NR
a. Viața de după moarte	49.8	23.9	26.3	c. Raiul	59.6	18.7	21.7
b. Iadul	54.3	21.1	24.6	d. Păcat	83.0	7.1	9.9
				e. Dumnezeu	93.7	2.4	3.9

ARATĂ CARTELA G3!

G3. Cât de important este Dumnezeu în viața dvs.?

1.1	0.5	0.6	1.2	3.2	2.9	5.1	7.4	10.1	66.1	1.7
Deloc important								Foarte important		NȘ/NR

G4. În general, credeți că biserica oferă răspunsuri potrivite la...?

	DA	NU	NȘ/NR
a. Problemele morale și nevoile individului	68.9	22.7	8.4
b. Problemele vieții de familie	62.6	27.8	9.6
c. Nevoile spirituale ale oamenilor	82.5	11.3	6.2
d. Problemele sociale din țară	44.2	42.4	13.4

[ARATĂ CARTELA B1]

G5. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele?

	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/NR
a. Politicienii care nu cred în Dumnezeu nu ar trebui să ocupe funcții publice	18.5	20.7	22.9	28.1	9.9
b. Preoții nu ar trebui să influențeze modul în care votează oamenii	6.3	7.7	24.0	55.4	6.6
c. Ar fi mai bine pentru România dacă funcțiile publice ar fi ocupate mai ales de oameni credincioși	7.6	13.4	32.2	39.5	7.3
d. Preoții nu ar trebui să candideze în alegeri	12.3	13.6	16.9	47.9	9.3

G6. Dvs. credeți că ...?

	DA	NU	NȘ/NR
a. Statul trebuie să finanțeze biserica	76.6	15.1	8.3
b. Toți copiii trebuie să învețe religia la școală	86.4	9.5	4.1
c. Sectele trebuie interzise	57.3	28.9	13.8

[ARATĂ CARTELA B1]

G7. O să vă citesc acum o listă de afirmații și o să vă rog să îmi spuneți în ce măsură sunteți sau nu de acord cu ele ...?

	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/NR
a. Dumnezeu le-a oferit oamenilor un set de legi pe care aceștia trebuie să le respecte fără excepție	3.9	9.0	27.8	53.8	5.5
b. A urma poruncile Bisericii înseamnă a urma poruncile lui Dumnezeu	5.7	12.1	22.7	53.1	6.4
c. Fiecare religie sau credință are dreptate în felul său	5.8	10.1	28.7	47.0	8.5

G7. (continuare)

O să vă citesc acum o listă de afirmații și o să vă rog să îmi spuneți în ce măsură sunteți sau nu de acord cu ele ...?	Deloc de acord	Nu prea sunt de acord	Mai degrabă de acord	Total de acord	NȘ/ NR
d. Religia ar trebui să se adapteze la viața modernă pentru a satisface nevoile oamenilor	15.3	17.9	21.8	29.6	15.4
e. Este mai important să fii un om bun decât să crezi în Dumnezeu	18.5	26.3	21.4	20.9	12.9
f. Principala sursă a răului în lume este Diavolul	7.3	8.9	23.9	41.5	18.4
g. De fiecare dată când știința contrazice scrierile sfinte, știința greșește	14.5	20.2	18.3	19.9	27.0
h. Toți cei care se abat de la morala creștină trebuie pedepsiți	26.5	25.1	19.7	14.7	14.0

ÎNCREDERE ȘI VOT

[ARATĂ CARTELA H1]

H1. Câtă încredere aveți în ...?	Deloc	Foarte puțină	Puțină	Multă	Foarte multă	Nu îl cunosc	NR
a. Traian Băsescu	23.9	12.3	26.6	17.0	6.5	5.6	8.1
b. Markó Béla	47.5	14.9	14.0	3.4	1.1	11.6	7.5
c. Adrian Năstase	21.2	13.5	27.5	22.4	6.5	2.7	6.2
d. Theodor Stolojan	20.3	12.5	27.5	19.3	8.0	5.2	7.3
e. Corneliu Vadim Tudor	35.5	12.9	18.3	13.0	7.9	5.1	7.3
f. Dan Voiculescu	29.7	11.7	13.2	2.4	0.9	32.5	9.7
g. Ion Iliescu	22.8	11.9	25.1	22.8	9.1	1.5	6.7
h. Adrian Păunescu	30.0	17.9	22.1	11.9	2.9	6.5	8.7
i. Mădălin Voicu	33.6	15.0	16.3	6.4	1.5	17.7	9.5
j. Gheorghe Funar	36.5	14.0	21.5	9.5	2.7	7.0	8.7
k. Patriarhul Teoctist	17.5	7.6	15.9	27.3	15.2	6.5	10.1

Dacă îl cunoaște pe Corneliu Vadim Tudor (codurile 4-0 și 9 la H1e).

H2. Dacă vă gândiți la Corneliu Vadim Tudor, vă rog să îmi spuneți trei lucruri care îl caracterizează pe acesta.

Rasist / Șovin / Intoleranță și ură față de minorități / Xenofob / Fanatic / Naționalist / Extremist / Criminal	17.7	Direct / Spune lucrurile pe față / Sincer / Spune adevărul / Cinstit / Corect / Drept / Demn	15.8
Palavragiu / Vorbește mult și nu face nimic / Nu respectă promisiunile / Demagog	14.7	Deștept / Inteligent / Cult / Competent / Capabil / Gândește bine	9.7
Mincinos / Fals / Necinstit / Ipocrit / Hoț / Escroc / Corupt / Își vede propriile interese	10.0	Agresiv / Violent / Dur	8.4
Arogant / Îngâmfat / Lăudăros / Grandoman / Orgolios	8.3	Patriot / Român adevărat	7.5
Nebun / Dement / Bolnav psihic / Paranoic	7.8	Hotărât / Ferm / Ambițios / Serios / Om de cuvânt	7.1
Impulsiv / Nervos / Irascibil / Necontrolat / Neechilibrat / Exagerează	7.2	Ar face ordine / dreptate în țară / Luptă împotriva corupției / Este ca Vlad Țepeș	6.0
Vulgar / Mitocan / Derbedeu / Bădăran	3.4	Curajos / Are tupeu	4.6
Avid de putere / Dictator	2.7	Ține cu poporul / Interesat de oameni	4.1
Om rău	2.1	Om bun	3.4
Nu e de încredere	1.9	Autoritar / Puternic / Sever	3.3
Vorbește prostii	1.7	Bun orator	2.6
Destabilizează țara / Instigator / Periculos	1.2	Credincios	1.8
Nu e bun politician / conducător	0.9	Bun conducător	1.5
Bufon	0.7	Luptător	1.3
Comunist	0.7	Combativ / Critic	1.1
Antipatic	0.5	Neserios	0.9
Răzbunător	0.5	Bun politician	0.8
Laș	0.3	Prost	0.7
Nedrept	0.2	Ambițios / Are voință	0.6
Egoist	0.2	Aspect fizic plăcut	0.6
Trădător	0.1	Nediplomat	0.6
Posesiv	0.1	De încredere	0.4
Pervers	0.1	Realist	0.4
		Om simplu / Modest	0.4
		Simpatic	0.3
		Popular	0.3
		Spontan	0.2
Altceva	10.4	Visător	0.2
NR	26.7	Optimist	0.2
		Bogat	0.2
		Carismatic	0.1

[ARATĂ CARTELA H1]

H3. Câtă încredere aveți dumneavoastră în ...?

	Deloc	Foarte puțină	Puțină	Multă	Foarte multă	NȘ/NR
a. Sindicate	19.5	16.3	32.5	11.7	1.9	18.1
b. Președinție	12.2	11.5	37.4	25.8	5.7	7.3
c. Guvern	14.9	13.2	42.6	19.5	3.3	6.5
d. Parlament	16.6	17.8	42.7	14.1	1.7	7.0
e. Justiție	14.7	16.9	38.1	19.3	2.7	8.3
f. Armată	4.9	6.0	19.3	47.5	15.3	7.0
g. Poliție	11.3	11.8	35.6	29.2	5.1	6.9
h. Primărie	12.3	12.6	33.0	30.7	4.8	6.6
i. Partide politice	21.5	20.3	39.5	7.9	1.4	9.4
j. Biserică	3.5	2.8	12.0	38.7	38.6	4.4
k. Bănci	15.3	16.5	33.7	16.9	3.8	13.7
l. SRI	11.6	11.5	31.1	21.1	5.2	19.5
m. Mass media (TV, radio, presă)	4.9	7.4	24.8	43.5	9.7	9.7
n. Învățământul românesc	3.9	6.5	23.3	44.1	13.3	8.9

H4. Ați auzit de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD)?

1. Da, am auzit	32.5
2. Nu, nu am auzit	58.4
9. NȘ/NR	9.1

H5. După părerea dvs., în România există partide sau alte organizații extremiste?

1. Da, există	30.4
2. Nu, nu există	20.2
9. NȘ/NR	49.4

DACĂ DA LA H5.

H5bis. Și care sunt acestea? (RĂSPUNS MULTIPLU, NOTEAZĂ PRIMELE TREI RĂSPUNSURI)

PRM	49.1	Partidul Romilor	1.1	Mafia	0.4
UDMR	20.2	Acțiunea Populară	0.9	Aripa extremistă din UDMR	0.4
Mișcarea Legionară	2.9	Al-Qaida	0.9	Masoneria	0.2
PDSR / PSD	2.9	Vatra Românească	0.9	OEP	0.2
PNL	2.4	Organizații islamiste	0.7	Romii	0.2
PNȚCD	2.2	Noua Dreaptă	0.7	Sataniștii	0.2
PUR	1.8	PKK	0.7	Socialiștii	0.2
PUNR	1.8	Hamas	0.7	Filiale ale organizațiilor internaționale	0.2
PCR / Comuniști	1.5	Organizații maghiare	0.4	Curente de tineret	0.2
PD	1.3	Partidele de stânga	0.4	Legiunea străină	0.2
PSM	1.3	Partidele de dreapta	0.4	Nu știu	33.3

H6. Credeți că partidele și organizațiile extremiste ar trebuie interzise?

1. Da, ar trebui interzise.	44.1
2. Nu, nu ar trebui interzise	14.1
9. NȘ/NR	41.7

H7. Când spuneți despre un partid sau o organizație că este extremistă, la ce vă gândiți în primul rând?

fac rău țării	4.5	vor să impună ideile lor și celorlalți	1.0
destabilizare, dezbinare	3.1	îngrădește libertatea persoanei	0.7
sunt răi / fac rău	2.9	xenofobie	0.7
susțin idei periculoase	2.6	antidemocratice	0.7
radical, netolerant	2.0	spun lucruri neadevărate	0.6
violență	1.9	sunt altfel decât celelalte partide	0.6
terorism	1.9	fascism	0.5
sunt împotriva celorlalte partide	1.8	să fie desființate / sunt în afara legii	0.5
șovin / rasist	1.7	vor puterea cu orice preț	0.5
nu e de acord cu actualele legi	1.4	atentate / asasinate	0.5
susțin interesele unui anumit grup	1.4	UDMR	0.4
urăsc minoritățile	1.3	Vadim	0.4
mereu nemulțumiți / în contradicție	1.3	Hitler	0.4
naționaliști	1.3	comunism	0.3
măsuri extreme	1.1	alte răspunsuri	4.9
fac discriminare	1.1	nu știu	55.9

[ARATĂ CARTELA H8]

H8. Dacă duminica viitoare ar avea loc alegeri parlamentare, dvs. cu ce partid ați vota?

1. PNL – 17.9	4. PD – 8.9	7. PSD – 43.2	97. Nu aș vota – 10.7
2. PNȚCD - 1.1	5. Acțiunea Populară – 0.7	8. PUR – 1.4	98. Nu m-am decis încă – 29.1
3. UDMR – 5.7	6. PRM – 20.0	9. Altul, Care? – 1.1	99. NR – 3.9

H9. Dacă duminica viitoare ar avea loc alegeri pentru Președintele țării, Dvs. pe cine ați vota? (se notează răspunsul)**Intenții de vot exprimate**

Adrian Năstase	23.9
Corneliu Vadim Tudor	23.0
Ion Iliescu	18.2
Theodor Stolojan	18.1
Traian Băsescu	10.4
Emil Constantinescu	1.4
Gheorghe Funar	1.0
Mircea Geoană	1.0
Petre Roman	0.6
Dan Voiculescu	0.5
Adrian Păunescu	0.4
Markó Béla	0.4
Altul	0.4
György Frunda	0.2
Ion Țiriac	0.2
Mugur Isărescu	0.2
Mona Muscă	0.1

Nehotărâți

Nu m-am hotărât	33.9
Nu aș vota	8.7
NR	3.5
Total	46.1

Dacă răspunde ION ILIESCU la H9.

H10. Conform Constituției, domnul Ion Iliescu nu mai are dreptul să candideze. Știind că Ion Iliescu nu candidează, cu ce altă persoană ați vota?**Intenții de vot exprimate**

Adrian Năstase	33.9
Corneliu Vadim Tudor	26.0
Theodor Stolojan	20.2
Traian Băsescu	11.6
Emil Constantinescu	1.7
Mircea Geoană	1.7
Gheorghe Funar	1.1
Petre Roman	0.8
Dan Voiculescu	0.5
Altul	0.5
Adrian Păunescu	0.4
Markó Béla	0.4
György Frunda	0.3
Ion Țiriac	0.3
Mugur Isărescu	0.3
Mona Muscă	0.3

Nehotărâți

Nu m-am hotărât	36.7
Nu aș vota	9.0
NR	3.9
Total	49.5

H11. Dacă Partidul România Mare și Corneliu Vadim Tudor ar câștiga alegerile, cum credeți că ar evolua situația în următoarele domenii?

[Arată cartela H11]

	S-ar înrăutăți	Ar rămâne la fel	S-ar îmbunătăți	NȘ/NR
a. Nivel de trai	28.8	27.2	19.8	24.2
b. Ordine publică	25.7	22.6	28.7	23.0
c. Locuri de muncă	23.6	32.3	18.7	25.4
d. Agricultură	23.4	32.4	18.2	26.0
e. Relațiile cu minoritățile naționale	49.1	16.5	8.4	26.1
f. Șansele de integrare în Uniunea Europeană	41.1	19.0	10.5	29.3
g. Relațiile cu țările vecine	41.0	19.7	10.5	28.8
h. Relațiile cu SUA	38.7	19.5	10.7	31.1
i. Libertatea presei	33.6	24.5	13.7	28.2
j. Imaginea României în lume	38.9	20.5	12.3	28.2
k. Investițiile străine în România	36.3	19.6	12.8	31.3
l. Reducerea corupției	23.0	18.4	32.1	26.5

SOCIO-DEMOGRAFICE

Pentru a avea o imagine de ansamblu a țării vă rugăm să ne răspundeți la câteva întrebări privind gospodăria și persoana dvs. Acestea vor fi folosite doar pentru analize statistice.

SD1. Aveți în gospodărie...?	DA	NU, pentru că nu vă puteți permite	NU, pentru că nu vă doriți	NR
a. Autoturism	31.9	60.9	6.5	0.8
b. Telefon mobil (inclusiv de la firmă)	32.3	58.3	8.5	0.9
c. Telefon fix	55.1	37.7	6.1	1.1
d. Frigider	82.9	16.7	0.2	0.2
e. Cablu / antenă parabolică	53.7	40.5	3.9	1.9
f. Televizor color	75.9	22.5	1.3	0.3
g. Video	18.8	65.9	14.7	0.5
h. Congelator / ladă frigorifică	38.8	54.3	6.4	0.5
i. Mașină de spălat	56.3	40.7	2.5	0.4
j. Combină audio / casetofon cu CD	25.5	62.9	10.5	1.1
k. Computer (PC)	14.3	69.3	14.5	1.9

[ARATĂ CARTELA SD2]

SD2. Sunt anumite lucruri pe care oamenii nu-și pot permite să le aibă deși le-ar dori. În cazul gospodăriei dumneavoastră vă puteți permite ...?	Da, ne putem permite	Nu ne putem permite	Nu, nu dorim	NR
a. Încălzirea locuinței	79.1	20.3	0.1	0.4
b. hainele călduroase necesare iarna	69.6	29.8	0.1	0.5
c. cumpărare de haine noi, nu dintre cele refolosite (second hand)	37.9	60.1	1.2	0.8
d. două perechi de încălțăminte solidă	37.1	60.6	1.4	0.9
e. cumpărarea sau producerea zilnică a pâinii necesare	92.1	7.3	0.1	0.6
f. o masă cu carne sau pește cel puțin o dată pe săptămână	78.3	20.3	0.4	1.0
g. cumpărarea medicamentelor necesare	54.9	41.1	2.6	1.5
h. înlocuirea mobilei uzate	8.3	83.7	7.1	0.9
i. petrecerea unui concediu în afara localității	20.3	75.4	3.3	1.1
j. economisirea cu regularitate a unei părți din veniturile dvs.	15.4	82.5	0.5	1.5
k. plățile la timp pentru întreținerea locuinței (apă, curent, etc.)	73.9	24.7	0.2	1.2
l. invitarea unor prieteni la masă cel puțin o dată pe lună	35.4	58.3	4.7	1.6
m. să aveți zilnic un ziar (cumpărat sau prin abonament)	35.9	51.1	12.0	0.9

SD3. Câte persoane locuiesc în gospodăria dv.: copii, adulți, inclusiv dv.?

NU ÎNREGISTRA persoanele care nu au fost prezente în gospodărie în ultimele 6 luni!

3.58

Din care: a. Câți copii până la 6 ani?

0.22

b. Câți copii între 7 și 14 ani

0.29

PENTRU SD4-SD7 SCRIE CU ZECIMALE DACĂ ESTE NEVOIE (EX. 750 MII = 0,75)
 0 – NICI UN BAN -- ATENȚIE NU LĂSA CĂSUȚE GOALE SAU CU LINIUȚĂ !!
 99 – NȘ/NR

SD4. În luna trecută (august), suma totală de bani obținută de către toți membrii gospodăriei dvs. incluzând salarii, dividende, chirii, vânzări etc., a fost cam de ...?

5,32

Milioane LEI

SD5. Dar venitul dvs. personal în luna trecută (august) a fost cam de ...?

2,13

Milioane LEI

SD6. Cam câți bani s-au cheltuit în total, în luna trecută în gospodăria Dvs.?

5,29

Milioane LEI

SD7. Dar pentru produsele alimentare pe care le-ați cumpărat luna trecută (alimente, băuturi inclusiv alimentație publică, cafea, țigări etc.), cam câți bani s-au plătit?

2,84

Milioane LEI

SD8. Sexul respondentului

1. Masculin	44
2. Feminin	56

SD9. În ce an v-ați născut?

Vârsta medie 46,9 ani

SD9. Care este naționalitatea dvs.?

1. român – 92.3	3. german – 0.2	5. alta – 0.3
2. maghiar – 6.3	4. rrom – 0.9	9. NR

SD10. Care este limba dvs. maternă?

1. româna – 92.4	3. germana – 0.2	5. alta – 0.3
2. maghiara – 6.5	4. romani – 0.7	9. NR

SD11. În prezent sunteți...

1. căsătorit(ă) cu acte – 61.7	3. divorțat(ă) – 3.1	5. necăsătorit(ă) – 19.3
2. căsătorit(ă) fără acte / concubinaj – 2.1	4. separat(ă) – 0.9	6. văduv(ă) – 12.9

**SD12. Care este naționalitatea soțului / soției
(partenerului / partenerei) dvs.?**

1. român – 90.2	3. german – 0.3	5. alta – 1.4
2. maghiar – 7.5	4. rrom – 0.6	9. NR

**SD13. Care este ultima
școală pe care ați
absolvit-o?**

0. fără școală	2.5	5. liceu (9 – 12 clase)	24.5
1. primar (1- 4 clase)	12.3	6. școală post-liceală sau tehnic de maiștri	7.0
2. gimnazial (5 - 8 clase)	20.8	7. universitar de scurtă durată / colegiu	1.3
3. școala profesională / ucenici sau complementar	17.5	8. universitar de lungă durată	6.6
4. treapta I de liceu (9 - 10 clase)	6.6	9. studii postuniversitare	0.7

THE GALLUP ORGANIZATION

ROMANIA

Cine suntem?

- ▶ De peste 60 de ani, THE GALLUP ORGANIZATION este recunoscută ca lider mondial în măsurarea și analiza atitudinilor, opiniilor și comportamentului uman.
- ▶ The Gallup Organization, având o experiență internațională asupra piețelor în formare, activează în Europa de Est și Centrală din 1990, când a fost fondat Gallup Ungaria.
- ▶ În cei doisprezece ani care au trecut de la schimbările majore din regiune au fost înființate șase birouri, a căror activitate este coordonată, începând cu 1997, de Gallup Ungaria.
- ▶ The Gallup Organization este prezentă pe piața românească începând din 1993.
- ▶ Capitalul social al THE GALLUP ORGANIZATION ROMANIA este integral străin, acționar unic fiind THE GALLUP ORGANIZATION Inc., SUA.
- ▶ Printre clienții Gallup Romania se află atât firme și fundații românești, cât și companii multinaționale și organizații internaționale, cărora le-am oferit și le oferim informații de încredere despre evoluția pieței și societății românești.
- ▶ Pe lângă studii la nivel național, Gallup are capacitatea de a desfășura proiecte de cercetare la nivel internațional. Un asemenea proiect este Eurobarometrul Țărilor Candidate, realizat la cererea Comisiei Europene în cele 13 state candidate la admiterea în Uniunea Europeană, pe o perioadă de 5 ani (2000-2004).
- ▶ THE GALLUP ORGANIZATION ROMANIA este membru fondator al *Societății Române de Marketing și Cercetarea Opiniei Publice (SORMA)*.

Resurse

- ▶ 12 angajați permanenți
- ▶ Consultanți din diverse domenii: marketing, management, finanțe-bănci, resurse umane, sociologie, psihologie, comunicații și IT
- ▶ Rețea de operatori dezvoltată la nivel național:
 - 300 de operatori de interviu
 - 45 de supervizori în toate județele României
 - acoperire extinsă pentru zona București
 - 20 de operatori de introducere de date
- ▶ Sistem CATI – interviuri telefonice asistate de calculator
- ▶ Facilități pentru focus grupuri

Metode de cercetare

- ▶ Gallup România realizează atât cercetări cantitative cât și calitative pe bază de:
 - Interviuri față în față
 - Interviuri telefonice
 - Anchete prin Internet
 - Focus-grupuri
 - Interviuri în profunzime

Tipuri de cercetări

- ▶ **Cercetări de piață (ad-hoc și continue)**
 - Comportament de consum (obișnuințe de utilizare, atitudini, preferințe, factori motivaționali, paternuri de consum)
 - Segmentare și poziționare
 - Testări de produse, mărci și concepte
 - Cercetări de advertising
 - Gradul de satisfacție și loialitate a clienților
 - Evaluarea sistemelor de distribuție a produselor
 - Studiarea vânzărilor cu amănuntul / cercetări în magazine
 - Cercetări de tip *Business-to-Business*
 - Cercetări de birou
- ▶ **Cercetări sociale**
 - Anchete sociale
 - Sondaje de opinie

